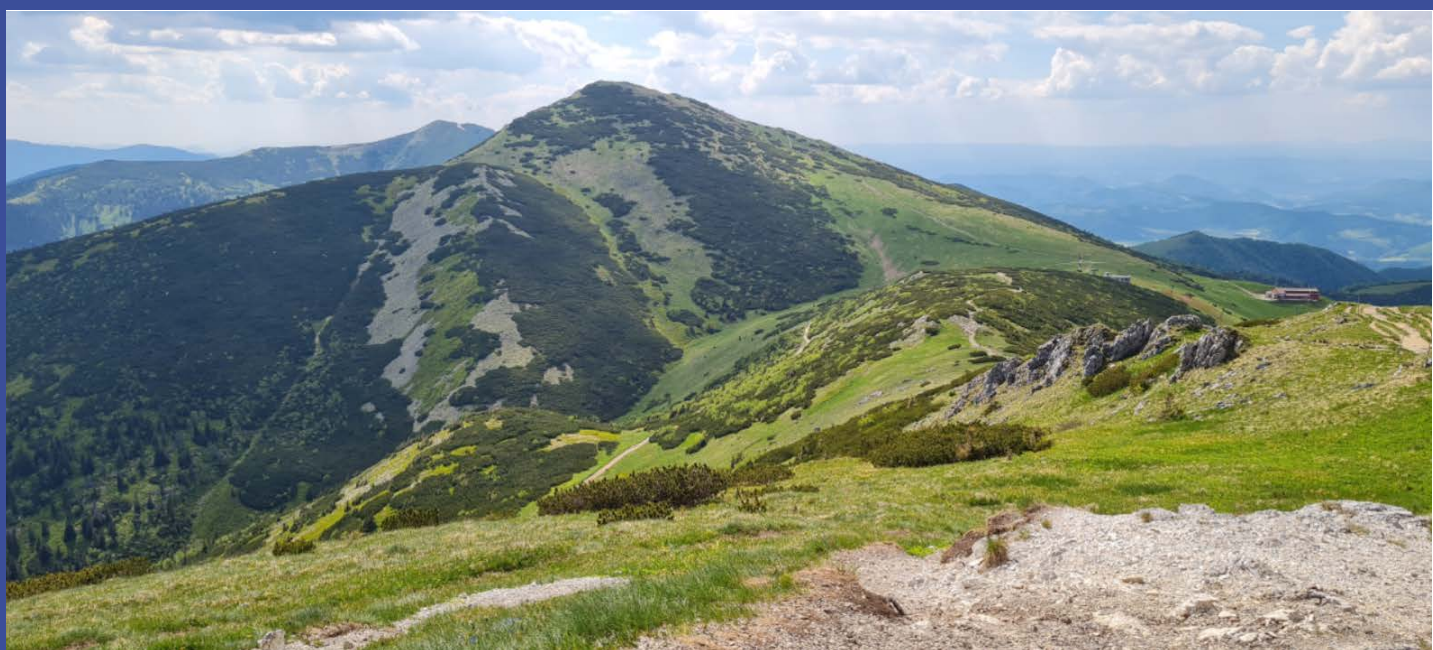

Raporty i analizy EUROREG 11/2022

Makroregionalna Strategia Karpacka – postulowane działania w świetle diagnozy, doświadczeń międzynarodowych i preferencji interesariuszy

Ministerstwo Funduszy
i Polityki Regionalnej

RSA Regional Studies
Association

Sekcja Polska

Maciej Smętkowski
Jakub Majewski
Ewelina Przekop-Wiszniewska

Makroregionalna Strategia Karpacka – postulowane działania w świetle diagnozy, doświadczeń międzynarodowych i preferencji interesariuszy

Maciej Smętkowski, Jakub Majewski, Ewelina Przekop-Wiszniewska

Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych EUROREG, Uniwersytet Warszawski

Wykonawca:

Stowarzyszenie Regional Studies Association – Sekcja Polska

Zamawiający:

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Maciej Smętkowski: m.smetkowski@uw.edu.pl

Jakub Majewski: jakubmajewski@uw.edu.pl

Ewelina Przekop-Wiszniewska: e.wiszniewska4@uw.edu.pl

Projekt okładki: Adam Płoszaj, Katarzyna Wojnar

Zdjęcie na okładce: Maciej Smętkowski

Warszawa 2022

Spis treści

WSTĘP	3
METODOLOGIA BADANIA.....	4
CZĘŚĆ 1. ZGODNOŚĆ STRATEGII MAKROREGIONU KARPAT Z UWARUNKOWANIAM I ROZWOJU MAKROREGIONU I STRATEGIAMI WYŻSZEGO RZĘDU	8
1.1. Relacje między diagnozą i projektem Strategii Karpackiej.....	8
1.2. Zbieżność projektu Strategii Karpackiej z priorytetami oraz modelami, zasadami i planami „Europejskiego Zielonego Ładu”	10
1.3. Zbieżność projektu Strategii Karpackiej z filarami Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz celami cyfrowymi UE	15
1.3.1. Filary Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności	16
1.3.2. Zbieżność projektu Strategii Karpackiej z celami cyfrowymi UE.....	18
CZĘŚĆ 2. PRZEGLĄD DZIAŁAŃ I PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH STRATEGII MAKROREGIONALNEJ UE DLA OBSZARU ALP	21
2.1. Przegląd na poziomie dokumentów strategicznych	22
2.2. Przegląd inicjatyw wdrożeniowych EUSALP pod kątem celów i działań Strategii Karpackiej 27	
CZĘŚĆ 3. PREFERENCJE INTERESARIUSZY STRATEGII MAKROREGIONU KARPAT POD WZGLĘDEM CELÓW, DZIAŁAŃ, TYPÓW PROJEKTÓW I NARZĘDZI ICH WDRAŻANIA	43
3.1. Najważniejsze cele i działania w ramach Strategii makroregionu karpackiego	43
3.2. Najbardziej preferowane typy projektów	46
3.3. Ocena narzędzi koordynacji i wspomagania rozwoju makroregionu karpackiego	51
CZĘŚĆ 4. RANKING TYPÓW PROJEKTÓW SŁUŻĄCYCH REALIZACJI CELÓW STRATEGII KARPACKIEJ ..	55
4.1. Najbardziej trafne typy projektów	55
4.2. Propozycje dobrych praktyk	57
CZĘŚĆ 5. ORIENTACJA TERYTORIALNA DZIAŁAŃ I TYPÓW PROJEKTÓW W RAMACH STRATEGII MAKROREGIONU KARPAT	60
5.1. Potencjał do współpracy w układach trójstronnych	60
5.2. Orientacja terytorialna projektów	61
WNIOSKI I REKOMENDACJE	63
LITERATURA I DOKUMENTY	66
Literatura.....	66
Dokumenty.....	66
Strony internetowe.....	70
SPIS RYSUNKÓW I TABEL	71
Ryciny	71
Tabele.....	72

ZAŁĄCZNIKI	73
Załącznik 1 Szczegółowe wyniki oceny typów projektów tematycznych	73
Załącznik 2 Orientacja terytorialna typów projektów w ramach Strategii Karpackiej	80

WSTĘP

Współpraca transgraniczna rozumiana szeroko jako jedna z form współpracy międzynarodowej obejmuje te działania, których celem jest ograniczenie barier rozwojowych wynikających z istnienia granic państwowych (**Gorzelak, Krok 2006; Dołzbasz, Raczyk 2010; Gorzelak, Zawalińska 2013; Madeiros 2018**). Natomiast w wąskim ujęciu można wyróżnić współpracę przygraniczną (transgraniczną), transnarodową oraz międzyregionalną, realizowaną w ramach programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej i Europejskiej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej (**Stead et al. 2016**). Ponadto na szczeblu UE w celu wykorzystania transgranicznych potencjałów i rozwiązywania wspólnych problemów sąsiadujących ze sobą krajów i regionów powołano cztery terytorialne strategie: dla regionu Morza Bałtyckiego (2009), regionu Dunaju (2010), regionu Morza Adriatyckiego i Morza Jońskiego (2014), a także regionu alpejskiego (2015) (**Sielker, Rauhut 2018**).

We wrześniu 2016 r. polskie ministerstwo ds. rozwoju regionalnego rozpoczęło prace przygotowawcze mające na celu powołanie kolejnej Makroregionalnej Strategii UE dla obszaru Karpat. Przyjęcie takiej Strategii mogłoby pozwolić na intensyfikację i lepszą koordynację dotychczasowych działań, w tym między innymi realizowanych w ramach Programów Interreg B: Europa Środkowa i Danube. W pierwszym etapie opracowano diagnozę Makroregionu Karpat uwzględniającą aspekty społeczne, ekonomiczne i przestrzenne, a na jej podstawie sformułowano założenia Strategii. W 2018 r. przy współpracy i konsultacji z innymi państwami regionu przygotowano projekt makroregionalnej Strategii. Stanowiło to podstawę do podpisania 5 września 2018 r., w Krynicy przez przedstawicieli rządów Słowacji, Ukrainy, Węgier i Polski tzw. Deklaracji Karpackiej.

Głównym celem tego opracowania jest zweryfikowanie propozycji przedsięwzięć zapisanych w projekcie Strategii Makroregionu Karpat, w tym dostosowanie ich do aktualnych wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań rozwoju tego obszaru. W szczególności raport przedstawia ocenę zasadności realizacji działań przewidzianych w Strategii oraz wskazuje te rodzaje projektów, które należy realizować w pierwszej kolejności. Wyniki analiz stanowią wkład w programowanie rozwoju obszaru karpackiego w perspektywie do 2030 r., a w szczególności celowości przyjęcia nowej lub aktualizacji strategii rozwoju Makroregionu Karpat. Ma to istotne znaczenie w kontekście programowania i wdrażania perspektywy finansowej UE dla lat 2021-2027, która w różnych formach będzie realizowana w obszarze Karpat, a także opracowywanych przez poszczególne rządy Krajowych Planach Odbudowy.

METODOLOGIA BADANIA

W badaniach przeprowadzonych w maju i czerwcu 2021 r. wykorzystano trzy podstawowe metody analityczne: a) desk research kluczowych opracowań diagnostycznych i strategicznych, b) analizę porównawczą projektu Strategii Karpackiej i Strategii Alpejskiej oraz c) badania ankietowe potrzeb i preferencji interesariuszy Makroregionu Karpat.

W ramach pierwszego etapu, czyli **desk research**, analizą objęto następujące dokumenty:

- „Analiza wybranych uwarunkowań społecznych, gospodarczych i przestrzennych rozwoju Makroregionu Karpat”, wrzesień 2020 r., nazywana dalej „**Diagnozą**”
- zestaw dokumentów składających się na nową wizję strategiczną rozwoju Unii, w tym: Komunikat Komisji (2020d) do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: *Nowy plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym na rzecz czystszej i bardziej konkurencyjnej Europy*; Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Fundusz Na Rzecz Sprawiedliwej Transformacji; Komunikat Komisji (2020e) do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: *Plan inwestycyjny na rzecz zrównoważonej Europy. Plan inwestycyjny na rzecz Europejskiego Zielonego Ładu*; Komunikat Komisji (2019b) do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: *Europejski Zielony Ład* wraz z załącznikiem, nazywane dalej „**Europejskim Zielonym Ładem**”
- dokumenty związane z instrumentem „EU Next Generation”, a także priorytetami Komisji Europejskiej i Europą na miarę ery cyfrowej, m.in.: Konkluzje Rady Europejskiej z 17-21 lipca 2020 r.; Komunikat Komisji (2020a) do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: *Europe's moment: Repair and Prepare for the Next Generation*; Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/241 ustanawiające Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności wraz z załącznikami, nazywane dalej „**EU Next Generation**”; von der Leyen, *Unia, która mierzy wyżej. Mój program dla Europy. Wytyczne polityczne na następną kadencję Komisji Europejskiej (2019-2024)*; Komisja Europejska (2020f), *Shaping Europe's Digital Future*; Komisja Europejska (2021), *2030 Digital Compass. The European Way for the Digital Decade*; Komisja Europejska (2020b), *Digital Economy and Society Index (DESI) 2020. Thematic chapters*, nazywane dalej „**celami cyfrowymi UE**”.

Na tej podstawie dokonano oceny projektu Strategii Karpackiej z 2018 r (nazywanej dalej **Strategią**), która zawiera wizję rozwoju makroregionu karpackiego pod względem:

- a) adresowania potencjałów, barier i trendów rozwojowych wskazanych w „Diagnozie”,
- b) zbieżności z priorytetami oraz modelami, zasadami i planami „Europejskiego Zielonego Ładu”
- c) zbieżności z filarami „EU Next Generation” oraz „celami cyfrowymi UE”.

W ramach drugiego etapu przeprowadzono **analizę porównawczą** projektu Strategii Karpackiej z 2018 r. ze Strategią UE na rzecz regionu alpejskiego. W szczególności dokonano przeglądu:

- a) zbieżności celów i działań Strategii Alpejskiej oraz planowanej Strategii Karpackiej na poziomie dokumentów strategicznych,
- b) inicjatyw wdrożeniowych Strategii Alpejskiej pod kątem celów i działań Strategii Karpackiej, co pozwoliło ocenić potencjał wdrożeniowy Strategii Karpackiej (w podziale na potencjał projektowy, finansowy oraz instytucjonalny).

Trzecim elementem przyjętej metodologii były **badania ankietowe** przeprowadzone wśród interesariuszy Makroregionu Karpat przy wykorzystaniu kwestionariusza on-line w języku angielskim. Zawarte w nim pytania dotyczyły przede wszystkim oceny istotności zaplanowanych celów i działań oraz wskazania pożądanych typów projektów oraz narzędzi wdrażania Strategii. W szczególności respondenci zostali poproszeni o wskazanie pożądanych typów projektów tematycznych (72) w ramach Celów 1-3 tj. „Konkurencyjne”, „Zielone” i „Spójne Karpaty” oraz narzędzi (26), które należałoby wykorzystać w ramach horyzontalnego Celu 4 „Współpraca instytucjonalna i planowanie przestrzenne”. Lista typów projektów i narzędzi podlegających ocenie przez interesariuszy została opracowana na podstawie zapisanych w Strategii „*examples of possible projects*” oraz „*potential areas of cooperation*” oraz uzupełniona przy wykorzystaniu dokumentów strategicznych analizowanych w pierwszym etapie prac.

Próbę respondentów badania ankietowego dobrano metodą „kuli śnieżnej” (np. **Jabłońska, Sobieraj 2013**). W pierwszym kroku skontaktowano się z kluczowymi interesariuszami poziomu krajowego, regionalnego oraz organizacji ponadnarodowych i transgranicznych (m.in. ministerstwa i agendy rządowe, samorządy terytorialne, Euroregiony, Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej) z prośbą o wypełnienie ankiety oraz o jej rozpowszechnienie wśród pozostałych interesariuszy sektorowych i terytorialnych. W drugim kroku skontaktowano się z tymi interesariuszami, którzy wypełnili ankietę, z prośbą o jej dalsze rozpowszechnienie. Opinie zbierano w okresie od 4 maja do 9 czerwca 2021 r.

W efekcie badań otrzymano 310 kompletnych ankiet. Pod względem rozkładu terytorialnego największe zainteresowanie interesariuszy odnotowano w takich krajach jak: Rumunia, Polska, Ukraina i Słowacja (ogółem 87% ankiet) oraz w mniejszym stopniu na Węgrzech. Wyraźnie mniej ankiet spłynęło natomiast z Czech, Mołdawii i Serbii (**Tab. 1**). Biorąc pod uwagę liczbę ludności poszczególnych części składowych makroregionu, można stwierdzić, że zainteresowanie było relatywne największe na Ukrainie oraz na Słowacji, a w drugiej kolejności w Polsce i Rumunii.

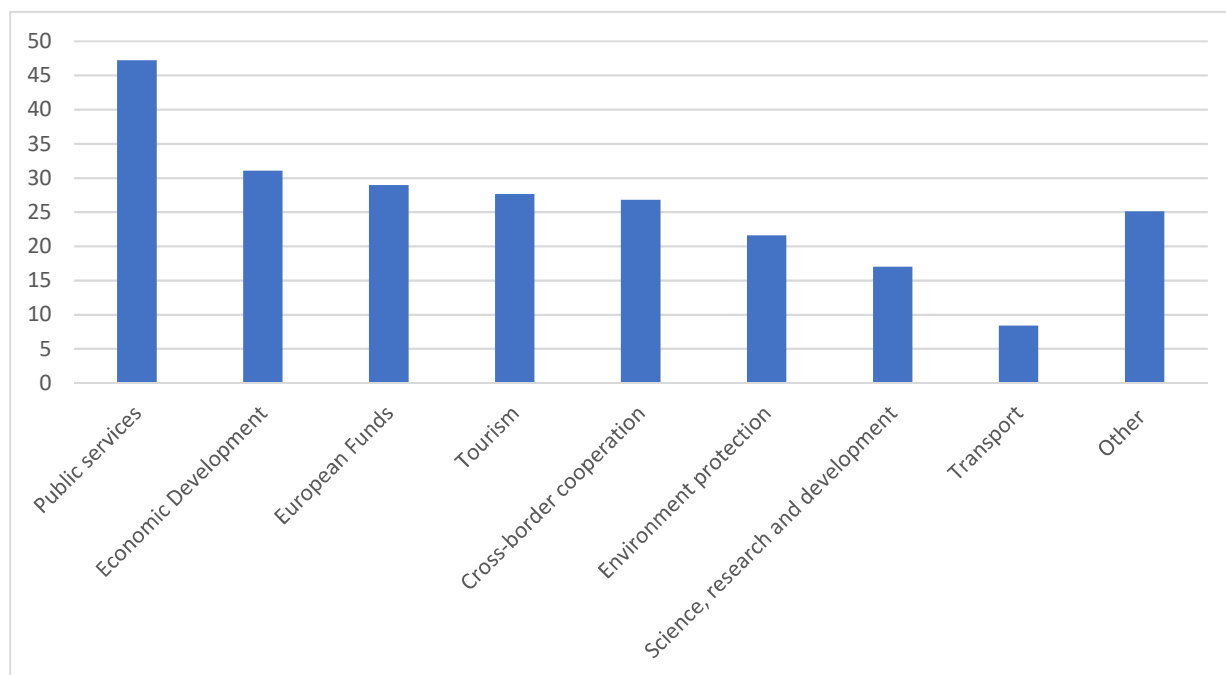
Tab. 1 Respondenci badania ankietowego według lokalizacji (N=310)

	N	%	Liczba ludności makroregionu w tys.	Liczba ankiet na 1 milion mieszkańców makroregionu
Czechy	9	3	5 629	1,6
Mołdawia	3	1	3 542	0,8
Polska	68	22	13 259	5,1
Rumunia	99	32	19 414	5,1
Serbia	2	1	5 046	0,4
Słowacja	40	13	5 450	7,3
Ukraina	60	19	6 029	10,0
Węgry	25	8	8 893	2,8
Organizacje ponadnarodowe	4	1	n.d.	n.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych i Diagnozy.

Wśród respondentów przeważały podmioty administracji centralnej i ich agendy, w tym działające na poziomie regionalnym i lokalnym (50%). Pozostali interesariusze reprezentowali organizacje pozarządowe (17%), samorządy terytorialne (19%), a także inne instytucje i organizacje, w tym międzynarodowe i transgraniczne (14%). Spektrum ich działalności było szerokie i w największym stopniu dotyczyło usług publicznych (około 37%) (**Ryc. 1**). Pozostałe rodzaje działalności były zbilansowane pod względem reprezentacji podmiotów, w tym zajmujących się ochroną środowiska (22%), rozwojem gospodarczym (31%) i turystyką (27%) oraz nauką i działalnością B+R (17%). Mniej było natomiast organizacji deklarujących jako istotne pole swojej działalności transport (8%). Znaczna części instytucji/organizacji zajmowała się natomiast a) współpracą transgraniczną (27%) i/lub b) środkami europejskimi (29%). Inne rodzaje działalności deklarowało około 25% respondentów, a wśród nich wskazywano m.in. rozwój regionalny i rozwój miast, edukację, kulturę, zdrowie, a także rolnictwo. Zbadane instytucje/organizacje swoje działania koncentrowały na różnych poziomach terytorialnych, poczynwszy od międzynarodowego (18%), przez krajowy (26%) po regionalny (32%) i lokalny (23%). Brak wskazań głównego szczebla działalności (6%) można przy tym interpretować jako realizację inicjatyw obejmujących więcej niż jeden ze szczebli podziału terytorialnego.

Ryc. 1 Rodzaje działalności organizacji/institucji uczestniczących w badaniu [%]*

* można było wskazać więcej niż 1 odpowiedź.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

CZĘŚĆ 1. ZGODNOŚĆ STRATEGII MAKROREGIONU KARPAT Z UWARUNKOWANIAM I ROZWOJU MAKROREGIONU I STRATEGIAMI WYŻSZEGO RZĘDU

1.1. Relacje między diagnozą i projektem Strategii Karpackiej

Opracowany w 2020 r. dokument „Analiza wybranych uwarunkowań społecznych, gospodarczych i przestrzennych rozwoju Makroregionu Karpat” zawiera elementy diagnozy stanu Makroregionu Karpat. Selektywność tej analizy podyktowana była przy tym nie tyle wyborem strategicznym, ale czynnikami wynikającymi z przyjętej metodologii, która opierała badanie na dostępności „twardych” tj. mierzalnych danych i informacji. W rezultacie po pierwsze spójność między tym dokumentem i projektem strategii, który powstał przy udziale i konsultacjach z interesariuszami makroregionu i w efekcie wykorzystał szereg „miękkich” informacji i opinii, nie jest pełna. W szczególności w diagnozie przedstawiono szereg aspektów, do których Strategia nie odwołuje się wprost ani na poziomie działań, ani proponowanych projektów, co dotyczy w szczególności:

- poziomu rozwoju gospodarczego i struktury gospodarczej makroregionu,
- rynku pracy (zatrudnienie, bezrobocie),
- demografii (struktura wiekowa, wykształcenie, migracje),
- zróżnicowań terytorialnych w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego (międzypaństwowych i międzyregionalnych),
- wybranych elementów jakości życia (np. poziom dochodów).

Jednocześnie te zagadnienia należy uznać za nadrzędne (**zob. Smętkowski 2013**) względem celów i działań projektowanej Strategii Karpackiej. W rezultacie można założyć, że realizacja celów dotyczących „konkurencyjnych”, „zielonych” i „spójnych” Karpat oraz „współpracy instytucjonalnej i rozwoju przestrzennego” Karpat powinna mieć pozytywny wpływ na te aspekty.

Po drugie szczegółowość diagnozy była pod pewnymi względami większa niż proponowane w strategii działania i projekty, co dotyczyło m.in. rodzajów transportu (kolejowy, wodny), czy dziedzictwa kulturowego (ochrona zabytków). Z kolei projekt Strategii zawierał propozycje działań lub projektów wykraczających poza zakres diagnozy. Wynikało to z wykorzystania elementów partycypacyjnych przy opracowaniu Strategii, co pozwoliło uwzględnić szereg informacji i propozycji zgłoszonych przez interesariuszy.

Natomiast w kontekście kluczowych z perspektywy postawionych pytań badawczych, dotyczących adresowania potencjałów i barier oraz oddziaływania na zidentyfikowane w Diagnozie trendy rozwojowe, sytuacja przedstawia się następująco. Przedsięwzięcia sugerowane do podjęcia w ramach poszczególnych działań Strategii:

- adresują w pełni lub w znacznej mierze istniejące **potencjały** w sferze przyrodniczej i kulturowej, sferze transportowej i komunikacyjnej (z wyjątkiem szlaku wodnego Dunaju i portów morskich), sferze społecznej w zakresie istnienia silnych ośrodków

akademickich, a w sferze gospodarczej pod względem istotnego znaczenia przemysłu w gospodarce makroregionu (9 typów projektów¹).

- mogą sprzyjać przezwyciężeniu **barier** rozwojowych takich jak: degradacja zasobów leśnych oraz nierównomierne wykorzystanie wód mineralnych, rozwój infrastruktury transportowej (w szczególności drogowej), lepsze wykorzystanie technologii teleinformatycznych, a także wydajniejsze wykorzystania sektora rolnictwa oraz wzrost udziału OZE w produkcji energii (7 typów projektów²).
- mogą wzmocnić pozytywne trendy rozwojowe w zakresie ochrony przyrody, poprawy stanu infrastruktury wodno-ściekowej i bilansu wodnego, zwiększenia dostępności transportowej (drogowej i lotniczej), rozwoju sieci szerokopasmowego Internetu, poprawy dostępności do technologii telekomunikacyjnych oraz wzrostu liczby mieszkańców korzystających z e-usług (10 typów projektów³).

Przy ocenie zakresu oddziaływania typów przedsięwzięć przyjęto następującą punktację: 0,5 – dla typów projektów, które w niewielkim stopniu adresują potencjały, bariery lub trendy ; 1– dla typów projektów, które w znacznym stopniu adresują potencjały, bariery lub trendy oraz 2 – dla typów projektów, które w pełni adresują potencjały, bariery lub trendy (**Tab. 2**) .

Tab. 2 Adresowanie potencjałów, barier i trendów rozwojowych zidentyfikowanych w diagnozie przez typy projektów w ramach Strategii Karpackiej

	Liczba typów projektów	Sumaryczny zakres oddziaływania	Przykłady typów projektów
Potencjały	9	10,0	• Współpraca pomiędzy instytucjami naukowymi z obszaru Karpat (oraz z zewnętrznymi) • Plan rozwoju nowej infrastruktury transportowej TEN-T • Nowe korytarze ekologiczne, w tym paneuropejskiego korytarz karpacki
Bariery	7	14,0	• Rozwój technologii pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych • Rozwój klastrów opartych o produkcję lokalnych wyrobów rolno-spożywczych (np. ser, wino, żywność organiczna)

¹ Przykładowo projekty mogłyby dotyczyć: (1) Współpraca pomiędzy instytucjami naukowymi z obszaru Karpat (oraz z zewnętrznymi), (2) Plan rozwoju nowej infrastruktury transportowej TEN-T, (3) Nowe korytarze ekologiczne, w tym paneuropejskiego korytarz karpacki.

² Przykładowo projekty mogłyby dotyczyć: (1) Rozwój technologii pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych, (2) Rozwój klastrów opartych o produkcję lokalnych wyrobów rolno-spożywczych (np. ser, wino, żywność organiczna), (3) Programy rozwijania kompetencji cyfrowych, (4) Wprowadzenie e-usług w administracji.

³ Przykładowo projekty mogłyby dotyczyć (1) Dostęp do Internetu na obszarze "białych plam"; (2) Promocja oszczędności zasobów wodnych, recykling wody, (3) Rozwój produktów ICT związanych ze specjalizacją makroregionu Karpat.

			• Programy rozwijania kompetencji cyfrowych • Wprowadzenie e-usług w administracji
Trendy	10	14,5	• Dostęp do internetu na obszarze "białych plam" • Promocja oszczędności zasobów wodnych, recykling wody • Rozwój produktów ICT związanych ze specjalizacją makroregionu Karpat

Źródło: opracowanie własne na podstawie Diagnozy oraz projektu Strategii Karpackiej

Nie stwierdzono natomiast bezpośredniego oddziaływania planowanych przedsięwzięć na zdiagnozowane negatywne trendy w sferze społecznej (np. depopulacja), jak też trendy pozytywne pod względem gospodarczym (wzrost PKB, zatrudnienia). Wynika to ze stwierdzonej wyżej nadrzędności tych zagadnień względem celów współpracy transgranicznej w Makroregionie Karpat.

1.2. Zbieżność projektu Strategii Karpackiej z priorytetami oraz modelami, zasadami i planami „Europejskiego Zielonego Ładu”

Do 2050 r. UE ma ambicje stać się przestrzenią neutralną dla klimatu. Środkiem do tego celu jest przygotowanie na poziomie europejskim regulacji, które pozwolą przekształcić to zobowiązanie we wspólne prawo. Najważniejszym dokumentem, który programuje proces przygotowań w tym zakresie jest **Strategia „Europejskiego Zielonego Ładu”**. Określa ona plan działań ukierunkowanych na: zwiększenie efektywności wykorzystywania zasobów, wdrożenie modelu gospodarki o obiegu zamkniętym, ograniczenie poziomu zanieczyszczeń oraz przeciwdziałających utracie różnorodności biologicznej. Elementami przygotowanej przez Komisję Europejską strategii są nie tylko narzędzia regulacyjne, ale również instrumenty finansowe i inwestycje.

Nowa strategia na rzecz wzrostu, która ma służyć przekształceniu Unii w nowoczesną, zasobooszczędną i konkurencyjną gospodarkę, opiera się na **trzech głównych filarach**: (1) osiągnięciu w 2050 r. zerowego poziomu emisji gazów cieplarnianych netto, (2) oddzielenia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów naturalnych oraz (3) wprowadzeniu mechanizmu sprawiedliwej transformacji, dzięki któremu żadna osoba ani żaden region nie zostaną zmarginalizowane. Ten ostatni filar gwarantuje jednocześnie wsparcie finansowe i pomoc techniczną dla tych, którzy najbardziej odczują skutki przejścia na gospodarkę ekologiczną. Jego podstawą będzie fundusz sprawiedliwej transformacji, zakładający przekazanie w latach 2021–2027 100 mld euro na działania kompensacyjne dla wybranych podmiotów i regionów.

Osiągnięcie założonych celów będzie wymagało działań we wszystkich sektorach gospodarki, w tym takich jak: (1) inwestycje w technologie przyjazne dla środowiska, (2) wspieranie innowacji przemysłowych, (3) wprowadzanie czystszych, tańszych i zdrowszych form transportu prywatnego i publicznego, (4) obniżenie emisyjności sektora energii, (5)

zapewnienie większej efektywności energetycznej budynków, (6) współpraca z partnerami międzynarodowymi w celu poprawy światowych norm środowiskowych.

Katalog najważniejszych celów strategii „Europejskiego Zielonego Ładu” opiera się na priorytetach, zakładających dokonanie przeglądu obowiązującego prawa i jego wpływu na klimat, wprowadzenie przepisów dotyczących gospodarki o obiegu zamkniętym, renowacji budynków, bioróżnorodności, rolnictwa i innowacji. Wśród **10 priorytetów** w tym zakresie wskazano:

1. Neutralność klimatyczną Europy
2. Ekonomię o obiegu zamkniętym
3. Renowację budynków
4. Zero zanieczyszczeń
5. Ekosystemy i bioróżnorodność
6. Zdrową żywność i zrównoważone rolnictwo
7. Zrównoważony transport
8. Środki finansowe dla najbardziej potrzebujących regionów
9. Badanie, rozwój i innowacje
10. Reprezentację dyplomatyczną na zewnątrz UE.

Elementem operacjonalizującym strategię „Europejskiego Zielonego Ładu” jest przygotowany przez Komisję „Nowy plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym na rzecz czystszej i bardziej konkurencyjnej Europy”. Dokument ten jest podzielony na **5 głównych obszarów**, odnoszących się do podstawowych obszarów interwencji. Jako pierwszy wskazuje Ramy polityki zrównoważonych produktów (poz. 2 spisu treści) i wymienia w tym zakresie regulacje obejmujące (2.1.) projektowanie zrównoważonych produktów, wzmocnienie pozycji konsumentów i nabywców publicznych (2.2.), obieg zamknięty w procesach produkcyjnych (2.3.). Drugi obszar dotyczy kluczowych łańcuchów wartości produktów (poz. 3 spisu treści) i odnosi się do konkretnych gałęzi gospodarki wymieniając elektronikę i ICT (3.1.), baterie, akumulatory i pojazdy (3.2.), opakowania (3.3.), tworzywa sztuczne (3.4.), wyroby włókiennicze (3.5.), budownictwo i budynki (3.6.), żywność, wodę i składniki odżywcze (3.7.).

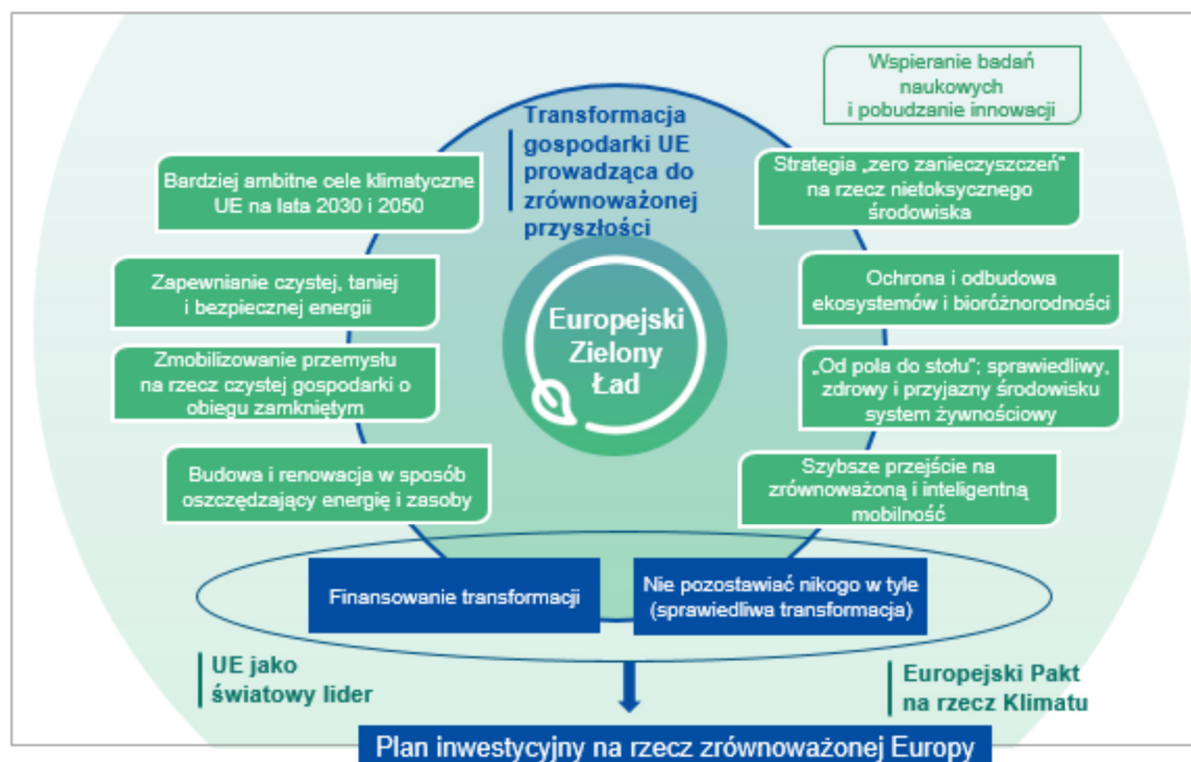
W kolejnej części Plan wskazuje na redukcję ilości odpadów (poz. 4 spisu treści), wskazując na konieczność prowadzenia skutecznej polityki dotyczącej odpadów, wspierającej zapobieganie powstawaniu odpadów i obieg zamknięty (4.1.), wzmocnienie obiegu zamkniętego w środowisku wolnym od substancji toksycznych (4.2.), stworzenie unijnego rynku surowców wtórnych (4.3.) oraz rozwiązanie problemu wywozu odpadów z UE (4.4.).

Pozycja czwarta zakłada dostosowanie obiegu zamkniętego do potrzeb ludzi, regionów i miast (poz. 5 spisu treści), natomiast ostania zawiera działania przekrojowe (poz. 6 spisu treści). W tym przypadku obieg zamknięty przedstawiany jest jako warunek neutralności klimatycznej (6.1.), podkreślając konieczność zachowania odpowiedniej opłacalności tego

modelu (6.2.) i wsparcia jego wdrożenia poprzez badania, innowacje i transformację cyfrową (6.3.).

Ostatnim istotnym elementem stanowiącym aktualizację zobowiązań Komisji zakładających rozwiązania problemów związanych z klimatem i środowiskiem naturalnym, w tym zmianami klimatycznymi jest **Plan inwestycyjny na rzecz zrównoważonej Europy**.

Ryc. 2 Plan inwestycyjny w ramach Europejskiego Zielonego Ładu. Europejski Zielony Ład

Źródło: Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Plan Inwestycyjny Na Rzecz Zrównoważonej Europy, Plan Inwestycyjny Na Rzecz Europejskiego Zielonego Ładu, s. 2.

Towarzyszące mu dokumenty programowe zakładają, że na potrzeby Zielonego Ładu w spójny sposób wykorzystywane będą wszystkie narzędzia polityczne: regulacje i standaryzacja, inwestycje i innowacje, reformy krajowe, dialog z partnerami społecznymi oraz współpraca międzynarodowa. Obszarami, które Komisja określa jako kluczowe pod tym względem, są:

- Bardziej ambitne cele klimatyczne UE na lata 2030 i 2050 (2.1.1.)
- Dostarczanie czystej, przystępnej cenowo i bezpiecznej energii (2.1.2.)
- Zmobilizowanie sektora przemysłu na rzecz czystej gospodarki o obiegu zamkniętym (2.1.3.)
- Budowanie i remontowanie w sposób oszczędzający energię i zasoby (2.1.4.)
- Przyspieszenie przejścia na zrównoważoną i inteligentną mobilność (2.1.5.)
- Od pola do stołu: stworzenie sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego środowisku systemu żywnościowego (2.1.6.)
- Ochrona i odbudowa ekosystemów i bioróżnorodności (2.1.7.)

- Zerowy poziom emisji zanieczyszczeń na rzecz nietoksycznego środowiska (2.1.8.)

Wszystkie wymienione powyżej elementy planistyczne i realizacyjne składające się na Strategię Nowego Zielonego Ładu dla Europy, stanowią punkt odniesienia do aktualizacji w Strategii Karpackiej.

Wyniki oceny zbieżności typów projektów planowanych do realizacji w Strategii Karpackiej i dziesięciu priorytetów wymienionych w Nowym Zielonym Ładzie zostały ocenione w następujący sposób:

- a) 0 – dla typów projektów, które nie wpisują się w obszary definiowane w Europejskim Zielonym Ładzie;
- b) 0,5 – dla typów projektów wpisujących się w tę strategię częściowo;
- c) 1 – dla typów projektów zgodnych z ze strategią i towarzyszącymi jej dokumentami realizacyjnymi.

Proces oceny zgodności strategii Nowego Zielonego Ładu został przeprowadzony dla wszystkich 72 tematycznych typów projektów. Ze względu na szerszy zakres składających się na nią dokumentów ocena ta składała się z 4 elementów, tożsamych z odpowiedzią na pytania:

- czy działanie jest zbieżne z priorytetami Zielonego Ładu?
- czy działanie wpisuje się w model gospodarki o obiegu zamkniętym?
- czy działanie służy zachowaniu różnorodności biologicznej i ograniczeniu poziomu zanieczyszczeń?
- czy działanie wpisuje się w Plan inwestycyjny na rzecz zrównoważonej Europy?

Dla pełnego zestawu czterech pytań średnia wartość ocen wyniosła 0,3 i została przekroczona w 33 przypadkach. Jednocześnie 41 pozycji nie uzyskało żadnych punktów, przede wszystkim ze względu na generalny brak powiązania tematycznego z celami środowiskowymi. Najwyższe notowania (100% zgodności) osiągnięto w 11 przypadkach, a w kolejnych 7 odnotowano ją w przedziale 80-90%. Jednocześnie 41 pozycji nie uzyskało żadnych punktów, przede wszystkim ze względu na generalny brak powiązania tematycznego z celami środowiskowymi (znalazły się tu m.in. działania organizacyjne, społeczne, rozwój instytucjonalny oraz projekty z obszaru cyfryzacji).

Średnio najwyższe wartości oceny otrzymały takie działania jak: 2.1 *Ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska* (0,7), 2.2. *Dywersyfikacja źródeł energii* (0,7), 2.3. *Zarządzanie środowiskiem i zarządzanie kryzysowe* (0,6), a następnie 1.1. *Rozwój nowoczesnych, czystych i zielonych przemysłów*, 1.3. *Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego* oraz 3.1 *Poprawa dostępności transportowej makroregionu i w ramach makroregionu* (każde z nich po 0,5).

W odniesieniu do *Planu działania na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym oraz czystszej i bardziej konkurencyjnej Europy*, na poziomie typów projektów największą zbieżność z obszarem wspierania zidentyfikowano w obszarach *wzrostu gospodarczego oraz*

transformacji, a także *transformacji ekologicznej i cyfrowej*. Praktycznie bez odniesień znalazły się natomiast cele związane z gospodarką odpadami, obiegiem opakowań i surowców wtórnych. Sporadyczne były także odniesienia do polityki renowacji budynków.

W poniższym zestawie tabel przedstawiona została zbiorcza informacja o typach projektów przewidzianych do realizacji w ramach trzech pierwszych celów Strategii Karpackiej według (1) 10 priorytetów Strategii Nowego Zielonego Ładu (2) modelu gospodarki o obiegu zamkniętym oraz (3) planu inwestycyjnego na rzecz zrównoważonej Europy.

Tab. 3 Zbieżność typów projektów Strategii Karpackiej i priorytetów Nowego Zielonego Ładu

Priorytet	Liczba zbieżnych typów projektów
9. Badania, rozwój i innowacje	16
1. Neutralność klimatyczna Europy	14
2. Ekonomia o obiegu zamkniętym	9
4. Zero zanieczyszczeń	9
5. Ekosystemy i bioróżnorodność	8
8. Środki finansowe dla najbardziej potrzebujących regionów	8
6. Zdrowa żywność i zrównoważone rolnictwo	6
7. Zrównoważony transport	6
3. Renowacja budynków	2
10. Reprezentacja dyplomatyczna na zewnątrz UE	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz Komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów ws. „Europejskiego Zielonego Ładu”.

Tab. 4 Zbieżność typów projektów Strategii Karpackiej i planu działania dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym

Obszar	Liczba zbieżnych typów projektów
2.2. Wzmocnienie pozycji konsumentów i nabywców publicznych	10
2.1. Projektowanie zrównoważonych produktów	9
6.1. Obieg zamknięty jako warunek wstępny neutralności klimatycznej	8
2.3. Obieg zamknięty w procesach produkcyjnych	7
3.7. Kluczowe łańcuchy wartości produktów - Żywność, woda i składniki odżywcze	7

6.3. Wspieranie procesu przejścia poprzez badania, innowacje i transformację cyfrową	7
4.1. Bardziej skuteczna polityka dotycząca odpadów wspierająca zapobieganie powstawaniu odpadów i obieg zamknięty	6
3.1. Kluczowe łańcuchy wartości produktów - Elektronika i ICT	3
5 Dostosowanie obiegu zamkniętego do potrzeb ludzi, regionów i miast	2
6.2. Zapewnienie odpowiedniej opłacalności	2
4.2. Wzmocnienie obiegu zamkniętego w środowisku wolnym od substancji toksycznych	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów ws. Nowego planu działania UE dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym na rzecz czystszej i bardziej konkurencyjnej Europy.

Tab. 5 Zbieżność projektów Strategii Karpackiej i planu inwestycyjnego na rzecz zrównoważonej Europy

Obszar	Liczba zbieżnych typów projektów
2.1.7. Ochrona i odbudowa ekosystemów i bioróżnorodności	7
2.1.6. Od pola do stołu: stworzenie sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego środowisku systemu żywnościowego	6
2.1.3. Zmobilizowanie sektora przemysłu na rzecz czystej gospodarki o obiegu zamkniętym	5
2.1.1. Bardziej ambitne cele klimatyczne UE na lata 2030 i 2050	4
2.1.2. Dostarczanie czystej, przystępnej cenowo i bezpiecznej energii	4
2.1.5. Przyspieszenie przejścia na zrównoważoną i inteligentną mobilność	4
2.1.4. Budowanie i remontowanie w sposób oszczędzający energię i zasoby	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz Komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów pt. „Plan inwestycyjny na rzecz zrównoważonej Europy Plan inwestycyjny na rzecz Europejskiego Zielonego Ładu”.

1.3. Zbieżność projektu Strategii Karpackiej z filarami Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz celami cyfrowymi UE

Ocena działań Strategii Karpackiej pod kątem aktualnych wyzwań oraz priorytetów Unii Europejskiej została przeprowadzona w dwóch odsłonach: (1) na bardziej ogólnym poziomie zgodności z obszarami – filarami, które zostały uznane za priorytetowe w najbliższych latach oraz (2) poprzez szczegółową ocenę dwóch spośród ww. obszarów, których wdrażanie jest

obowiązkowe dla części unijnych instrumentów finansowych: (2a) Zielonego Ładu (opisanego wcześniej) i (2b) celów cyfrowych.

1.3.1. Filary Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności

Nadzwyczajna sytuacja, mająca związek z pandemią COVID-19 spowodowała przeformułowanie dotychczasowych celów i ram finansowych Unii Europejskiej. Dodatkowo, obok przyjętych Wieloletnich Ram Finansowych, środki zostały zmobilizowane w ramach tymczasowego instrumentu **Next Generation EU - NGEU** (750 mld euro), którego najistotniejszą pod względem finansowania część stanowi **Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (Recovery and Resilience Facility – RRF)** – dysponujący kwotą 672,5 mld euro (Konkluzje Rady Europejskiej z 17-21 lipca 2020 r.). Kierunki wydatkowania wyznaczone w RRF, który ma być specjalnym narzędziem służącym eliminowaniu negatywnych konsekwencji kryzysu związanego z COVID-19, stanowią zatem dobre przybliżenie priorytetów inwestycyjnych Unii Europejskiej na najbliższe lata i z tego względu zostały przyjęte jako jeden z elementów oceny typów projektów zaplanowanych do realizacji w Strategii Karpackiej.

Szczególna rola w trakcie eksperckiej oceny typów projektów zaprojektowanych w Strategii Karpackiej przypadła dwóm obszarom – uwzględnionym jako dwa pierwsze filary Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, odgrywającym szczególną rolę w ramach Next Generation EU (Komunikat Komisji Europejskiej (2020a): *Europe's moment: Repair and Prepare for the Next Generation*), a jednocześnie zgodnym z dwoma z naczelnych politycznych celów dla Europy, priorytetami Komisji Europejskiej na lata 2019-2024⁴: **Europejskim Zielonym Ładem i Europą na miarę ery cyfrowej** (von der Leyen, *Unia, która mierzy wyżej. Mój program dla Europy. Wytyczne polityczne na następną kadencję Komisji Europejskiej (2019-2024)*). O przyspieszenie działań makroregionalnych zgodnych z tymi dwoma celami zaapelowała również Rada Unii Europejskiej w Konkluzjach w sprawie realizacji strategii makroregionalnych UE z 3 grudnia 2020 r. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13424-2020-INIT/pl/pdf>, a także zostały one uwzględnione w Agendzie Terytorialnej UE 2030. Ze względu na wyjątkową wagę powyższych obszarów, odzwierciedloną w zawartych w RRF wymogach przeznaczenia odpowiednio 37% alokacji finansowej na działania w dziedzinie klimatu i zrównoważenia środowiskowego (podwyższony pułap w stosunku do 30% wydatków na realizację celów klimatycznych w budżecie UE) oraz 20% na cyfryzację, tym dwóm priorytetom poświęcono oddzielne części oceny eksperckiej.

Zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/241 ustanawiającym Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, państwa członkowskie w składanych planach odbudowy i zwiększania odporności (które mogą również obejmować projekty transgraniczne lub dotyczące wielu krajów) powinny wyjaśnić, w jaki sposób plany

⁴ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_pl#documents.

te przyczynią się do realizacji wszystkich wymienionych poniżej **sześciu filarów RRF – obszarów polityki o znaczeniu europejskim:**

- 1) zielona transformacja;
- 2) transformacja cyfrowa;
- 3) inteligentny, zrównoważony wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu, w tym spójność gospodarcza, miejsca pracy, produktywność, konkurencyjność, badania naukowe, rozwój i innowacje, a także dobrze funkcjonujący rynek wewnętrzny z silnymi małymi i średnimi przedsiębiorstwami (MŚP);
- 4) spójność społeczna i terytorialna
- 5) opieka zdrowotna oraz odporność gospodarcza, społeczna i instytucjonalna, w celu między innymi zwiększenia gotowości na sytuacje kryzysowe i zdolności reagowania kryzysowego;
- 6) polityki na rzecz następnego pokolenia, dzieci i młodzieży, takie jak edukacja i umiejętności

Przyczynianie się przez plan odbudowy do realizacji ww. filarów podlega ocenie przez Komisję Europejską w ramach kryterium adekwatności (Załącznik V do Rozporządzenia).

W ramach przeprowadzonej eksperckiej oceny typów projektów planowanych do realizacji w Strategii Karpackiej pod kątem zgodności z ww. sześcioma filarami przyznawane były wartości:

- d) 0 – dla typów projektów, które nie wpisują się w ww. filary;
- e) 0,5 – dla typów projektów wpisujących się w ww. filary w umiarkowanym stopniu;
- f) 1 – dla typów projektów wpisujących się w ww. filary w dużym stopniu (wpisujących się w minimum dwa filary).

Ocenę przeprowadzono dla trzech pierwszych – tematycznych – celów Strategii, biorąc pod uwagę typy projektów zamieszczone w ankiecie skierowanej do interesariuszy (łącznie 72 typy projektów). Wartość oceny na poziomie 0,5 uzyskały 33 typy projektów, zaś wartość 1 – 39 typów projektów – wszystkie tematyczne działania odpowiadają zatem przynajmniej w pewnym zakresie filarom interwencji RRF. Średnio najwyższe wartości oceny otrzymały działania 3.2 *Poprawa dostępności cyfrowej makroregionu* oraz 3.3 *Rozwój systemu e-usług*. W tabeli poniżej znajduje się informacja o ilościowym rozkładzie typów projektów przewidzianych do realizacji w ramach trzech pierwszych celów Strategii Karpackiej według poszczególnych filarów/obszarów polityki. Każdy typ działania mógł wpisać się w kilka obszarów (wybierano maksymalnie trzy). W tabeli podane są liczby wynikające z łącznych wielokrotnych wskazań.

Tab. 6 Liczba typów projektów Strategii Karpackiej, wpisujących się w dany filar/obszar polityki*

Filar/obszar polityki	Liczba typów projektów Strategii Karpackiej, wpisujących się w dany filar/obszar polityki
3. inteligentny, zrównoważony wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu	39
1. zielona transformacja	27
2. transformacja cyfrowa	20
4. spójność społeczna i terytorialna	15
5. opieka zdrowotna oraz odporność gospodarcza, społeczna i instytucjonalna	10
6. polityki na rzecz następnego pokolenia, dzieci i młodzieży	4

* łączna suma liczebności wyższa od liczby typów projektów ze względu na możliwość przypisania danego typu projektu do więcej niż jednego filaru.

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz Rozporządzenia ustanawiającego Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności.

Najwięcej typów projektów korespondowało z obszarem wspierania inteligentnego, zrównoważonego wzrostu gospodarczego, zaś następne w kolejności były zielona transformacja oraz transformacja cyfrowa. Najmniejsze liczebności zgromadziły filary związane z politykami na rzecz następnego pokolenia, dzieci i młodzieży (warto zauważyć, że działania związane z tym obszarem zostały umieszczone w czwartym horyzontalnym celu Strategii Karpackiej, który nie podlegał zliczeniu) oraz z opieką zdrowotną i odpornością gospodarczą, społeczną i instytucjonalną, które zostały szczególnie uwypuklone w dokumentach europejskich w następstwie pandemii COVID-19, a więc już po powstaniu projektu Strategii. Typy projektów związane ze spójnością społeczną i terytorialną, z którą również powiązana jest niższa od średniej liczba typów projektów, częściowo zawarte są także w czwartym celu Strategii.

1.3.2. Zbieżność projektu Strategii Karpackiej z celami cyfrowymi UE

Oceny typów działań zaplanowanych w Strategii Karpackiej pod kątem cyfryzacji dokonano w oparciu o Metodykę znakowania cyfrowego w ramach Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (Załącznik VII do Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/241), która na poziomie wdrożeniowym koresponduje m. in. ze strategicznymi kierunkami nakreślonymi w: *Shaping Europe's Digital Future* z lutego 2020 r. czy *2030 Digital Compass. The European Way for the Digital Decade* z marca 2021 r. Wymiary DESI, występujące w ocenie, używane są do monitoringu cyfrowej gospodarki w Unii Europejskiej – Digital Economy and Society Index (<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>).

Do oceny zastosowano iloczyn współczynnika istotności oraz współczynnika do obliczania wsparcia dla transformacji cyfrowej dotyczącego typu interwencji adekwatnego dla danego typu projektu, zgodnie z Metodologią znakowania cyfrowego, według poniższej formuły (**Tab. 7**).

W efekcie oceny, 36 z 72 typów projektów zawartych w trzech merytorycznych celach Strategii Karpackiej nie wiąże się z obszarami interwencji/wymiarami DESI. 17 typów projektów odpowiada bezpośrednio ww. obszarom, a 19 typów projektów w części. W największym stopniu celom cyfrowym zgodnie z przyjętą metodologią odpowiada działanie 3.3 *Rozwój systemu e-usług*.

Tab. 7 Sposób obliczania wartości oceny dla celów cyfrowych oraz rzeczywiste wyniki oceny

Współczynnik istotności			Współczynnik do obliczania wsparcia dla transformacji cyfrowej					Możliwy ostateczny wynik oceny	
Możliwe wartości: - 1 - typ projektu odpowiada obszarowi interwencji/wymiarowi DESI; - 0,3 - typ projektu może w części odpowiadać obszarowi interwencji/wymiarowi DESI; - 0 - typ projektu nie wiąże się z obszarem interwencji/wymiar em DESI		*	Możliwe wartości, zgodnie z tabelą interwencji zawartą w Metodocyce znakowania cyfrowego: - 100%; - 40%; - 0%.				=	- 1; - 0,4; - 0,3; - 0,12; - 0.	
Zagregowane wyniki oceny									
Wartość	Liczba projektów		Wartość	L. projektów	Wartość	L. projektów		Wartość	L. projektów
1	17		100%	17	40%	0		1	17
0,3	19		100%	9	40%	10		0,3	9
								0,12	10
0	36		Nd.		Nd.			0	36

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz Rozporządzenia ustanawiającego Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności.

Każdemu typowi projektu, mogącemu przyczyniać się do realizacji celów cyfrowych, przyporządkowany został najbardziej mu odpowiadający obszar interwencji/wymiar DESI

(Tab. 8). Najwięcej typów projektów z merytorycznych celów Strategii Karpackiej odpowiada obszarowi związanemu z cyfrowymi usługami publicznymi, a następnie z cyfryzacją przedsiębiorstw. Po kilka typów projektów wiąże się z obszarami łączności i kapitału ludzkiego, a pojedyncze typy projektów można w jakiejś części powiązać z B&R dotyczącym technologii cyfrowych oraz infrastrukturą zaawansowanych technologii.

Tab. 8 Liczba typów projektów, które w jakiejś części mogą odpowiadać obszarom interwencji i wymiarom DESI*

Obszar interwencji	Wymiar DESI	Liczba typów projektów
4: Administracja elektroniczna, cyfrowe usługi publiczne i lokalne ekosystemy cyfrowe	5: Cyfrowe usługi publiczne	15
5: Cyfryzacja przedsiębiorstw	4: Integracja technologii cyfrowych	9
3: Kapitał ludzki	2: Kapitał ludzki	6
1: Łączność	1: Łączność	4
2: Związane z technologią cyfrową inwestycje w badania i rozwój	„Sektor ICT w UE i jego wyniki w zakresie badań i rozwoju”	1
6: Inwestycje w zdolności cyfrowe i wdrażanie zaawansowanych technologii	4: Integracja technologii cyfrowych + gromadzenie danych ad hoc	1

* zgodnie z Metodą znakowania cyfrowego oraz Digital Economy and Society Index
Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz Rozporządzenia ustanawiającego Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności.

CZĘŚĆ 2. PRZEGLĄD DZIAŁAŃ I PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH STRATEGII MAKROREGIONALNEJ UE DLA OBSZARU ALP

Strategia makroregionalna Unii Europejskiej na rzecz regionu alpejskiego (EUSALP)⁵ została przyjęta, stanowiąc zwieńczenie długoletniej współpracy, jako czwarta z unijnych strategii makroregionalnych, zainicjowana nie na szczeblu państwowym, lecz przez regiony (Schuh et al. 2015), które nadal silnie angażują się we wdrażanie Strategii.

Obejmuje pięć państw należących do Unii Europejskiej (Austria, Francja, Niemcy, Włochy i Słowenia) oraz Liechtenstein i Szwajcarię, w sumie 48 regionów. Jej obszar zawiera terytorium objęte Konwencją Alpejską, zaś w stosunku do Programu Interreg Alpine Space obejmuje dodatkowo siedem regionów niemieckich, a nie dotyczy francuskiego regionu Grand Est (Ryc. 3).

Ryc. 3 Obszar EUSALP w stosunku do Interreg Alpine Space i Konwencji Alpejskiej

Źródło: <https://www.alpine-region.eu/mission-statement>.

Strategia Alpejska została uporządkowana wokół czterech celów – trzech obszarów tematycznych i jednego horyzontalnego, dotyczącego zarządzania. Obszary tematyczne podzielone są na dziewięć działań⁶, którymi na poziomie wdrażania zajmują się Grupy Robocze (Action Groups - AG).

⁵ Komisja Europejska (2015b) *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions concerning a European Union Strategy for the Alpine Region* oraz (2015a) *Commission Staff Working Document: Action Plan Accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions concerning the European Union Strategy for the Alpine Region*.

⁶ W COWI et al (2017a) wskazano, że wszystkie działania EUSALP mają znaczenie makroregionalne, lecz w przypadku czterech z nich (1: Rozwój efektywnego ekosystemu badań i innowacji, 2: Zwiększenie potencjału gospodarczego strategicznych sektorów, 4: Wspieranie intermodalności i interoperacyjności w transporcie pasażerskim i towarowym oraz 7: Rozwój

Analizie poddano zarówno wyjściowe dokumenty strategiczne EUSALP (**Strategię** - Komisja Europejska (2015b) oraz **Plan Działań (Action Plan)** - Komisja Europejska (2015a)), jak i przyjmowane w kolejnych latach wspólne deklaracje i wytyczne polityczne (np. Joint Declarations z lat 2017-2019, Manifest i Rekomendacje z 2020 r., Policy Brief z 2021 r.)⁷. Uzupełnione zostały zestawieniem konkretnych inicjatyw wdrożeniowych (rzeczywiście zrealizowanych projektów) oraz informacjami o funkcjonujących w ramach EUSALP Grupach Roboczych i prowadzonych przez nie pracach, co pozwoliło na prześledzenie ewolucji celów EUSALP w kierunku priorytetów implementacyjnych. Chociaż oryginalny Action Plan nie został zmieniony, to widoczne jest elastyczne podejście i podejmowanie przez AG działań wykraczających poza niego⁸, a z drugiej strony priorytetyzowanie inicjatyw podejmowanych w danym okresie oraz uspołnianie działań pomiędzy Grupami i wspólna realizacja przekrojowych kierunków. Na lata 2020-2022 zaplanowano pięć takich strategicznych obszarów priorytetowych (Strategic Priority Policy Areas - SPPA), z których każda AG realizuje przynajmniej jeden: (1) Spatial planning, (2) Smart Villages, (3) Carbon Neutral Alpine Region, (4) Innovation Hub for Green Business, (5) EUSALP Innovation Facility.⁹ Warto zauważyć, że np. w obszarze SPPA Smart Villages prowadzone były już pilotażowe działania we wcześniejszych latach (projekt Interreg Alpine Space – Smart Villages: Smart digital transformation of villages in the Alpine Space), które znajdują kontynuację w następnych projektach (SMART ALPS - Network of Alpine Smart Villages and Regions) i zostają rozbudowywane do całościowego podejścia o coraz większym znaczeniu. Można zatem wnioskować, iż ewolucja oryginalnych kierunków działań strategicznych zachodzi także pod wpływem zbieranych doświadczeń (ang. *learning by doing*).

2.1. Przegląd na poziomie dokumentów strategicznych

W **tabeli 9** znajduje się powiązanie celów i działań obu Strategii wyszczególnionych w dokumentach na poziomie strategicznym (projekt Strategii Karpackiej, a w przypadku Strategii Alpejskiej – Komunikat Komisji (2015b) w sprawie strategii UE na rzecz regionu alpejskiego oraz towarzyszący mu Plan Działań (Action Plan) - (2015a)). Część działań dość ściśle odpowiada adekwatnym działaniom drugiej Strategii. Główne różnice między Strategiami na poziomie celów i działań opisano poniżej.

łączności ekologicznej na całym obszarze objętym EUSALP) nie stwierdzono adekwatności do potrzeb wobec osiągnięcia przez makroregion alpejski w tych obszarach wysokich wartości wskaźników używanych do porównań.

⁷ EUSALP (2017a) *Joint declaration...*, EUSALP (2018a) *Joint declaration...*, EUSALP (2019a) *Joint Declaration*, EUSALP (2020c) *Manifesto...*, EUSALP (2020a) *An Alpine Macro Regional Strategy at the heart of the future EU funding programmes...*, EUSALP (2021a) *Policy Brief*.

⁸ Komisja Europejska (2019c).

⁹ EUSALP (2021a) *Policy Brief*.

Tab. 9 Powiązanie celów i działań Strategii Karpackiej oraz Strategii Unii Europejskiej na rzecz regionu alpejskiego (EUSALP)

Obszar priorytetowy/cel Strategii Karpackiej	Działanie Strategii Karpackiej	Działanie EUSALP	Obszar tematyczny/cel EUSALP
I OBSZAR PRIORYTETOWY: KONKURENCYJNE KARPATY CEL I. WZMOCNIENIE WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ	1.1 Rozwój nowoczesnych, czystych i zielonych przemysłów	Działanie 2: Zwiększenie potencjału gospodarczego strategicznych sektorów	I OBSZAR TEMATYCZNY: WZROST GOSPODARCZY I INNOWACJE CEL I: Sprawiedliwy dostęp do miejsc pracy w oparciu o wysoką konkurencyjność regionu
	1.3 Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego		
	1.2 Rozwój zrównoważonej turystyki		
		Działanie 3: Poprawa adekwatności rynku pracy, kształcenia i szkoleń w strategicznych sektorach	
	1.4 Rozwój makroregionalnego ekosystemu innowacji	Działanie 1: Rozwój efektywnego ekosystemu badań i innowacji	
II OBSZAR PRIORYTETOWY: ZIELONE KARPATY CEL II. WYSOKA JAKOŚĆ ŚRODOWISKA NATURALNEGO	2.1 Ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska	Działanie 6: Ochrona i promowanie zasobów naturalnych, w tym zasobów wodnych, a także zasobów kulturowych	III OBSZAR TEMATYCZNY: ŚRODOWISKO I ENERGIA CEL III: Uwzględniające większą liczbę aspektów ramy polityki w zakresie ochrony środowiska i wiarygodne rozwiązania energetyczne na przyszłość, oparte na energii odnawialnej
		Działanie 7: Rozwój łączności ekologicznej na całym obszarze objętym EUSALP	
	2.2 Dywersyfikacja źródeł energii	Działanie 9: Uczynienie z obszaru EUSALP regionu modelowego w dziedzinie efektywności energetycznej i energii odnawialnej	
	2.3 Zarządzenie środowiskiem i zarządzanie kryzysowe	Działanie 8: Poprawa zarządzania ryzykiem i lepsze zarządzanie	

Obszar priorytetowy/cel Strategii Karpackiej	Działanie Strategii Karpackiej	Działanie EUSALP	Obszar tematyczny/cel EUSALP
		zmianą klimatu, w tym zapobieganie poważnym zagrożeniom naturalnym	
III OBSZAR PRIORYTETOWY: SPÓJNE KARPATY CEL III. ZWIĘKSZENIE FUNKCJONALNEJ DOSTĘPNOŚCI KARPAT	3.1 Poprawa dostępności transportowej makroregionu i w ramach makroregionu	Działanie 4: Wspieranie intermodalności i interoperacyjności w transporcie pasażerskim i towarowym	II OBSZAR TEMATYCZNY: MOBILNOŚĆ I ŁĄCZNOŚĆ CEL II: Zrównoważona wewnętrzna i zewnętrzna dostępność
	3.2 Poprawa dostępności cyfrowej makroregionu	Działanie 5: Łączność elektroniczna i promowanie dostępu do usług publicznych	
	3.3 Rozwój systemu e-usług		
HORYZONTALNY OBSZAR PRIORYTETOWY: WSPÓŁPRACA INSTYTUCJONALNA I PLANOWANIE PRZESTRZENNE	4.1 Planowanie przestrzenne	Działanie 6: Ochrona i promowanie zasobów naturalnych, w tym zasobów wodnych, a także zasobów kulturowych	III OBSZAR TEMATYCZNY: ŚRODOWISKO I ENERGIA CEL III: Uwzględniające większą liczbę aspektów ramy polityki w zakresie ochrony środowiska i wiarygodne rozwiązania energetyczne na przyszłość, oparte na energii odnawialnej
		Działanie 7: Rozwój łączności ekologicznej na całym obszarze objętym EUSALP	
	4.2 Współpraca przygraniczna i transnarodowa	Działanie 3: Poprawa adekwatności rynku pracy, kształcenia i szkoleń w strategicznych sektorach	I OBSZAR TEMATYCZNY: WZROST GOSPODARCZY I INNOWACJE CEL I: Sprawiedliwy dostęp do miejsc pracy w oparciu o

Obszar priorytetowy/cel Strategii Karpackiej	Działanie Strategii Karpackiej	Działanie EUSALP	Obszar tematyczny/cel EUSALP
			wysoką konkurencyjność regionu
	4.3 Programowanie rozwoju i budowanie potencjału Instytucji Karpackich		OBSZAR PRZEKROJOWY: ZARZĄDZANIE, W TYM POTENCJAŁ INSTYTUCJONALNY CEL IV: Solidny makroregionalny model zarządzania (udoskonalona współpraca i koordynacja działań)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Alpejskiej oraz projektu Strategii Karpackiej.

Obie strategie w **pierwszym celu** skupiają się na wymiarze ekonomicznym – wspieraniu wzrostu gospodarczego i miejsc pracy. Strategia Alpejska ujmuje w jednym działaniu 2 *Zwiększenie potencjału gospodarczego strategicznych sektorów* (skupionym w dużej mierze na MŚP, a obejmującym rolnictwo, sektor leśny, turystykę, energetykę, zdrowie i zaawansowane technologie) obszary zawarte w trzech działaniach Strategii Karpackiej: 1.1. *Rozwój nowoczesnych, czystych i zielonych przemysłów*, 1.2. *Rozwój zrównoważonej turystyki*, 1.3. *Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego*. Oddzielne działanie w celu I Strategia Alpejska poświęca natomiast rynkowi pracy i kształceniu. Opis działania 1.2 *Rozwój zrównoważonej turystyki* Strategii Karpackiej zawiera kwestie kształcenia oraz wspierania pracowników sektora turystycznego, co jednak nie zostało bezpośrednio odzwierciedlone w przykładowych typach projektów (z tego względu w dalszej części analizy nie zostały tu przypisane projekty związane z edukacją).

Celowi drugiemu Strategii Karpackiej odpowiada cel trzeci Strategii Alpejskiej. Z zakresem działania 2.1. *Ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska* Strategii Karpackiej powiązane są dwa działania Strategii Alpejskiej 6: *Ochrona i promowanie zasobów naturalnych, w tym zasobów wodnych, a także zasobów kulturowych* i 7: *Rozwój łączności ekologicznej na całym obszarze objętym EUSALP*, przy czym działanie 6 EUSALP dodatkowo wymienia ochronę zasobów kulturowych, które nie są wprost wymienione w Strategii Karpackiej.

W przypadku **celu trzeciego** Strategii Karpackiej, tematycznie równoległego do celu drugiego Strategii Alpejskiej, największą różnicą jest ujmowanie w jednym działaniu Strategii Alpejskiej (5: *Łączność elektroniczna i promowanie dostępu do usług publicznych*) całości zakresu związanego z cyfryzacją, rozbitego w Strategii Karpackiej na dwa działania 3.2. *Poprawa dostępności cyfrowej makroregionu* i 3.3. *Rozwój systemu e-usług*. Dodatkowo, inicjatywy podejmowane w ramach działania 5 Strategii Alpejskiej wychodziły poza elektroniczny wymiar świadczenia usług publicznych.

Czwarty cel Strategii Alpejskiej, odnoszący się do zagadnień horyzontalnych, związanych z zarządzaniem i zapleczem instytucjonalnym, nie posiada w tej Strategii wyodrębnionych działań. Odwrotna sytuacja ma miejsce w Strategii Karpackiej, która formułuje trzy działania: 4.1. *Planowanie przestrzenne*, 4.2. *Współpraca przygraniczna i transnarodowa* oraz 4.3. *Programowanie rozwoju i budowanie potencjału Instytucji Karpackich* w horyzontalnym obszarze współpracy instytucjonalnej i planowania przestrzennego. Ze względu na narzędziowy charakter tych działań nie przystają one w pełni do tematycznych działań Strategii Alpejskiej, jednak można zauważyć np. częściowe ujęcie tematycznej zawartości działania 3 EUSALP: *Poprawa adekwatności rynku pracy, kształcenia i szkoleń w strategicznych sektorach* w działaniu 4.2. *Współpraca przygraniczna i transnarodowa* Strategii Karpackiej, co wiąże się z obecnością właśnie w tym miejscu Strategii typów projektów związanych z edukacją, rynkiem pracy i aktywnością młodych osób (obok typów projektów związanych z innymi obszarami tematycznymi). Z tego względu do działania 4.2 Strategii Karpackiej przyporządkowane zostały projekty w tym zakresie realizujące Strategię Alpejską. Podobnie, część projektów realizujących m.in. działania EUSALP 6: *Ochrona i promowanie zasobów naturalnych, w tym zasobów wodnych, a także zasobów kulturowych* i 7: *Rozwój łączności ekologicznej na całym obszarze objętym EUSALP* w pewnym stopniu wpisała się w działanie 4.1 *Planowanie przestrzenne* Strategii Karpackiej. Strategia Alpejska nie posiada oddzielnego działania poświęconego planowaniu przestrzennemu, lecz obszar ten został wskazany jako jeden z pięciu strategicznych priorytetów na lata 2020-2022 (EUSALP: *Policy Brief*). Natomiast działanie 4.3 *Programowanie rozwoju i budowanie potencjału Instytucji Karpackich* Strategii Karpackiej najlepiej odpowiada całemu czwartemu celowi Strategii Alpejskiej. Jednocześnie do tego działania w Strategii Karpackiej zaliczono projekty typu „capacity building”, budowanie platformy wiedzy oraz obserwatorium lokalnej jakości życia, do których również dopasowywano zakresy projektów EUSALP w dalszej analizie.

Na poziomie planistycznym – sformułowania celów strategicznych - oba dokumenty są w dużej mierze zbieżne, a różnice wynikające z odmiennego podejścia do obszarów horyzontalnych, przejawiające się w wyodrębnieniu w Strategii Karpackiej działań o bardziej narzędziowym charakterze, nastawionych na różne wymiary współpracy, nie oznaczają braku takich przedsięwzięć w Strategii Alpejskiej, a jedynie ich niewydzielanie w osobnych działaniach w dokumencie. Warto zauważyć, że znaczenie wyodrębnionego w Strategii Karpackiej działania związanego z planowaniem przestrzennym, a nieobecnego w taki sposób

w warstwie strategiczno-planistycznej w Alpach, po kilku latach wdrażania zostało podkreślone poprzez przyznanie mu statusu priorytetu strategicznego.

Współpraca transnarodowa i przygraniczna również jest w kontekście alpejskim istotnym obszarem, jednak trzeba pamiętać, że odbywa się np. także w ramach programów dwustronnych między państwami, w tym Interreg A. O przenikaniu się i wadze przedsięwzięć podejmowanych we współpracy przygranicznej może świadczyć prezentowanie dobrych praktyk z programów dwustronnych w ramach współpracy alpejskiej, np. podczas wydarzeń towarzyszących wdrażaniu EUSALP czy spotkań organizowanych przez Grupy Robocze. Jednak Strategia Alpejska nie wyodrębnia działań, w których może ona być w szczególnie sposób realizowana, w przeciwieństwie do Strategii Karpackiej. Wskazane w Strategii Karpackiej typy projektów dla współpracy przygranicznej i transnarodowej można byłoby potraktować jako mające przykładowy charakter, lecz związane z nimi tematy (np. edukacja, partycypacja młodych, kontrola graniczna) nie pojawiają się w taki sposób w typach projektów w innych działaniach Strategii, co może sugerować ich merytoryczne, a nie tylko narzędziowe wyodrębnienie.

2.2. Przegląd inicjatyw wdrożeniowych EUSALP pod kątem celów i działań Strategii Karpackiej

Z uwagi na to, że Strategia Alpejska wyprzedza o kilka lat powstawanie Strategii Karpackiej, możliwe jest nie tylko porównanie zapisów tych dokumentów, lecz dokonanie przeglądu wdrażania celów sformułowanych w Alpach. Jako strategia makroregionalna EUSALP nie posiada odrębnego źródła finansowania i ma być wdrażana poprzez uruchamianie i dostosowywanie istniejących unijnych i krajowych środków finansowych odpowiednich dla danych celów i działań (Komisja Europejska(2015b)).

W dotychczasowych perspektywach finansowych koordynacja pomiędzy Funduszami Europejskimi i celami strategii makroregionalnych miała ograniczony charakter (Komisja Europejska (2020g)). Głównym źródłem finansowania EUSALP pozostaje program Interreg Alpine Space (t33 (2020); COWI et al (2017b)), obejmujący podobny obszar terytorialny (niewielkie różnice w tym zakresie zostały wskazane wyżej). W ramach tego programu finansowano też projekty zarządcze EUSALP – *AlpGov* i *AlpGov2*. W sumie budżet projektów Interreg Alpine Space 2014-2020 osiągnął około 140 mln euro.

Dotychczasowe perspektywy finansowe Funduszy Europejskich zostały zaplanowane przed przyjęciem EUSALP, co wpłynęło na ograniczone możliwości ich ukierunkowania pod kątem Strategii makroregionu (COWI et al (2017a)), jednak w przypadku Interreg Alpine Space edycji 2014-2020 zapewniona jest daleko idąca koordynacja – wszystkie projekty Interreg można powiązać z działaniami EUSALP (Interreg ASP (2018) *Alpine cooperation stories*), chociaż Interreg skonstruowany jest wobec czterech autonomicznych celów (powiązanie celów Interreg Alpine Space i realizowanych w jego ramach projektów z działaniami EUSALP przeanalizowano w ramach badania).

Mimo to, nie wszystkie podmioty wdrażające projekty Interreg Alpine Space identyfikują je jako przyczyniające się do realizacji EUSALP w przeprowadzanych badaniach ankietowych (z różnicami zdań na ten temat nawet wśród partnerów w ramach jednego projektu - Programme Impact Assessment: Interreg Alpine Space programme 2014-2020). Również w oficjalnych danych (baza keep.eu) część ww. projektów nie jest identyfikowana jako zgodna z EUSALP. To stanowi dobrą ilustrację problemów związanych z koordynacją różnych źródeł finansowania i identyfikacją powiązanych projektów. Analizując działania prowadzone w EUSALP, można zauważyć, że część z nich polega właśnie na identyfikowaniu możliwych źródeł finansowania (bez ich pełnej rzeczywistej koordynacji czy identyfikacji projektów) – w przypadku działalności badawczo-rozwojowej opracowano trzy raporty o możliwościach finansowania działań w Grupie Roboczej 1¹⁰, a w odniesieniu do bioekonomii raport w Grupie Roboczej 2¹¹.

Projekty programu Interreg Alpine Space 2014-2020 stanowiły zasadniczy korpus informacji wdrożeniowej (**zbiór pierwszy**) z zakresu Strategii Alpejskiej. Z inicjatywy Parlamentu Europejskiego na wdrażanie Strategii przeznaczone zostały też środki przygotowawczego funduszu na rzecz EUSALP - Alpine Region Preparatory Action Fund (ARPAF I – 2 mln euro i ARPAF II – 1,22 mln euro - Komisja Europejska (2020c)). Projekty realizowane w ramach ARPAF stanowiły **drugi zbiór** informacji. Dane o projektach Interreg Alpine Space 2014-2020 i ARPAF wykorzystane do analizy pochodzą z bazy keep.eu, publikacji związanych ze Strategią Alpejską oraz stron internetowych poszczególnych projektów.

Trzeci zbiór stanowiły inne, wybrane inicjatywy, które wprost deklarują realizowanie celów Strategii Alpejskiej (według danych bazy keep.eu), są wdrażane czy popierane przez Grupy Robocze EUSALP, które wpisując się w trend wzrastającej roli organów wykonawczych (Komisja Europejska (2020h)), w EUSALP zapewniają płaszczyzny współpracy do bieżącego wdrażania Planu Działań. Znalazły się tu projekty innych programów Interreg 2014-2020, zgodne z EUSALP według danych zawartych w bazie keep.eu, oraz projekty prezentowane w materiałach związanych z realizacją Strategii Alpejskiej (dokumenty, strona internetowa, wydarzenia organizowane wokół ESUALP) jako mające dla niej znaczenie, w tym 14 projektów transportowych, które otrzymały od Grupy 4 opinię o zgodności z celami EUSALP (*Projects labelled by the EUSALP AG4 Assessment Methodology in 2020*). Do analizy włączono inicjatywy o charakterze projektowym oraz strategiczne obszary priorytetowe według *Policy Brief*. Natomiast do zbioru projektów poddanych analizie ilościowej nie wliczano prac analitycznych, diagnostycznych czy programowych prowadzonych w ramach Grup Roboczych (zestawionych w dokumentach roboczych) ani organizowanych wydarzeń. W przeciwieństwie do dwóch pierwszych zbiorów, grupa projektów „Inne” nie może być traktowana jako kompletny zbiór, a wyłącznie reprezentacja, wybór inicjatyw, zarówno podjętych przez Grupy Robocze, jak i wyróżnionych przez nie wśród projektów zainicjowanych w innych układach terytorialnych.

¹⁰ EUSALP (2017b), EUSALP (2018b), EUSALP (2018c).

¹¹ EUSALP (2019b).

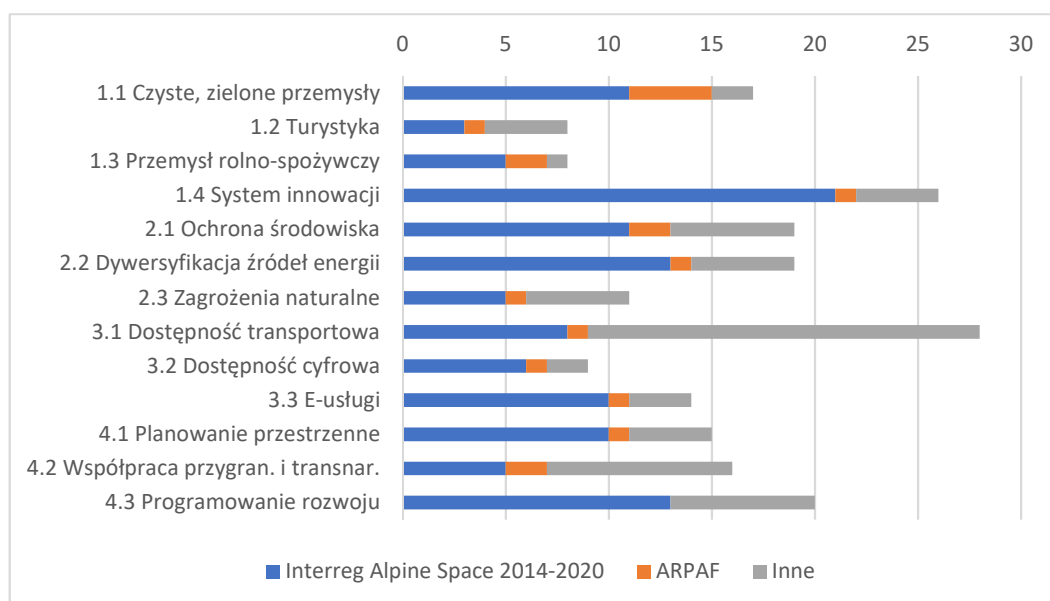
Powyższe trzy zbiory danych posłużyły do sporządzenia zestawienia, w którym **projekty związane z realizacją EUSALP przyporządkowane zostały do celów i działań projektowanej Strategii Karpackiej**. Należy podkreślić, że powyższe uporządkowanie ma charakter hipotetyczny, ilustracyjny, biorąc pod uwagę fakt, że ostateczne decyzje o zakresie powiązanych projektów zapadną na etapie wdrożeniowym Strategii Karpackiej. Kluczowe znaczenie dla podjętych rozstrzygnięć o dopasowaniu projektów miały typy projektów przewidziane do realizacji w Strategii Karpackiej (z uwzględnieniem dodatkowych typów i zmian wprowadzonych na etapie konstruowania formularza ankiety), a w mniejszym stopniu opis działań (nie zawsze przewidziane typy projektów wyczerpują wszystkie elementy pojawiające się w opisie działania). Celem przedstawionego przyporządkowania projektów EUSALP jest ilustracja, jakiego rodzaju projekty realizowane są w podobnym obszarze tematycznym w regionie Alp. Często zakresy projektów wpisują się w tematykę kilku działań Strategii Karpackiej i w takim przypadku zostały wyszczególnione w kilku działaniach.

Na podstawie przyporządkowanych projektów EUSALP oszacowano **potencjał wdrożeniowy celów i działań Strategii Karpackiej, w podziale na potencjał projektowy, finansowy i instytucjonalny**. Do oceny **potencjału projektowego** wykorzystane zostały wszystkie zbiory projektów, jednostką miary była **liczba projektów**, które zostały przyporządkowane poszczególnym działaniom zaplanowanym dla Makroregionu Karpat. Wszystkie projekty zostały przypisane, część z nich do więcej niż jednego działania.

Najwięcej projektów Interreg Alpine Space 2014-2020 zostało przypisanych do działania 1.4 *Rozwój makroregionalnego ekosystemu innowacji*, zaś najmniej do 1.2 *Rozwój zrównoważonej turystyki*. W przypadku projektów ARPAF najwięcej inicjatyw zebrało działanie 1.1 *Rozwój nowoczesnych, czystych i zielonych przemysłów*, zaś żadnej 4.3 *Programowanie rozwoju i budowanie potencjału Instytucji Karpackich*. Projekty z kategorii „Inne” w największej mierze zaliczone zostały do działania 3.1 *Poprawa dostępności transportowej makroregionu i w ramach makroregionu*, co związane jest z procesem przyznawania projektom transportowym oznaczenia projektu makroregionalnego przez Grupę Roboczą 4. Ta liczna grupa projektów sprawiła, że działanie 3.1 uzyskało najwyższe miejsce pod względem potencjału projektowego mierzonego całkowitą liczbą wszystkich zebranych inicjatyw powiązanych z danym działaniem. Jednak, biorąc pod uwagę wyłącznie projekty Interreg Alpine Space oraz ARPAF, zdecydowanie największy potencjał pod względem generowania inicjatyw wdrożeniowych wykazało działanie 1.4 *Rozwój makroregionalnego ekosystemu innowacji*, a następne w kolejności były 1.1 *Rozwój nowoczesnych, czystych i zielonych przemysłów* oraz 2.2 *Dywersyfikacja źródeł energii*.

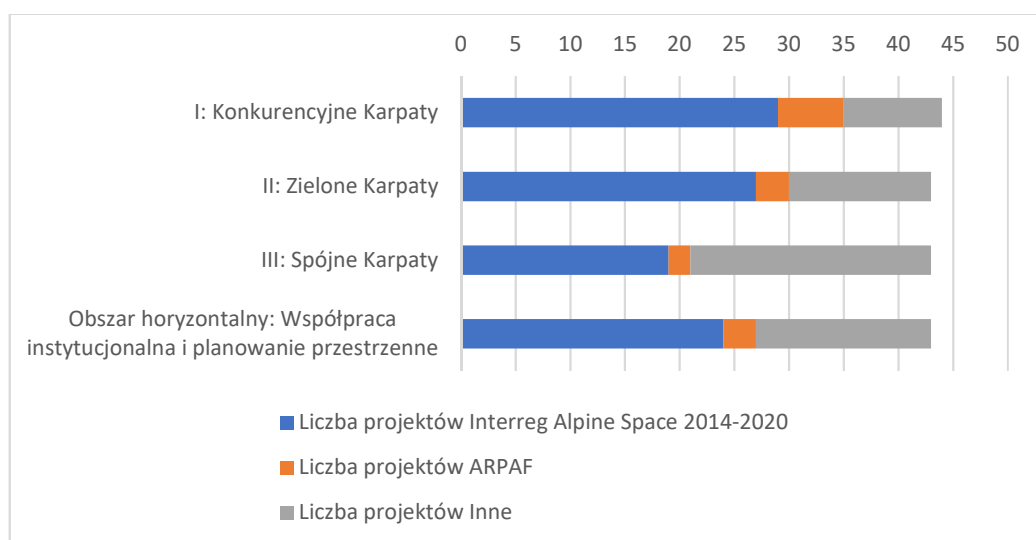
W przypadku całkowitej liczby projektów (z trzech zbiorów danych) obserwujemy równomierne rozłożenie między czterema celami Strategii Karpackiej, natomiast w przypadku projektów Interreg Alpine Space oraz ARPAF najliczniejszy jest cel I *Konkurencyjne Karpaty*, a najmniej liczny cel III *Spójne Karpaty*.

Ryc. 4 Liczba projektów EUSALP w podziale na działania Strategii Karpackiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

Ryc. 5 Liczba projektów EUSALP w podziale na cele Strategii Karpackiej

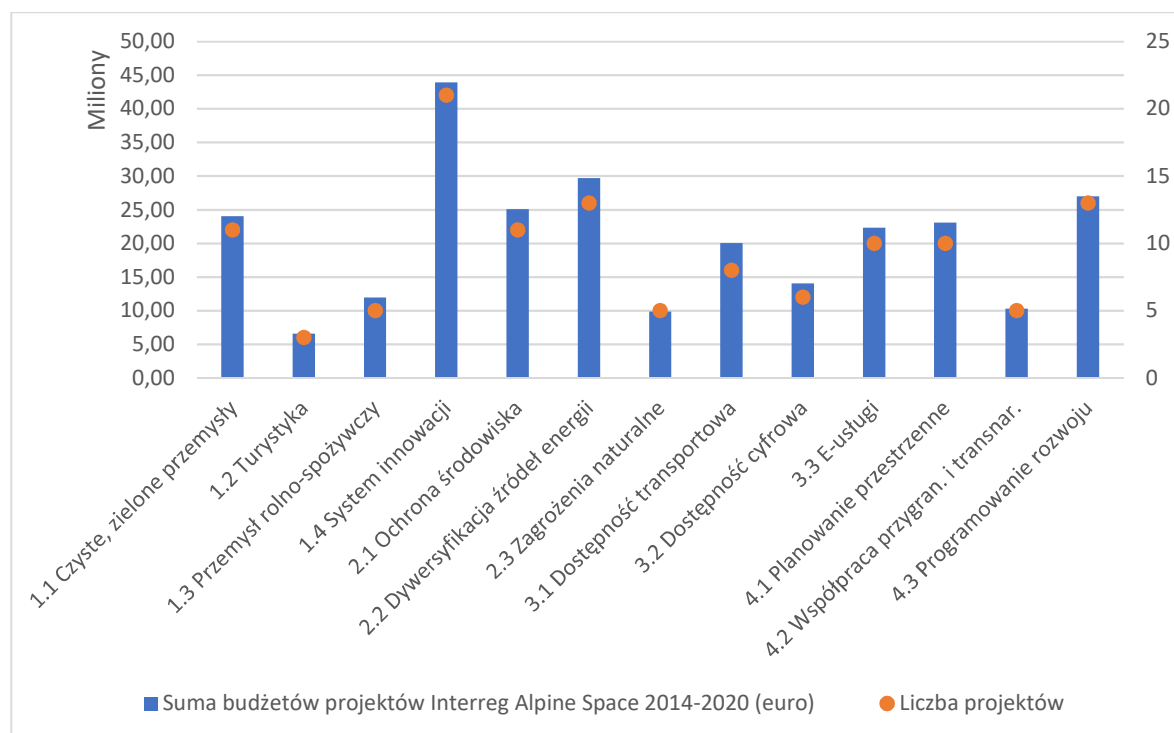

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

Potencjał finansowy działań Strategii Karpackiej mierzono **sumą budżetów** przypisanych do nich projektów EUSALP. Ze względu na dostępność i kompletność danych pod uwagę wzięte zostały wyłącznie projekty Interreg Alpine Space 2014-2020 (kompletne pokrycie zbioru danymi finansowymi). Potencjał finansowy został zmierzony na **dwa sposoby**:

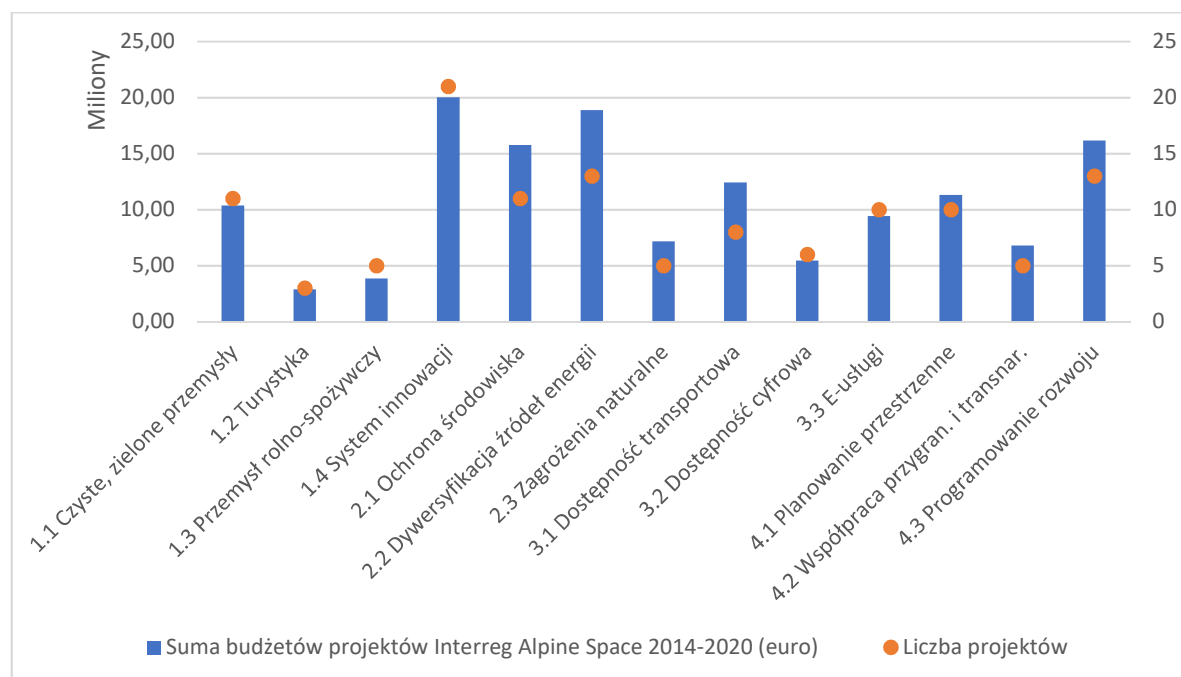
- 1) uwzględniając dla każdego projektu całą kwotę finansowania w każdym działaniu, do którego został przypisany (**metoda I**);
- 2) uwzględniając w danym działaniu $1/n$ kwoty każdego przypisanego do tego działania projektu, przy czym n =liczba działań, do których przypisano dany projekt (**metoda II**).

Ryc. 6 Projekty Interreg Alpine Space 2014-2020 w podziale na działania Strategii Karpackiej - metoda I

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

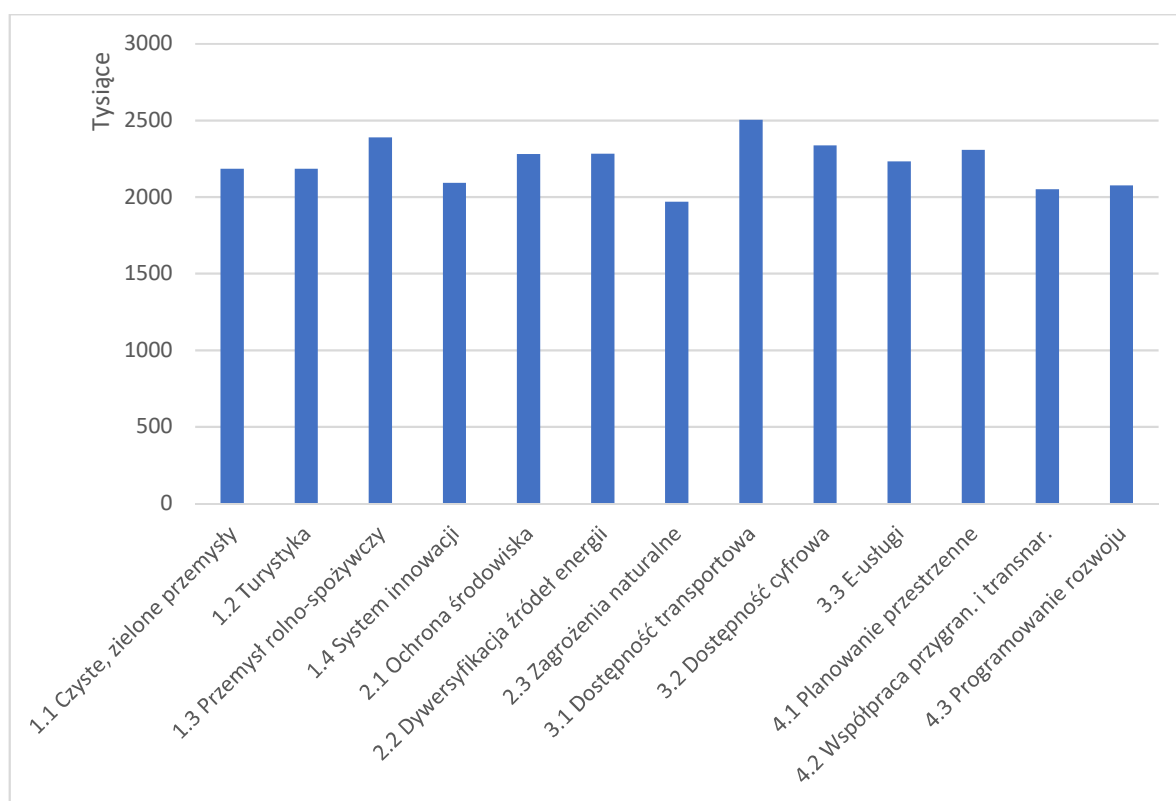
Ryc. 7 Projekty Interreg Alpine Space 2014-2020 w podziale na działania Strategii Karpackiej - metoda II

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

W obu metodach największy potencjał finansowy, w takiej samej kolejności zgromadziły działania 1.4 *Rozwój makroregionalnego ekosystemu innowacji*, 2.2 *Dywersyfikacja źródeł energii*, 4.3 *Programowanie rozwoju i budowanie potencjału Instytucji Karpackich* oraz 2.1 *Ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska*, a najmniejszy potencjał finansowy wykazało działanie 1.2 *Rozwój zrównoważonej turystyki*. Ustalona kolejność związana jest z liczbą projektów, a więc z potencjałem projektowym. Warto zauważyć, że porównanie **średnich wartości projektów** (mierzonych według pierwszej metody) wykazuje dużo mniejsze różnicowanie, z najwyższą średnią wartością projektów w działaniu 3.1 *Poprawa dostępności transportowej makroregionu i w ramach makroregionu*, a najmniejszą w 2.3 *Zarządzenie środowiskiem i zarządzanie kryzysowe*, przy średniej wartości dla wszystkich projektów ok. 2,2 mln euro.

Ryc. 8 Średnia wartość projektów Interreg Alpine Space 2014-2020 (euro)

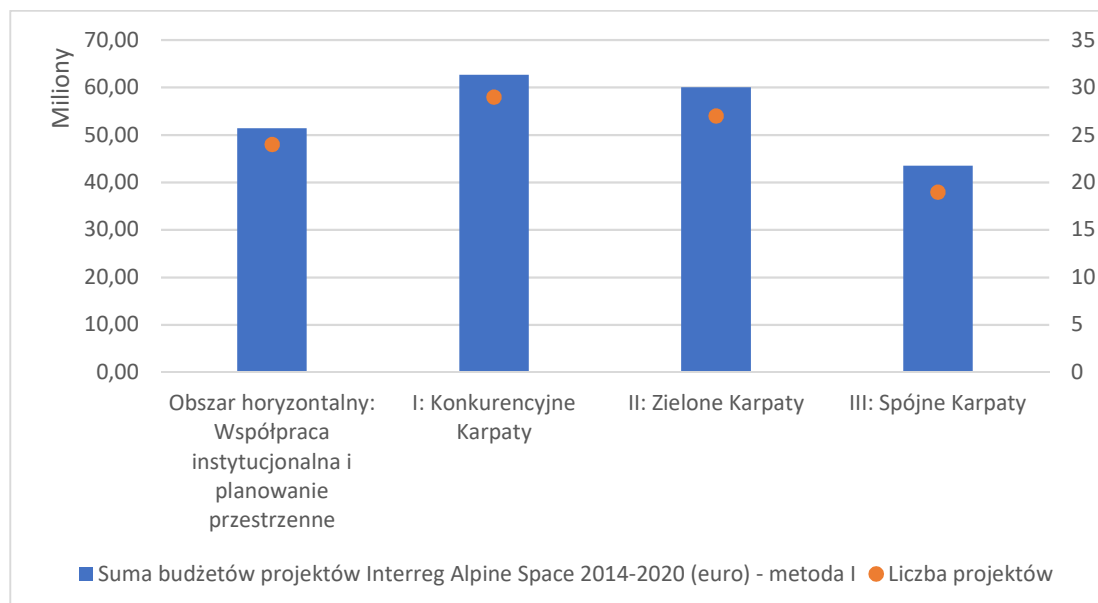
Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

W przypadku podziału na obszary priorytetowe zastosowanie pierwszej metody liczenia wartości projektów daje pierwszeństwo celowi I *Konkurencyjne Karpaty* (co jest związane z najwyższą liczbą projektów w tym obszarze), zaś metody drugiej – celowi II *Zielone Karpaty*.

Porównując powyższe dane z rozkładem projektów Interreg Alpine Space w ramach **celów tematycznych europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (EFSI)** (każdy projekt zaliczony wyłącznie do jednego obszaru), można zauważyć, że na pierwszym miejscu zarówno pod względem potencjału projektowego, jak i finansowego, znajduje się cel 1.

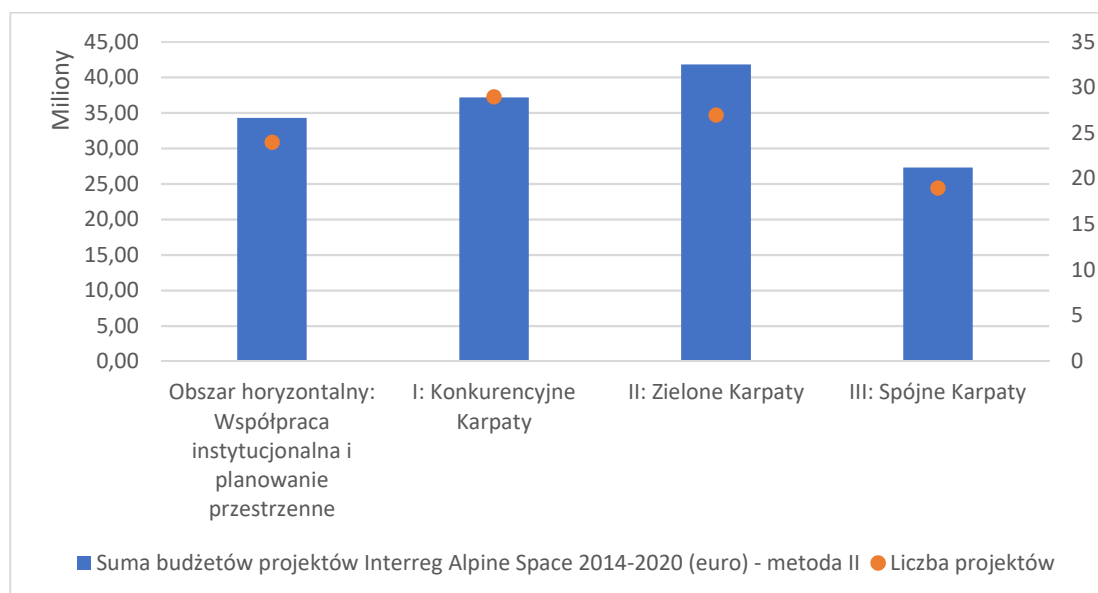
Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji, który koresponduje z celem I Strategii Karpackiej.

Ryc. 9 Projekty Interreg Alpine Space 2014-2020 w podziale na cele Strategii Karpackiej - metoda I

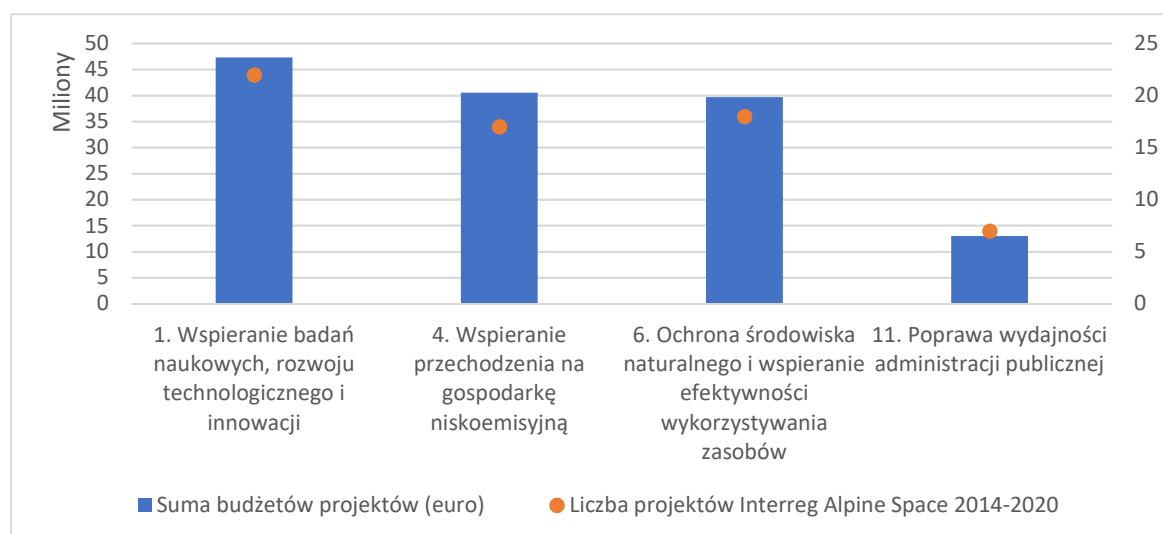
Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

Ryc. 10 Projekty Interreg Alpine Space 2014-2020 w podziale na cele Strategii Karpackiej - metoda II

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

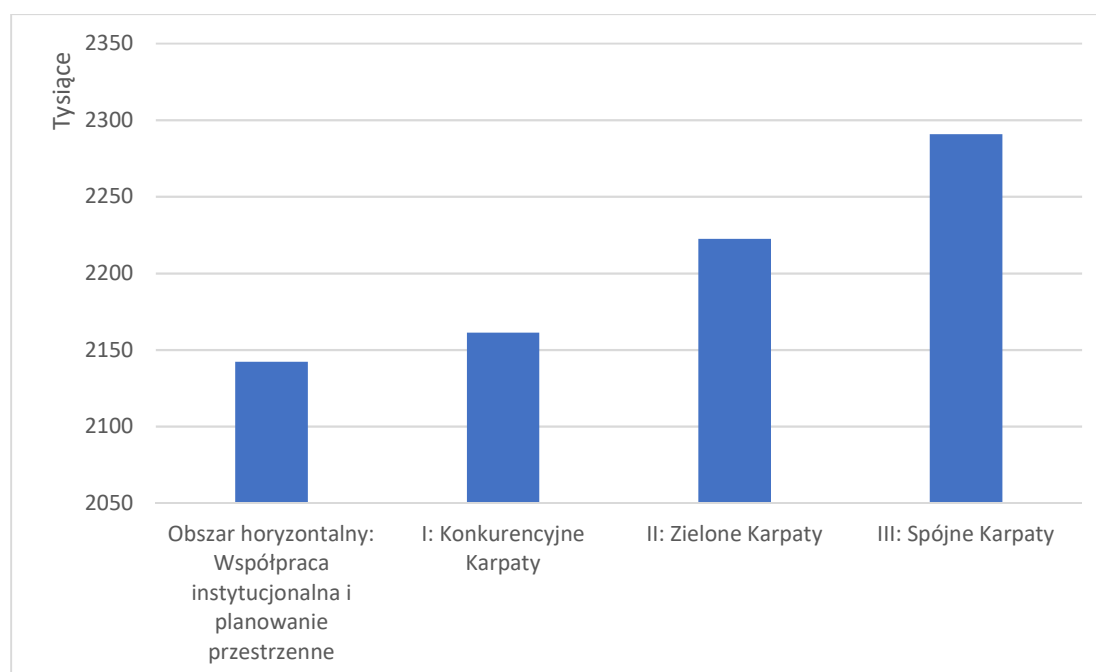
Ryc. 11 Projekty Interreg Alpine Space 2014-2020 w rozbiściu na cele tematyczne EFSI

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych zbiorów projektów EUSALP.

Pod względem średniej wartości projektu (liczonej według pierwszej metody), najdroższe okazują się projekty w celu III *Spójne Karpaty*, a najtańsze inicjatywy horyzontalne.

Ryc. 12 Średnia wartość projektu Interreg Alpine Space 2014-2020 (euro) według celów Strategii Karpackiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

Do ustalenia **potencjału instytucjonalnego** wykorzystane zostały dane o podmiotach wdrażających projekty, pochodzące ze zbiorów Interreg Alpine Space 2014-2020 oraz ARPAF. Dane były analizowane na dwa sposoby:

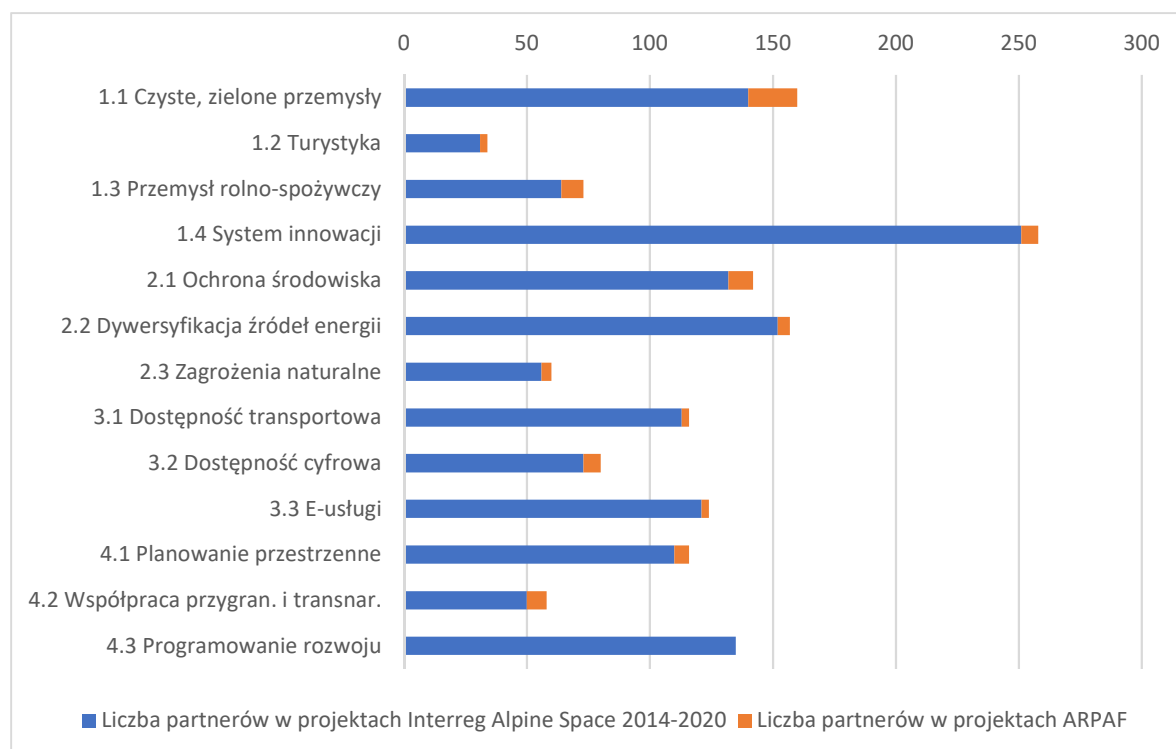
- 1) w zakresie **liczby partnerstw** – podmiotów wdrażających projekty (partnerów, nie wliczano obserwatorów), co obrazuje poziom zainteresowania współpracą w danym

typie działania mierzony ogólną lub średnią liczbą aktywnych podmiotów obszaru alpejskiego (podmiot, który brał udział w więcej niż jednym projekcie, był wliczany w każdym z nich);

- 2) w odniesieniu do państw, z których pochodziły podmioty wdrażające projekty, co może ilustrować potencjał współpracy międzynarodowej.

Biorąc pod uwagę **całkowitą liczbę uczestników** w projektach przypisanych do poszczególnych działań Strategii Karpackiej (jeden projekt mógł zostać przypisany do więcej niż jednego działania, wtedy liczba jego partnerów była wliczana w całości do każdego z przypisanych działań), największym potencjałem, łącznym oraz w ramach Interreg Alpine Space, wykazały się działania 1.4 *Rozwój makroregionalnego ekosystemu innowacji*, 1.1 *Rozwój nowoczesnych, czystych i zielonych przemysłów* oraz 2.2 *Dywersyfikacja źródeł energii*, natomiast w przypadku ARPAP – 1.1 *Rozwój nowoczesnych, czystych i zielonych przemysłów*, 2.1 *Ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska* i 1.3 *Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego*. Najmniejszą łączną liczbę uczestników projektów (łącznie i w ramach Interreg Alpine Space) zgromadziły działania 1.2 *Rozwój zrównoważonej turystyki*, 4.2 *Współpraca przygraniczna i transgraniczna* i 2.3 *Zarządzanie środowiskiem i zarządzanie kryzysowe*, co ponownie związane jest z liczbą realizowanych projektów w tych działaniach.

Ryc. 13 Liczba partnerów w projektach EUSALP w podziale na działania Strategii Karpackiej

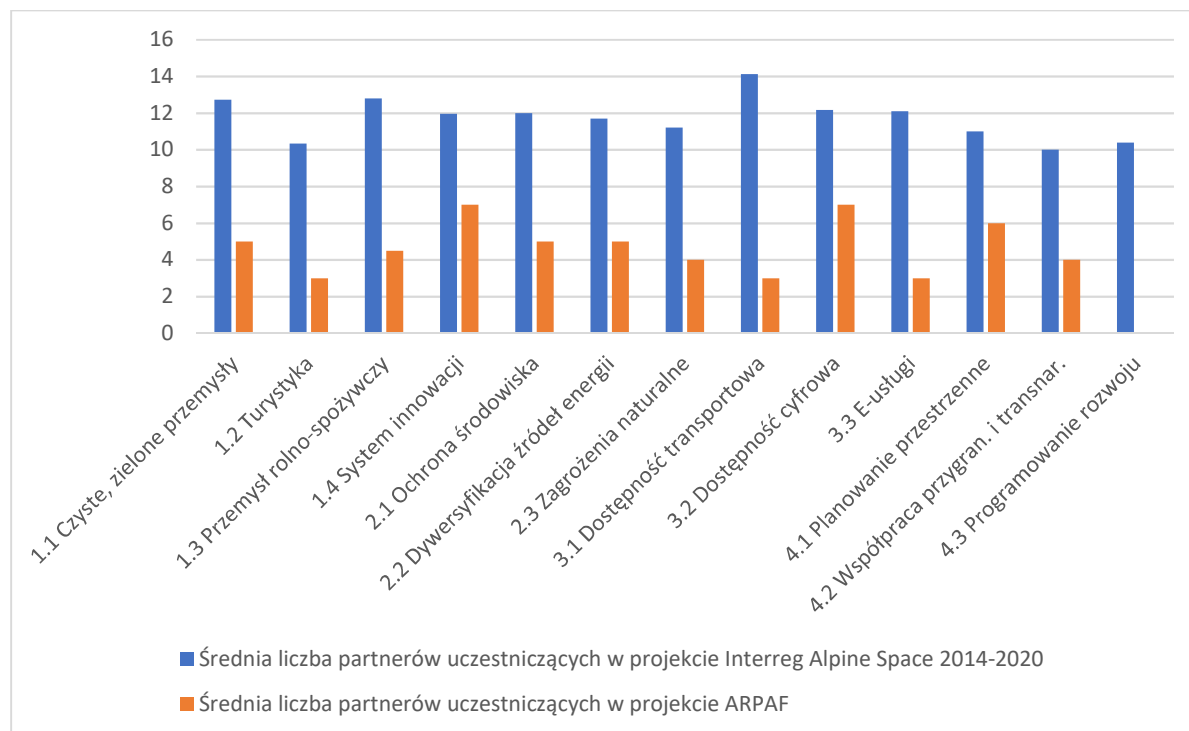

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

Porównanie **średnich liczb uczestników projektów** Interreg Alpine Space sytuuje na czele działanie 3.1 *Poprawa dostępności transportowej makroregionu i w ramach makroregionu*, a

następnie 1.3 *Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego* i 1.1 *Rozwój nowoczesnych, czystych i zielonych przemysłów*, a na końcu zestawienia działania 4.2 *Współpraca przygraniczna i transgraniczna*, 1.2 *Rozwój zrównoważonej turystyki* i 4.3 *Programowanie rozwoju i budowanie potencjału Instytucji Karpackich*, zaś w przypadku ARPAF przodują działania 1.4 *Rozwój makroregionalnego ekosystemu innowacji* i 3.2 *Poprawa dostępności cyfrowej makroregionu*.

Ryc. 14 Średnia liczba partnerów uczestniczących w projektach EUSALP według działań Strategii Karpackiej

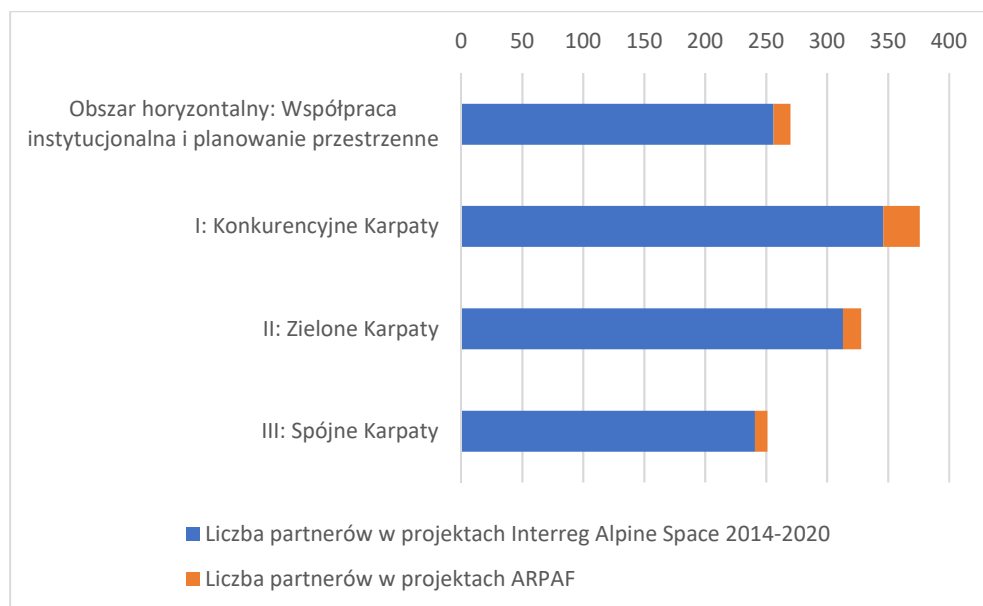

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

Spośród celów Strategii Karpackiej najwyższą całkowitą liczbę partnerów odnotowano w obszarze I *Konkurencyjne Karpaty*, zaś najniższą w celu III *Spójne Karpaty*, co jest również konsekwencją liczby realizowanych projektów.

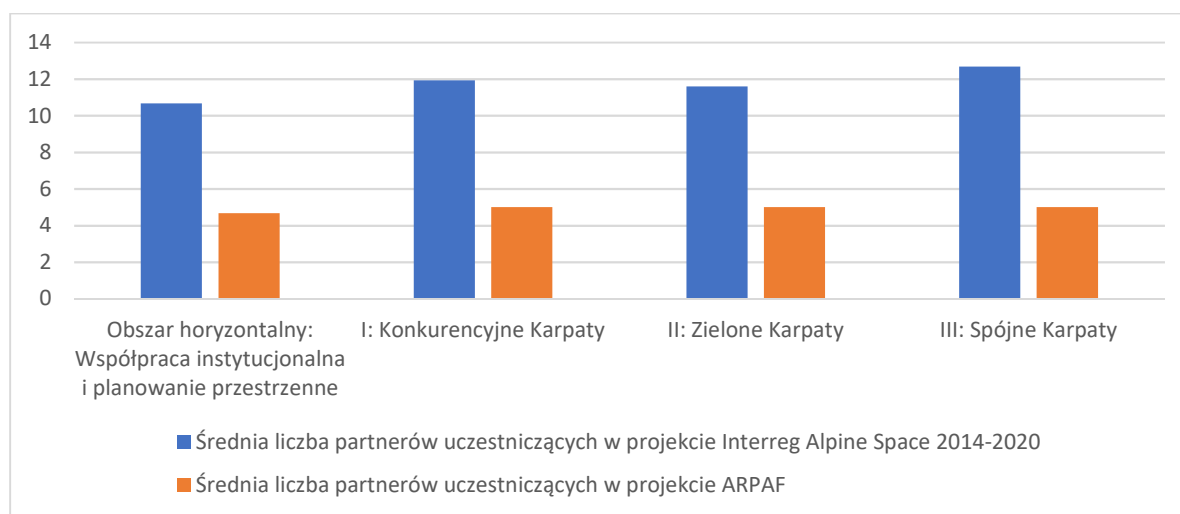
W przypadku średnich liczb uczestników projektów przypisanych do poszczególnych celów Strategii Karpackiej najwyższą średnią liczbę partnerstw zaobserwowano w obszarze priorytetowym II *Zielone Karpaty*, a najmniejszą w obszarze horyzontalnym.

Ryc. 15 Liczba partnerów w projektach EUSALP w podziale na cele Strategii Karpackiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

Ryc. 16 Średnia liczba partnerów uczestniczących w projektach EUSALP według celów Strategii Karpackiej

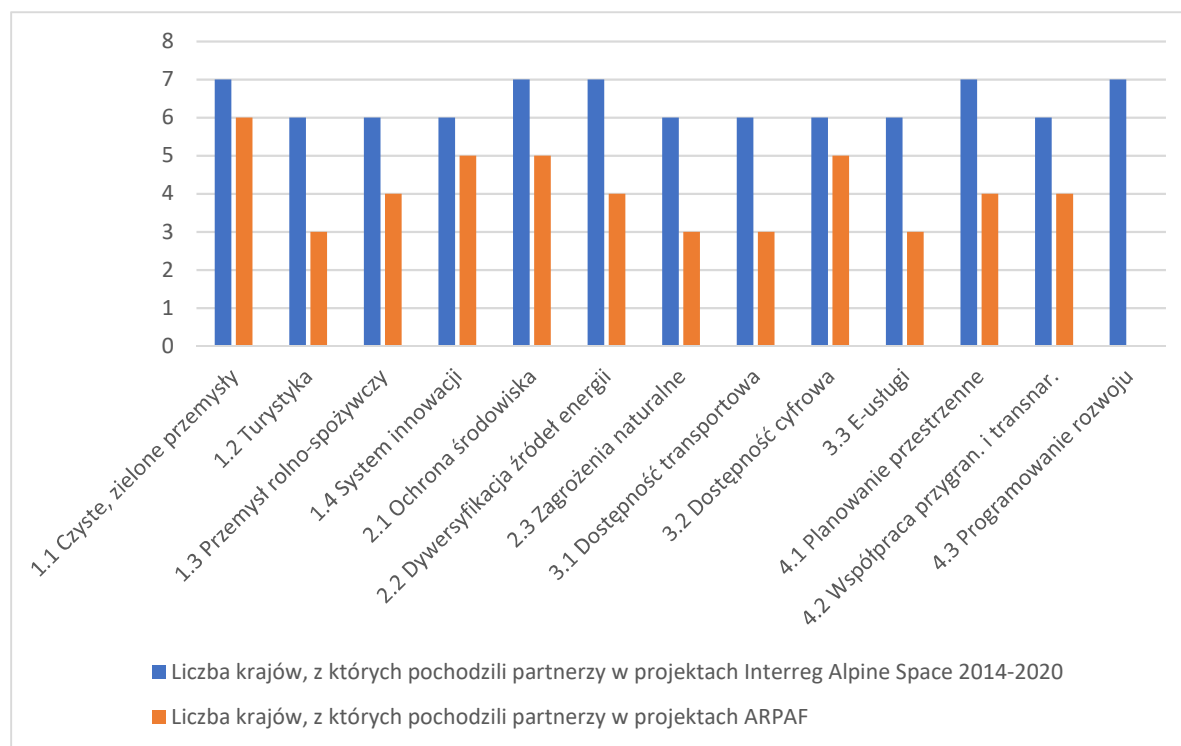

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

W przypadku statystyk dotyczących **liczby państw**, z których podmioty brały udział w realizacji projektów Interreg Alpine Space przypisanych do działań Strategii Karpackiej, brak jest zasadniczych różnic - liczba państw wdrażających projekty Interreg różni się pomiędzy działaniami Strategii Karpackiej tylko ze względu na udział Liechtensteinu. Świadczy to o porównywalnym potencjale instytucjonalnym w zakresie możliwości podjęcia współpracy międzynarodowej w poszczególnych działaniach. W przypadku projektów ARPAF różnice są większe – z największą liczbą krajów w działaniu 1.1 *Rozwój nowoczesnych, czystych i*

zielonych przemysłów oraz brakiem udziału (brakiem projektów) w działaniu 4.3
Programowanie rozwoju i budowanie potencjału Instytucji Karpackich.

Ryc. 17 Liczba państw wdrażających projekty EUSALP w podziale na działania Strategii Karpackiej

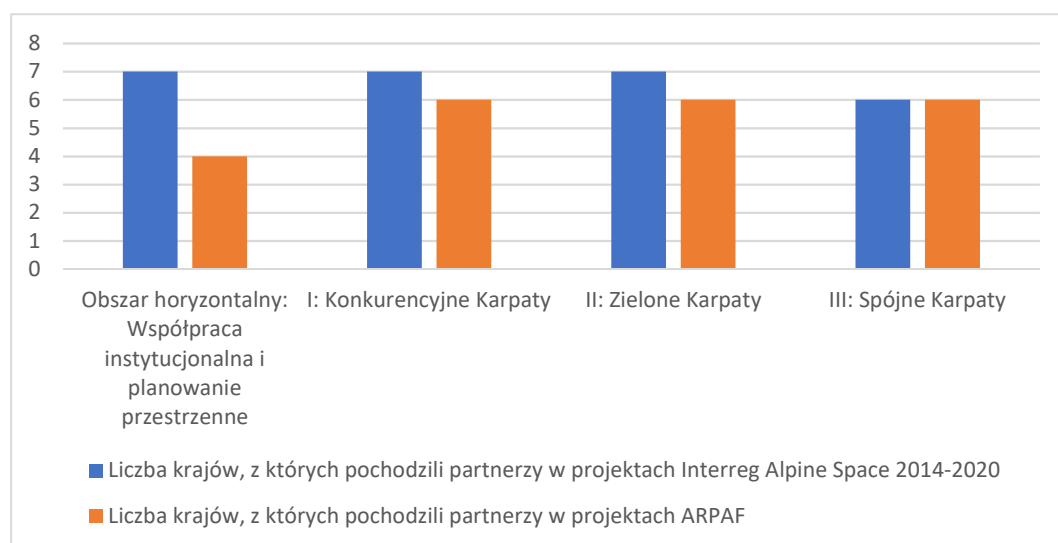
Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

W podziale na cele jedyna różnica w liczbie państw, z których podmioty brały udział we wdrażaniu projektów Interreg Alpine Space, jest widoczna w obszarze III *Spójne Karpaty* i związana jest z brakiem projektów z udziałem Liechtensteinu. W przypadku ARPAF najmniej krajów uczestniczyło w realizacji projektów przypisanych do celu horyzontalnego Strategii Karpackiej, z równym udziałem w pozostałych obszarach.

Średnio najwięcej państw, w przypadku Interreg, zaangażowanych było w realizację projektów działania 1.2 *Rozwój zrównoważonej turystyki*, różnice w tym zakresie są jednak bardzo małe. Dla projektów ARPAF najwyższa średnia liczba państw, z których pochodziły podmioty realizujące projekty, wystąpiła w działaniach 1.4 *Rozwój makroregionalnego ekosystemu innowacji* i 3.2 *Poprawa dostępności cyfrowej makroregionu*.

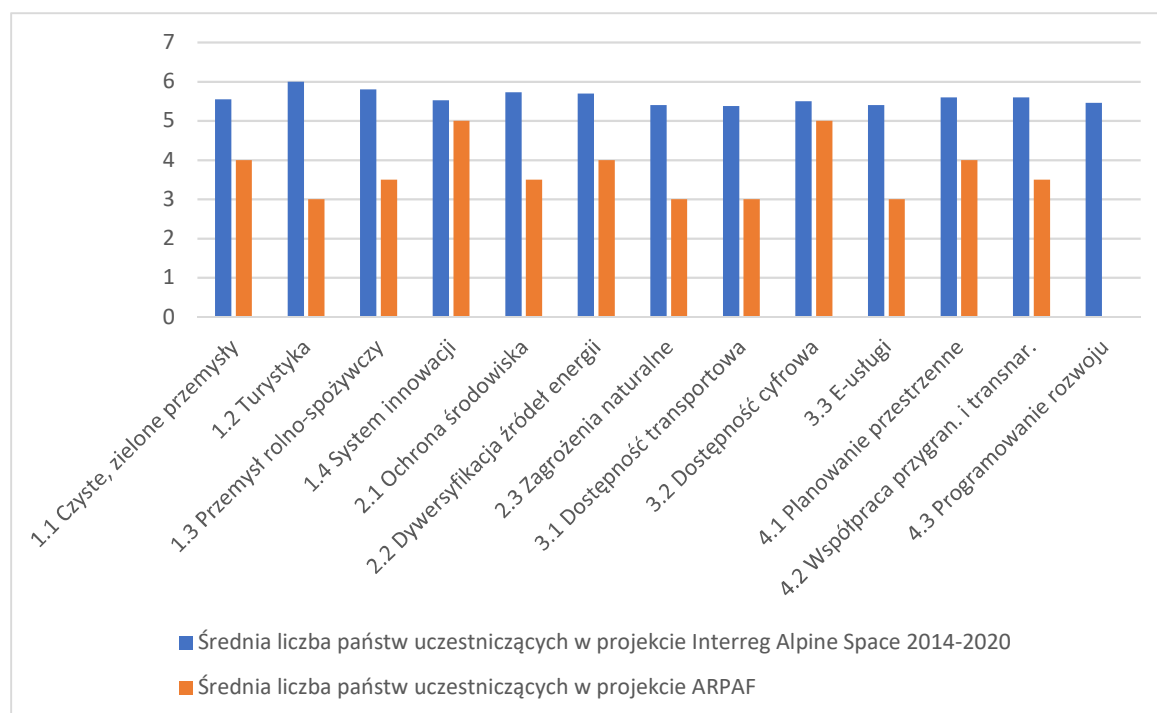
Średnie liczby państw uczestniczących w projektach w podziale na cele Strategii Karpackiej również były wyrównane, z najmniejszą wartością w przypadku Interreg Alpine Space w celu III *Spójne Karpaty*, a najwyższą w celu II *Zielone Karpaty*, który to cel w przypadku ARPAF znalazł się jednak na dalszej pozycji.

Ryc. 18 Liczba państw wdrażających projekty EUSALP w podziale na cele Strategii Karpackiej

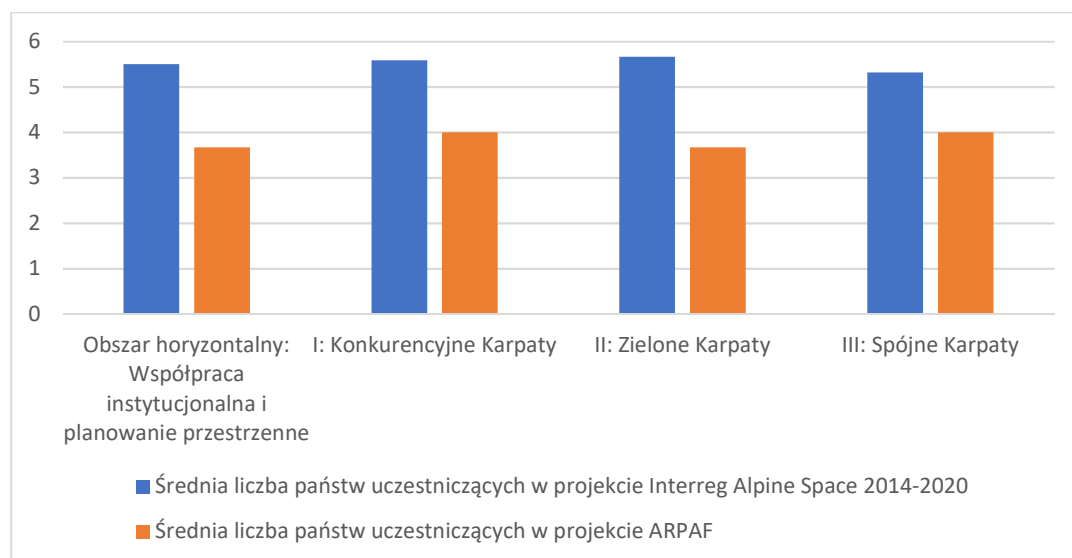
Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

Ryc. 19 Średnia liczba państw uczestniczących w projektach EUSALP według działań Strategii Karpackiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

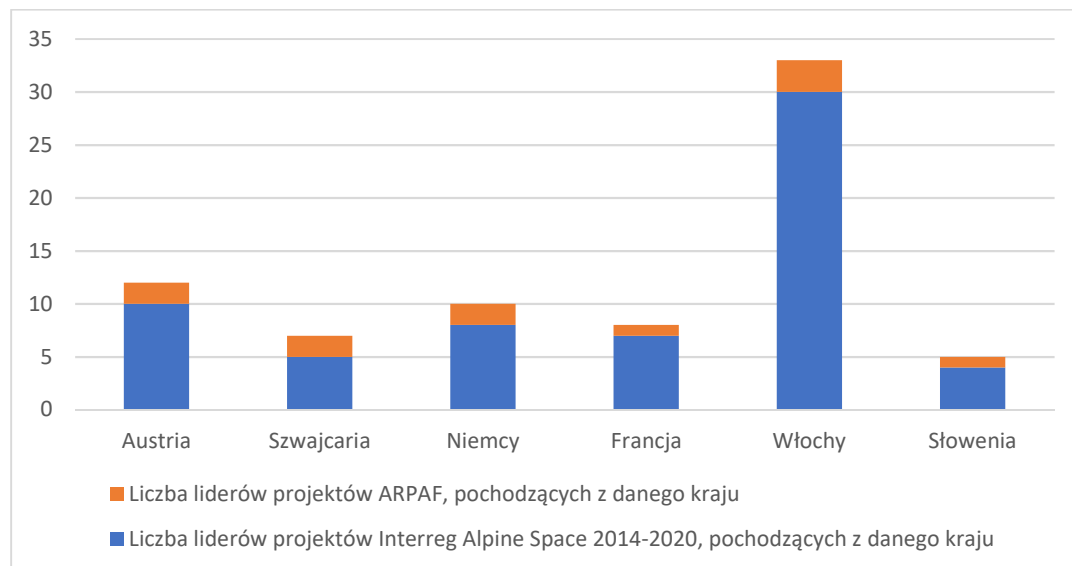
Ryc. 20 Średnia liczba państw uczestniczących w projektach EUSALP według celów Strategii Karpackiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu Strategii Karpackiej oraz zebranych zbiorów projektów EUSALP.

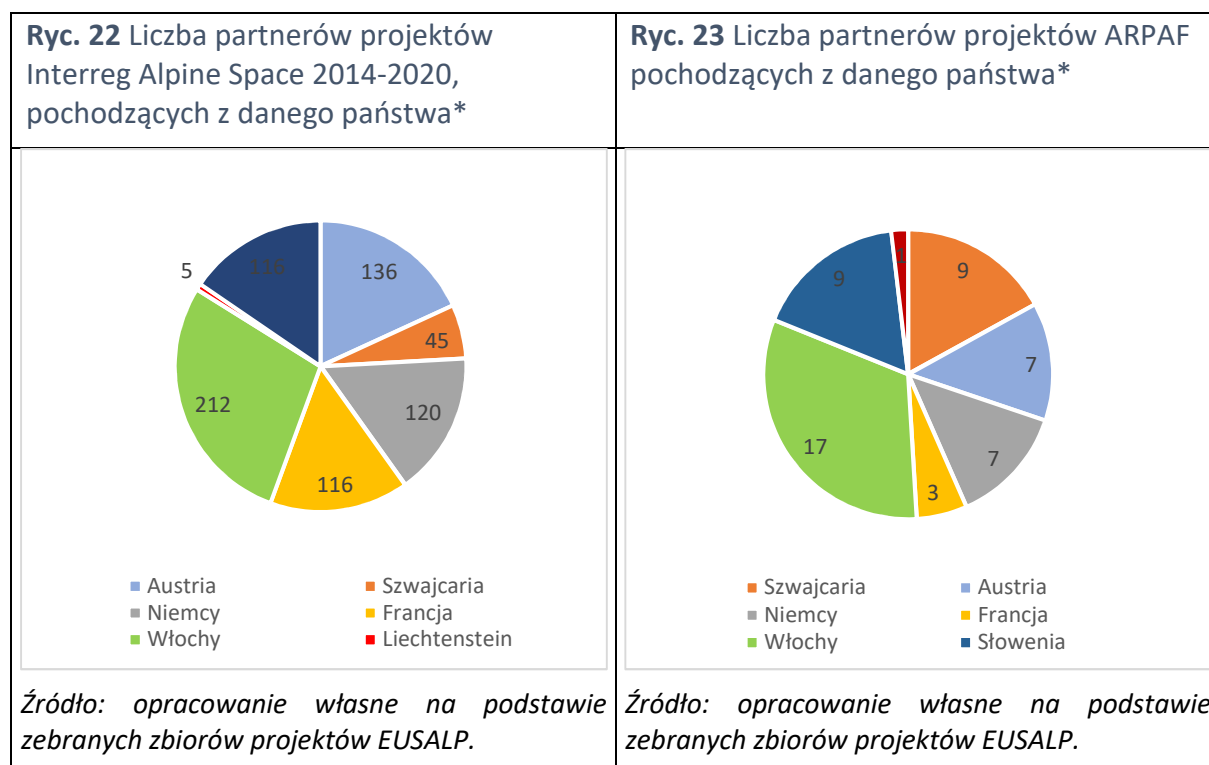
Warto zauważyć, że **udział poszczególnych państw** w realizacji projektów EUSALP jest bardziej zróżnicowany, z wiodącą rolą podmiotów pochodzących z Włoch zarówno w pełnieniu funkcji liderów projektów, jak i w charakterze pozostałych partnerów.

Ryc. 21 Liderzy projektów EUSALP według państw*

*wartości policzone na poziomie projektów – w przypadku kilku podmiotów, które były liderami w więcej niż jednym projekcie, wliczono każdy projekt.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych zbiorów projektów EUSALP.

* wartości policzone na poziomie projektów - w przypadku udziału danego podmiotu w więcej niż jednym projekcie, wliczano każdy projekt.

Podsumowując, warto przypomnieć, że Strategia Alpejska powstała oraz jest wdrażana na fundamentach rozwiniętej i wcześniej istniejącej już aktywności i chęci podejmowania wspólnych działań przez podmioty z obszaru Alp (nie tylko z poziomu krajowego, ale regionalnego).¹² Wartością dodaną Strategii jest nadanie tej współpracy ram organizacyjnych i stworzenie platform przenikających różne szczeble, zarówno w wymiarze horyzontalnym (sektorowym), jak i wertykalnym (poziomy zarządzania)¹³. Jednak to wysoki poziom już funkcjonującej **współpracy politycznej i gospodarczej w regionie** wpłynął na szybkie rozpoczęcie wdrażania EUSALP¹⁴. Posługując się trzyetapowym **modelem rozwoju strategii makroregionalnych (COWI et al. 2017a)**, obejmującym fazę wczesną, związaną z tworzeniem systemu zarządzania, fazę drugą, w której uzyskane zdolności instytucjonalne pozwalają na działanie, również w kierunku zewnętrznych interesariuszy oraz fazę dojrzałości, w której osiągnięte dzięki strategii rezultaty stają się widoczne na poziomie wskaźników, zaobserwowano wcześniejsze niż w innych strategiach makroregionalnych osiągnięcie przez EUSALP drugiego etapu, dzięki oparciu na istniejącej silnej współpracy regionalnej.¹⁵ W 2020 r. podjęto decyzję o ustanowieniu dodatkowej struktury wsparcia technicznego ze stabilnym źródłem finansowania.

¹² Jako innowacje w strukturze zarządczej EUSALP w stosunku do innych strategii makroregionalnych przedstawiane są obecność regionów na wszystkich trzech szczeblach zarządzania Strategią oraz wyodrębnienie w Strategii celu poświęconego obszarowi zarządzania - Komisja Europejska (2020h).

¹³ Komisja Europejska (2020h).

¹⁴ Komisja Europejska (2016c), Komisja Europejska (2016a).

¹⁵ Komisja Europejska (2020h).

Trudno w mierzalny sposób ocenić, na ile obecność Strategii makroregionalnej przyczyniła się do przeorientowania działań wdrażanych na obszarze Alp w ramach wcześniej istniejących instrumentów. Obserwowany jest stopniowy wzrost świadomości i koordynacji pomiędzy instytucjami EUSALP a instytucjami zarządzającymi programami finansowanymi ze środków EFSI¹⁶, choć poza Interreg Alpine Space pozostaje ona na niskim poziomie i dostosowanie innych źródeł finansowania stanowi wyzwanie.¹⁷

Do wykreowania **wartości dodanej** przyczyniły się dedykowane środki funduszu ARPAF¹⁸ oraz projektów AlpGov i AlpGov2 (Interreg Alpine Space 2014-2020), które pozwoliły na sfinansowanie pilotażowych inicjatyw w poszczególnych obszarach tematycznych, opracowanie diagnoz czy rekomendacji, prowadzenie działań zarządczych, komunikacyjnych i wspierających wymianę doświadczeń czy budowanie zdolności instytucjonalnych. Warto zauważyć, że dzięki istnieniu wymiany doświadczeń oraz możliwości wspólnego budowania koalicji (masy krytycznej) na poziomie makroregionalnym mogą zaistnieć kwestie mające zbyt niskie znaczenie (w sensie ilościowym – udziału w ogólnej populacji) na poziomie krajowym, jak np. dostęp do internetu na oddalonych i słabo zaludnionych terenach górskich czy transgraniczne codzienne dojazdy do pracy, a także mogą one zostać szczegółowo zdiagnozowane i objęte testowymi rozwiązaniami, dzięki stworzeniu ram organizacyjnych i finansowych dla wdrażania Strategii. Na obecnym etapie kwestią przyszłości pozostaje kapitalizacja wypracowanych pilotaży i ich upowszechnienie.¹⁹

¹⁶ Komisja Europejska (2020g).

¹⁷ COWI et al (2017a).

¹⁸ *Concerning cross sectoral cooperation and with a view to setting up more implementation activities, the Alpine Region Preparatory Action Fund (ARPAF) proved to be extremely helpful. For some AGs it served as a boost for developing implementation activity, establish horizontal cooperation and making EUSALP work more visible* - Komisja Europejska (2019a), s. 40.

¹⁹ Komisja Europejska (2020h).

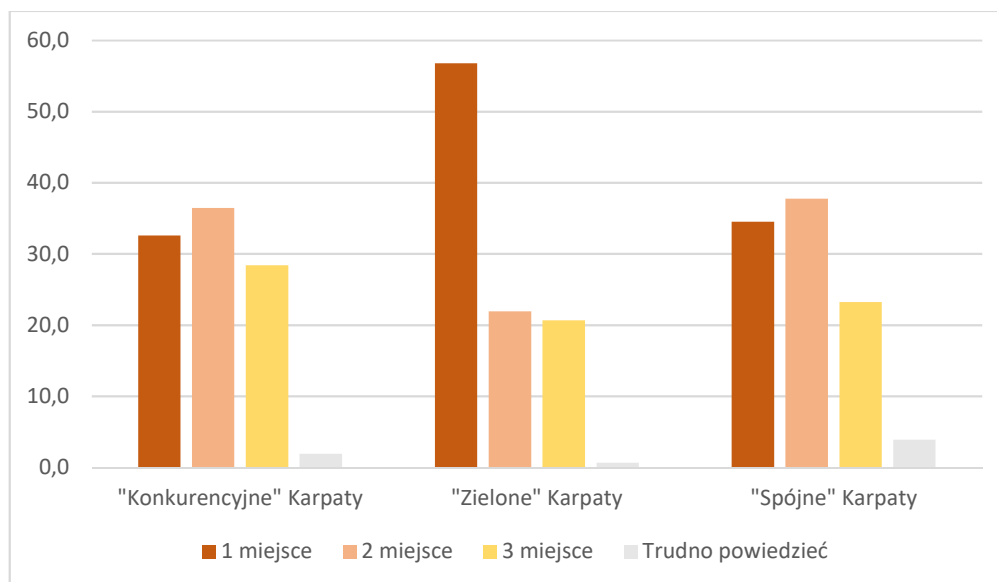
CZĘŚĆ 3. PREFERENCJE INTERESARIUSZY STRATEGII MAKROREGIONU KARPAT POD WZGLĘDEM CELÓW, DZIAŁAŃ, TYPÓW PROJEKTÓW I NARZĘDZI ICH WDRAŻANIA

Metodologię i wyniki pod względem doboru próby respondentów służącej ocenie preferencji interesariuszy Strategii Makroregionu Karpat przedstawiono w części 1 opracowania. Poniżej ukazano najważniejsze wyniki tych badań pod względem celów, działań, typów projektów i narzędzi wdrażania Strategii Karpackiej. Z uwagi na przyjętą metodę doboru próby wyniki skontrolowano pod względem wpływu kraju respondenta, rodzaju podmiotu i jego działalności, a także poziomu terytorialnego tej działalności.

3.1. Najważniejsze cele i działania w ramach Strategii makroregionu karpackiego

Za najważniejszy cel strategii uczestnicy badania uznali Cel 2 „Zielone Karpaty”, czyli dążenie do wysokiej jakości środowiska przyrodniczego. Ten cel był wskazywany na pierwszym miejscu dwukrotnie częściej (60%) niż dwa pozostałe, czyli Cel 1 „Konkurencyjne Karpaty” i Cel 3 „Spójne Karpaty”. Te dwa ostatnie były przy tym przez respondentów oceniane stosunkowo równorzędnie tj. na pierwszym miejscu wskazało je po około 30% respondentów (**Ryc. 24**)²⁰. Cel 4 „współpraca instytucjonalna” nie był przy tym przedmiotem oceny interesariuszy w tym pytaniu z uwagi na jego horyzontalny układ oraz narzędziowy charakter planowanych w jego ramach działań. Ten cel i związane z nim narzędzia przedstawiono odrębnie w punkcie 3.3 opracowania.

Ryc. 24 Ważność celów Strategii Karpackiej [% wskazań]

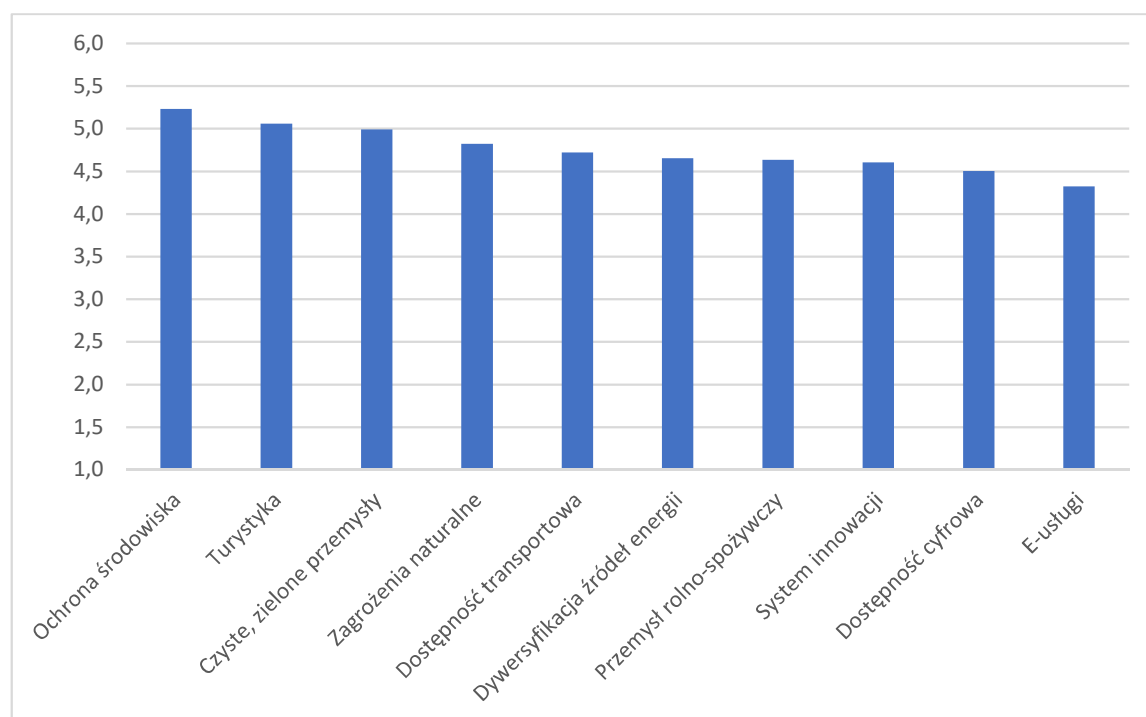
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

Uwzględnienie wskazanych wyżej zmiennych kontrolnych dotyczących kraju, typu organizacji, rodzaju działalności, a także poziomu terytorialnego realizowanej działalności

²⁰ Odpowiedzi nie sumują się do 100, gdyż część respondentów wskazywała na pierwszym miejscu ex-aequo więcej niż 1 cel.

nie miało istotnego wpływu na otrzymane wyniki pod względem oceny celów, co oznacza, że nie były one obciążone dobozem próby.

Ryc. 25 Ważność działań w ramach Strategii Karpackiej *

* ocena w skali od 1 do 6, gdzie 6 niezwykle ważny, 1 całkowicie nieważny.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

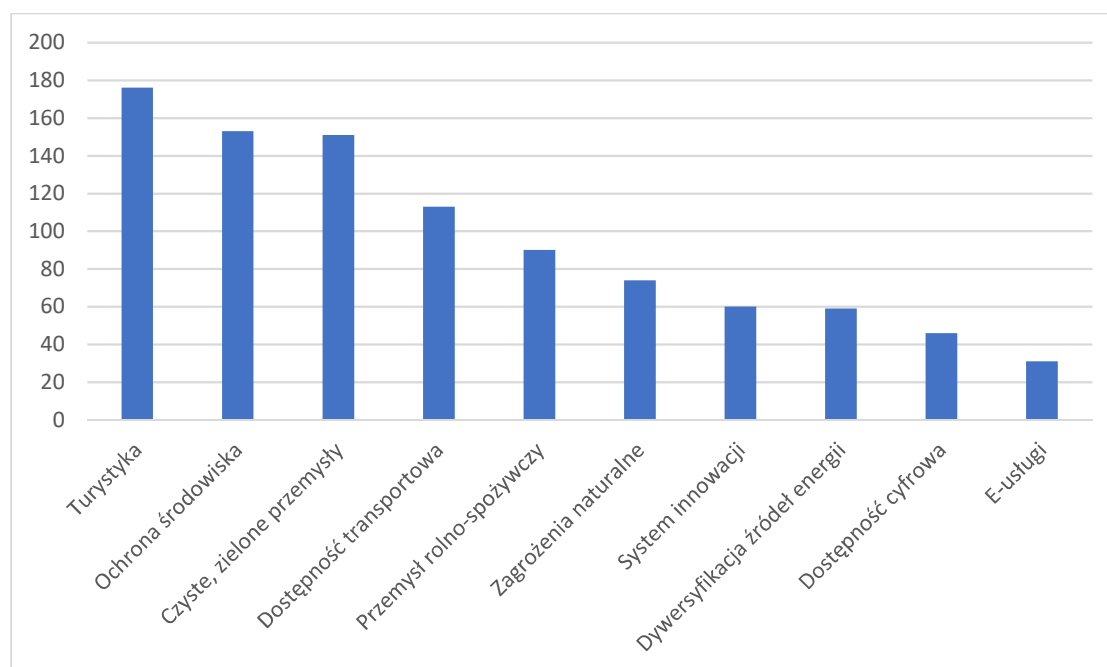
Priorytetyzacja celów pokrywa się ze wskazaniem najistotniejszych zdaniem respondentów działań, które należy podjąć w ramach realizacji Strategii. Wśród nich na wyraźnym pierwszym miejscu znalazła się **ochrona zasobów naturalnych** (Cel „Zielone Karpaty”), zaś drugie miejsce zajęła **zrównoważona turystyka** (Cel „Konkurencyjne Karpaty”), która nieznacznie wyprzedziła **rozwój nowoczesnych, czystych i zielonych przemysłów** (Cel „Konkurencyjne Karpaty”). To drugie działanie może przy tym w znacznym stopniu wykorzystywać lokalne zasoby naturalne, a trzecie ma w założeniu minimalizować oddziaływanie działalności gospodarczej na środowisko. Natomiast do działań, które w ocenie respondentów były ważne, ale w relatywnie najmniejszym stopniu, należały **rozwój e-usług i poprawa dostępności cyfrowej makroregionu** (Cel „Spójne Karpaty”) oraz **rozwój makroregionalnego ekosystemu innowacji** (Cel „Konkurencyjne Karpaty”). Pewnym wspólnym mianownikiem tych działań może być gospodarka informacyjna. Jej mniejsze znaczenie w ocenie respondentów może wynikać z jednej strony z przekonania o trudności w konkutowaniu makroregionu pod tym względem z krajami wysokorozwiniętymi. Z drugiej strony może natomiast wynikać z większego znaczenia przypisywanego tym działaniom, które w większym stopniu mogą wykorzystywać endogenne zasoby regionu. Wśród nich można w ramach celów gospodarczych wskazać poza wcześniej wymienionymi również wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego, a w ramach celów środowiskowych zarządzanie środowiskiem i zarządzanie kryzysowe oraz dywersyfikację energetyczną. Pod

względem wzrostu spójności makroregionu za najistotniejszą uznano natomiast dostępność transportową w ujęciu zewnętrznym i wewnętrznym, która wyraźnie wyprzedziła dostępność w ujęciu cyfrowym.

Ocena istotności poszczególnych działań była wyraźnie połączona z gotowością wskazania kluczowych typów projektów w ich ramach (korelacja Pearsona wynosi $r=0,90$). Taka ocena została przeprowadzona w przypadku trzech najważniejszych działań przez około 40-50% respondentów, podczas gdy pięć działań uznawanych przez respondentów za relatywnie najmniej ważne zostało ocenionych przez około 10-20% respondentów (**Ryc. 26**).

Otrzymane wyniki pod względem preferencji dla poszczególnych działań były w niewielkim stopniu obciążone zróżnicowaniem preferencji obserwowanych między poszczególnymi krajami oraz związanymi z zakresem działalności poszczególnych interesariuszy.

Ryc. 26 Liczba respondentów, którzy oceniali typów projektów w ramach poszczególnych działań

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiety.

W przypadku krajów istotne znaczenie miało to, że w Rumunii i - choć w mniejszym stopniu - na Ukrainie ogólna ocena ważności poszczególnych działań była przeciętnie większa niż w pozostałych państwach (odpowiednio 5,0 i 4,8 w stosunku do 4,5-4,6). W rezultacie zwłaszcza Rumunia wyróżniała się na tle innych krajów pod względem oceny znaczenia szeregu działań, w tym szczególnie przemysłu rolno-spożywczego, a Ukraina pod względem znaczenia dostępności transportowej. Abstrahując od tych różnic w średnich ocenach, można sprawdzić jak wygląda ocena ważności danego działania w poszczególnych państwach. Pod tym względem 5 krajów, w których odnotowano najwięcej odpowiedzi (Rumunia, Polska, Ukraina, Słowacja, Węgry), ma następującą specyfikę:

- relatywnie największe znaczenie turystyki w przypadku Polski,

- duże znaczenie przemysłu rolno-spożywczego na Słowacji oraz w Rumunii,
- istotne znaczenie zagrożeń naturalnych i zarządzania kryzysowego na Węgrzech oraz w mniejszym stopniu na Ukrainie,
- ważna rola dostępności transportowej w przypadku Ukrainy i relatywnie niewielka w przypadku Słowacji.

Natomiast pod względem profilu działalności danej organizacji/institucji można było wskazać na ukierunkowanie preferencji:

- organizacji działających w zakresie ochrony środowiska na działania związane ze stanem środowiska naturalnego i mniejsza chęć docenienia dostępności transportowej,
- organizacji zaangażowanych w procesy rozwoju gospodarczego dla działań związanych z rozwojem systemów innowacji,
- organizacji działających w sektorze nauki, badań i rozwoju na rzecz działań związanych z system innowacji, dywersyfikacji źródeł energii, dostępności cyfrowej oraz e-usług,
- organizacji związanych z turystyką na działania związane z przeciwdziałaniem zagrożeniom naturalnym i zarządzaniem kryzysowym (potencjalny efekt pandemii) oraz rozwoju e-usług,
- organizacji świadczących usługi publiczne na rzecz dostępności transportowej makroregionu,
- organizacji związanych z funduszami europejskimi na poprawę dostępności cyfrowej makroregionu.

Różnice te choć istotne statystycznie nie były przy tym duże, a znaczne zdywersyfikowanie próby pod względem rodzajów działalności interesariuszy sprawiało, że nie wpłynęło to w znaczący sposób na ogólne wyniki.

3.2. Najbardziej preferowane typy projektów

Wyniki oceny typów projektów przedstawia załącznik 1. Natomiast w tabeli 10 wskazano po 3 typy projektów, które zostały uznane przez interesariuszy za najbardziej obiecujące pod względem oczekiwanych rezultatów oraz te, które mogą mieć największe wpływ na rozwój współpracy transgranicznej.

Tab. 10 Najbardziej obiecujące typy projektów pod względem oczekiwanych rezultatów oraz potencjału współpracy transgranicznej *

Działanie	Trzy najbardziej obiecujące typy projektów pod względem oczekiwanych rezultatów	Trzy typy projektów z największym potencjałem dla współpracy transgranicznej
Rozwój nowoczesnych,	Rozwój technologii pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych	Rozwój klastrów opartych o produkcję lokalnych wyrobów

Działanie	Trzy najbardziej obiecujące typy projektów pod względem oczekiwanych rezultatów	Trzy typy projektów z największym potencjałem dla współpracy transgranicznej
czystych i zielonych przemysłów		rolno-spożywczych (np. ser, wino, żywność organiczna)
	Rozwój klastrów opartych o produkcję lokalnych wyrobów rolno-spożywczych (np. ser, wino, żywność organiczna)	Rozwój parków technologicznych i przemysłowych
	Transformacja istniejących przemysłów w branży gospodarki obiegu zamkniętego	Rozwój klastra opartego o przetwórstwo drewna
Rozwój zrównoważonej turystyki	Rozwój eko-turystyki	Karpacki Szlak Długodystansowy
	Klastrowanie i promocja mineralnych wód leczniczych i uzdrowisk	Stworzenie marki Karpaty promującej Karpaty jako globalną destynację zrównoważonej turystyki
	Stworzenie Marki Karpaty promującej Karpaty jako globalną destynację zrównoważonej turystyki	Organizacja transgranicznego transportu publicznego w celach turystycznych
Wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego	Wspieranie produkcji żywności ekologicznej wysokiej jakości	Wspólne stanowisko krajów karpackich w sprawie regulacji dotyczących rozwoju obszarów wiejskich w regionach górskich
	Wspieranie tworzenia nowych klastrów w sektorze rolno-spożywczym	Wspieranie tworzenia nowych klastrów w sektorze rolno-spożywczym
	Tworzenie Karpackich marek artykułów spożywczych i ich międzynarodowa promocja	Tworzenie Karpackich marek artykułów spożywczych i ich międzynarodowa promocja
Rozwój makroregionalnego ekosystemu innowacji	Wspieranie innowacyjnego rozwoju układów regionalnych i lokalnych dzięki współpracy między sektorem biznesu i nauki	Wspieranie rozwoju innowacyjnego środowiska w Makroregionie Karpat

Działanie	Trzy najbardziej obiecujące typy projektów pod względem oczekiwanych rezultatów	Trzy typy projektów z największym potencjałem dla współpracy transgranicznej
	Inteligentny rozwój miast	Współpraca pomiędzy instytucjami naukowymi z obszaru Karpat (oraz z zewnętrznymi)
	Wspieranie rozwoju innowacyjnego środowiska w Makroregionie Karpat	Wspierania innowacyjnego rozwoju układów regionalnych i lokalnych dzięki współpracy między sektorem biznesu i nauki
Ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska	Promocja oszczędności zasobów wodnych, recykling wody	Transgraniczne standardy dla ochrony środowiska i dziedzictwa
	Nowe szlaki piesze, rowerowe i narciarskie	Nowe korytarze ekologiczne, w tym paneuropejski korytarz karpacki
	Transgraniczne standardy dla ochrony środowiska i dziedzictwa	Współpraca w zakresie ochrony gatunkowej zwierząt, zwłaszcza dużych drapieżników
Dywersyfikacja źródeł energii	Rozwój nowych, ekologicznych źródeł energii	Rozwój transgranicznych systemów przesyłu oraz magazynów gazu ziemnego i ropy naftowej
	Wspólny program zarządzania energią	Rozwój transgranicznych systemów elektroenergetycznych
	Wsparcie inwestycji dla rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym	Wsparcie inwestycji dla rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym
Zarządzenie środowiskiem i zarządzanie kryzysowe	System monitorowania i oceny ryzyk środowiskowych	Transgraniczne systemy prewencji i plany awaryjne
	Współpraca przy kampaniach informacyjnych i mapowaniu ryzyk środowiskowych	Współpraca przy kampaniach informacyjnych i mapowaniu ryzyk środowiskowych
	Transgraniczne sieci obywatelskie, gospodarcze i	System monitorowania i oceny ryzyk środowiskowych

Działanie	Trzy najbardziej obiecujące typy projektów pod względem oczekiwanych rezultatów	Trzy typy projektów z największym potencjałem dla współpracy transgranicznej
	naukowe edukujące w kwestiach klimatycznych	
Poprawa dostępności transportowej makroregionu i w ramach makroregionu	Poprawa dostępności drogowej i kolejowej atrakcji turystycznych	Poprawa dostępności drogowej i kolejowej atrakcji turystycznych
	Plan rozwoju nowej infrastruktury transportowej TEN-T	Transgraniczny transport publiczny
	Preferencje dla ekologicznych środków transportu	Zintegrowany system transportu publicznego (informacja, bilety)
Poprawa dostępności cyfrowej makroregionu	Zapewnienie bezpłatnego dostępu do technologii cyfrowych	Usprawnienie tworzenia karpackiego systemu publicznych hotspotów
	Wspomaganie cyfryzacji małych i średnich przedsiębiorstw	Poprawa jakości tłumaczenia treści kluczowych stron internetowych na języki makroregionu
	Dostęp do internetu na obszarze "białych plam"	Tworzenie zachęt dla rozwoju partnerstwa publiczno-prywatnego w dziedzinie infrastruktury łączności w regionach górskich
Rozwój systemu e-usług	Wprowadzenie e-usług w administracji	Tworzenie elektronicznych platform i sieci współpracy
	Digitalizacja zasobów kultury i wiedzy	Kampania reklamowa online zachęcająca do korzystania z zaawansowanych technologii cyfrowych
	Wypracowanie i wdrożenie podejścia Carpathian Smart Village (digitalizacja społeczności wiejskich)	Wypracowanie i wdrożenie podejścia Carpathian Smart Village (digitalizacja społeczności wiejskich)

* pogrubiono w przypadku działań, które znalazły się wśród trzech najczęściej wskazywanych zarówno w przypadku oczekiwanych rezultatów, jak i potencjału współpracy transgranicznej
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

Na tej podstawie można stwierdzić, że potencjalnie najkorzystniejsze efekty nie zawsze szły w parze z największym potencjałem do współpracy transgranicznej. Jednoczesne uwzględnienie tych dwóch wymiarów pozwoliło wskazać te typy projektów, które mogą mieć potencjalnie największe znaczenie dla wdrażania Strategii Karpackiej. Należały do nich w ramach każdego z działań w kolejności ich ważności (zob. część 3.1):

- Turystyka: **Stworzenie Marki Karpaty promującej Karpaty jako globalną destynację zrównoważonej turystyki**
- Środowisko: **Transgraniczne standardy dla ochrony środowiska i dziedzictwa**
- Czyste, zielone przemysły: **Rozwój klastrów opartych o produkcję lokalnych wyrobów rolno-spożywczych (np. ser, wino, żywność organiczna)**
- Zagrożenia naturalne: **System monitorowania i oceny ryzyk środowiskowych oraz Współpraca przy kampaniach informacyjnych i mapowaniu ryzyk środowiskowych**
- Dostępność transportowa: **Poprawa dostępność i drogowej i kolejowej i atrakcji turystycznych**
- Źródła energii: **Wsparcie inwestycji dla rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym**
- Przemysł rolno-spożywczy: **Wspieranie tworzenia nowych klastrów w sektorze rolno-spożywczym oraz Tworzenie karpackich marek artykułów spożywczych i ich międzynarodowa promocja**
- Systemy innowacji: **Wspierania innowacyjnego rozwoju układów regionalnych lokalnych dzięki współpracy między sektorem biznesu i nauki oraz Wspieranie rozwoju innowacyjnego środowiska w Makroregionie Karpat**
- Dostępność cyfrowa: **Zapewnienie bezpłatnego dostępu do technologii cyfrowych oraz Usprawnienie tworzenia karpackiego systemu publicznych hotspotów**
- E-usługi: **Wypracowanie i wdrożenie podejścia Carpathian Smart Village (digitalizacja społeczności wiejskich).**

Z kolei na podstawie analizy otwartego pytania, w którym respondenci mogli wskazać najbardziej pożądane działania i projekty można stwierdzić, że do kluczowych aspektów należały ochrona środowiska i zrównoważona turystyka, co w pełni potwierdza wcześniej wyrażone preferencje (część 3.1 opracowania) (**Ryc. 27**) . W tym pytaniu poruszane były też kwestie związane między innymi z kulturą oraz dostępnością transportową. Za bardzo istotne uznawane były też działania sprzyjające realizacji wspólnych przedsięwzięć w wymiarze transgranicznym.

Ryc. 27 Sformułowania i słowa najczęściej wykorzystywane przez respondentów przy opisie pożądanych działań w makroregionie karpackim

<http://www.edwordle.net/create.html#>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

3.3. Ocena narzędzi koordynacji i wspomagania rozwoju makroregionu karpackiego

Działania/narzędzia w ramach horyzontalnego **Celu 4 „Współpraca instytucjonalna i planowanie przestrzenne”** respondenci oceniali pod względem przydatności dla koordynacji i wspomagania rozwoju Makroregionu Karpat. Za najważniejsze narzędzie respondenci uznali współpracę transgraniczną (5,20). Jej przewaga względem planowania przestrzennego i programowania rozwoju nie była przy tym zbyt duża (odpowiednio 4,82 i 4,86), co dość jednoznacznie wskazuje na konieczność wykorzystania wszystkich typów narzędzi w realizacji tego celu horyzontalnego.

W ramach oceny tych działań respondenci również wskazywali najbardziej pożądane typy narzędzi pod względem ich potencjalnych efektów i potencjału dla realizacji współpracy transgranicznej. Poniżej wskazano najważniejsze zdaniem respondentów typy narzędzi, które można wykorzystać w ramach każdego z działań.

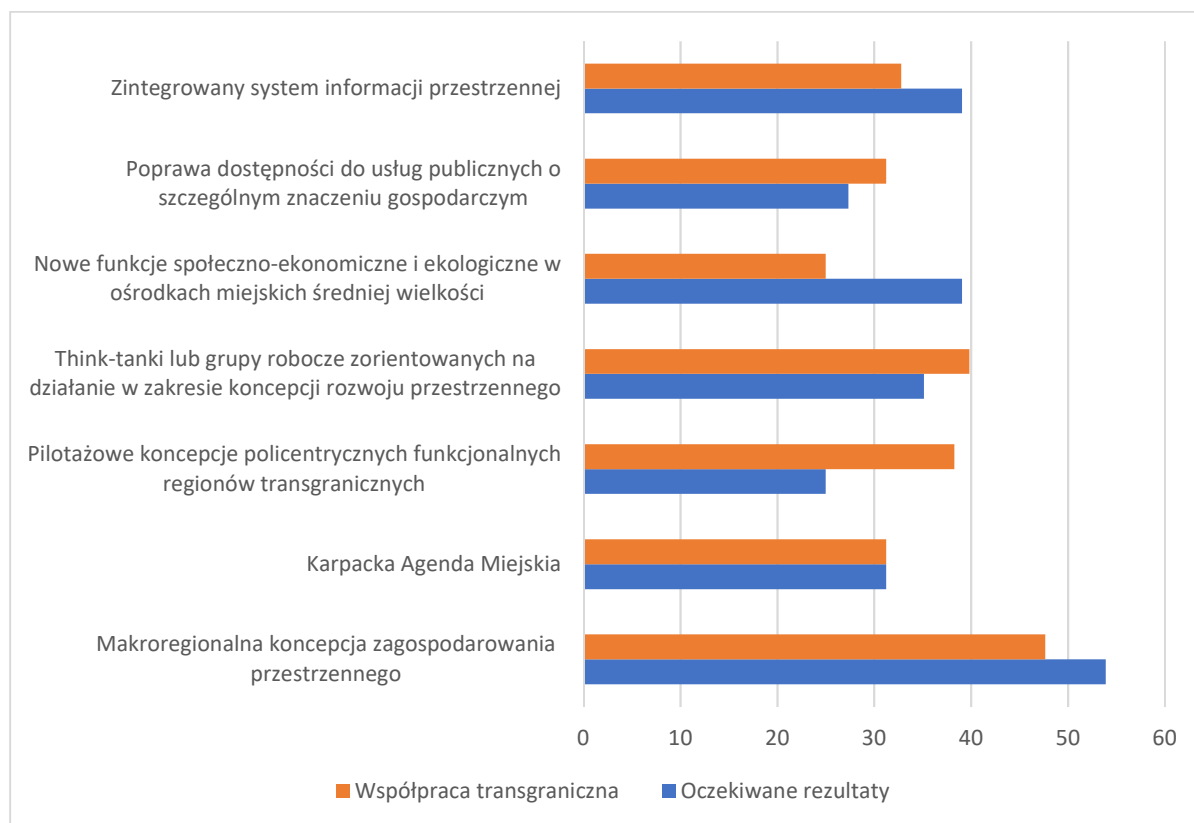
W ramach planowania przestrzennego wskazywano zwłaszcza na potrzebę opracowania makroregionalnej koncepcji zagospodarowania przestrzennego oraz w drugiej kolejności zintegrowanego Systemu Informacji Przestrzennej (**Ryc. 28**).

Wśród pozostałych narzędzi warto zwrócić uwagę na:

- testowanie sposobów wprowadzenia nowych funkcji społeczno-ekonomicznych i ekologicznych w ośrodkach miejskich średniej wielkości (zwłaszcza pod względem potencjalnych efektów, ale przy stosunkowo małym potencjale dla rozwoju współpracy transgranicznej),

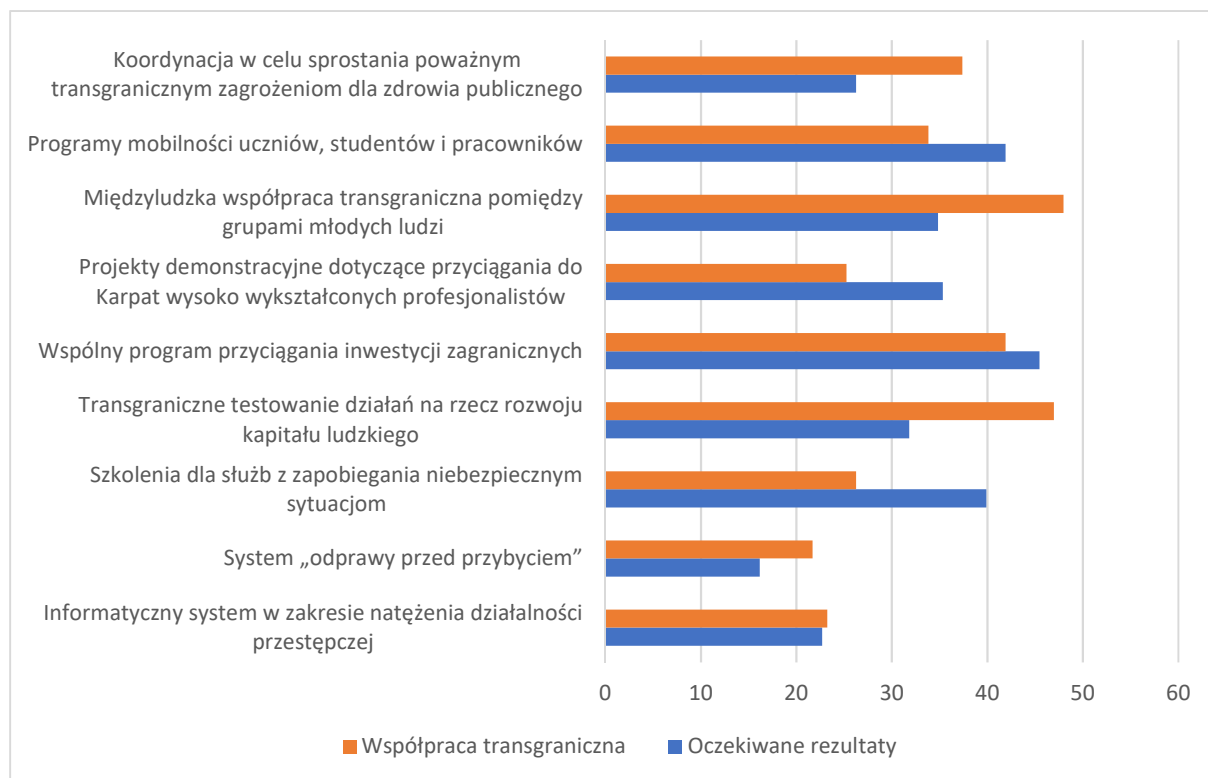
- tworzenie grup roboczych ds. opracowania koncepcji zagospodarowania przestrzennego oraz pilotażowych koncepcji funkcjonowania policentrycznych funkcjonalnych regionów transgranicznych (zwłaszcza pod względem współpracy transgranicznej).

Ryc. 28 Ocena narzędzi do wykorzystania w ramach działania planowanie przestrzenne [% wskazań]

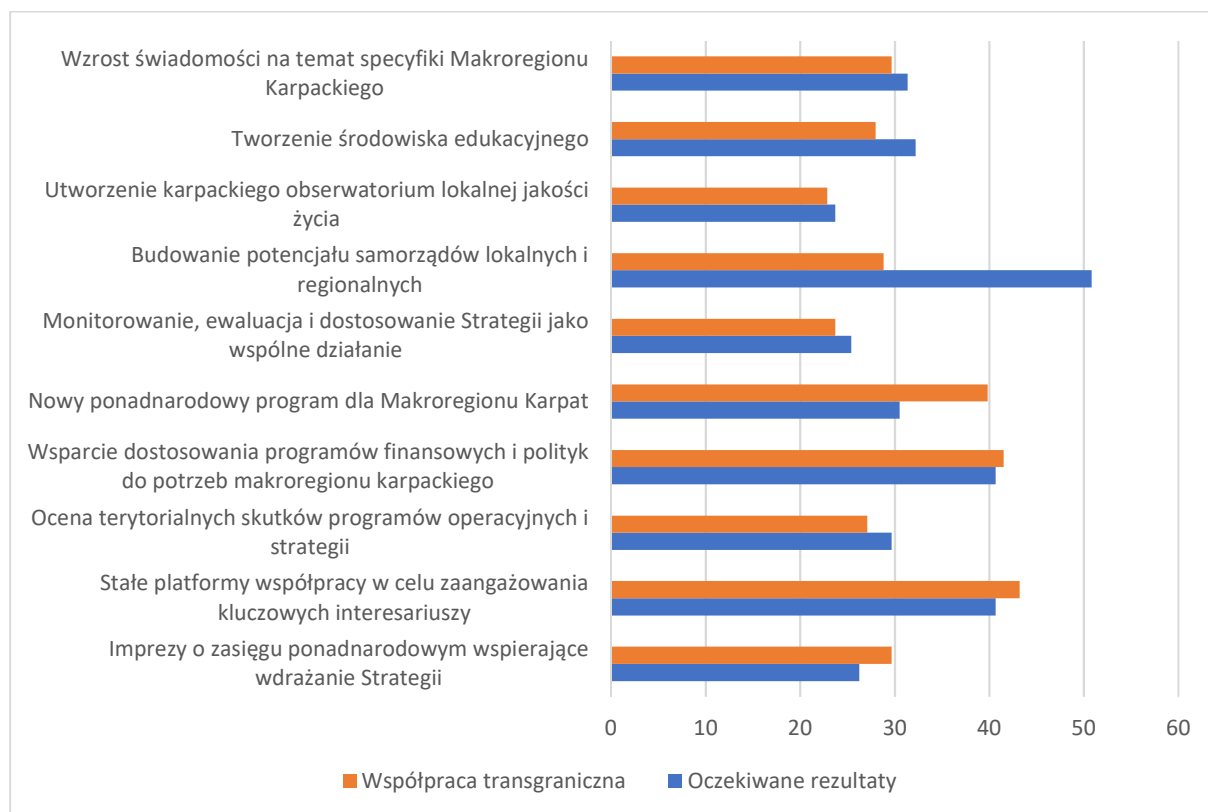
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

Ryc. 29 Ocena narzędzi do wykorzystania w ramach działania współpraca transgraniczna [% wskazań]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

Ryc. 30 Ocena narzędzi do wykorzystania w ramach działania programowanie rozwoju [% wskazań]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

Z kolei w ramach współpracy transgranicznej dwie sfery inicjatyw zasługiwały w ocenie respondentów na szczególną uwagę (**Ryc. 29**) :

- sfera społeczna: współpraca i wymiana młodzieży,
- sfera gospodarczej: rozwój kapitału ludzkiego i przyciąganie inwestycji zewnętrznych.

Natomiast pod względem programowania rozwoju makroregionu za pożądane uznano (**Ryc. 30**) :

- Budowanie potencjału samorządów lokalnych i regionalnych, pozwalającego im lepiej identyfikować i podejmować wyzwania rozwojowe w Makroregionie Karpat
- Utworzenie stałych platform współpracy interesariuszy
- Dostosowanie istniejących programów finansowych, polityk i strategii do potrzeb i specyfiki makroregionu karpackiego zwłaszcza w warunkach braku nowego programu transnarodowego poświęconego makroregionowi karpackiemu.

Do istotnych elementów Strategii mogłoby też należeć podejmowanie działań na rzecz wzrostu świadomości społeczeństwa, decydentów i środków masowego przekazu na temat specyfiki makroregionu karpackiego.

CZĘŚĆ 4. RANKING TYPÓW PROJEKTÓW SŁUŻĄCYCH REALIZACJI CELÓW STRATEGII KARPACKIEJ

4.1. Najbardziej trafne typy projektów

W tej części opracowania wskazano te typy projektów w ramach celów tematycznych, które z jednej strony można uznać za najbardziej pożądane z perspektywy zgodności z uwarunkowaniami wewnętrznymi i zewnętrznymi rozwoju makroregionu, a z drugiej strony w największym stopniu odpowiadają preferencjom interesariuszy rozwoju makroregionu karpackiego. W tym celu wykorzystano dwa rankingi bazowe: a) zgodności i b) preferencji, które stanowiły podstawę do oceny wielokryterialnej, która pozwoliła opracować ranking „trafności”.

Tworzenie **rankingu zgodności (RC)** analizowanych typów projektów pod względem adresowania wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań przebiegało w trzech krokach:

- (1) obliczono trzy subindeksy zgodności z uwarunkowaniami (Diagnozą, Zielonym Ładem i UE Next Generation/Cele cyfrowe UE), z których każdy przyjmował wartości od 0 do 100% w zależności od stopnia spełnienia wybranych kryteriów,
- (2) na podstawie uśredniania wartości trzech subindeksów otrzymano indeks zgodności,
- (3) na podstawie wartości tego indeksu opracowano ranking typów projektów w kolejności od ich największej do najmniejszej zgodności z uwarunkowaniami.

Ranking projektów pod względem **preferencji interesariuszy (RP)** również został opracowany w procedurze dwuetapowej. W pierwszym kroku w ramach poszczególnych działań tematycznych uszeregowano poszczególne typy projektów pod względem częstości wskazań przez interesariuszy. Wykorzystano przy tym iloczyn wskazań istotności typów projektów pod względem oczekiwanych efektów oraz ich potencjału dla rozwoju współpracy transgranicznej. W drugim kroku wykorzystano liczbę interesariuszy, którzy podjęli się oceny istotności typów projektów w ramach poszczególnych działań do opracowania rankingu przy wykorzystaniu proporcjonalnej metody d'Hondta (**np. Flis et al 2019**)²¹. Na tej podstawie otrzymano ranking typów projektów od najbardziej do najmniej preferowanego przez interesariuszy makroregionu karpackiego.

Wielokryterialna ocena ważności typów projektów powstała w rezultacie połączenia wyników rankingu zgodności i preferencji. Łączenie uwzględniło zarówno sumę dwóch powyższych rankingów, jak też ich iloczyn. Pierwsza metoda preferuje te typy projektów, które zajęły wysokie pozycje w jednym z dwóch rankingów, podczas gdy druga w większym stopniu obniża znaczenie tych typów, które zajęły niską pozycję w jednym z tych rankingów. W efekcie otrzymano dwa niezależne rankingi, których wyniki po zsumowaniu dały finalną pozycję danego typu projektów na liście **najbardziej trafnych (RR)**.

²¹ Metoda ta stosowana w wyborczej ordynacji większościowej polega na podzieleniu liczby wskazujących dane działania przez kolejne liczby naturalne i obsadzania pozycji rankingu typami projektów według działań o największym ilorazie.

Opracowany w efekcie tej analizy ranking pozwala przy wykorzystaniu metody naturalnej przerwy (**Jenks 1967**) wskazać z zestawienia obejmującego 72 tematyczne typy projektów propozycje 51 typów, które można uznać za najistotniejsze (kluczowe i ważne) (**Załącznik 1**). Natomiast wśród nich można wskazać liczącą 10 pozycji grupę typów projektów, które można uznać za **kluczowe** dla wdrażania Strategii Karpackiej. Natomiast w skład kolejnej grupy, którą można określić jako **kluczową uzupełniającą** wchodzi 14 typów projektów. Biorąc pod uwagę, że w pierwszej grupie dominowały typy projektów przewidziane do realizacji w ramach działań przypisanych do Celu 1 „Konkurencyjne Karpaty” (4 typy projektów) i Celu 2 „Zielone Karpaty” (5 typów projektów) zdecydowano się na dodanie do tej listy 3 typów projektów, które zajęły odpowiednio miejsca od 12 do 14²² i związane były z działaniami w ramach Celu 3 „Spójne Karpaty”. W efekcie lista typów projektów, która wydają się być szczególnie predystynowane do podjęcia działań pilotażowych przedstawia się następująco (**Tab. 11**):

Tab. 11 Typy projektów predystynowane do podjęcia w ramach działań pilotażowych Strategii Karpackiej

Nr	Nazwa	Marka Karpacka	Zielona gospodarka
Cel 1	Konkurencyjne Karpaty		
1.1.1.	Rozwój technologii pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych		X
1.1.4.	Rozwój klastrów opartych o produkcję lokalnych wyrobów rolno-spożywczych (np. ser, wino, żywność organiczna)	X	
1.1.7	Transformacja istniejących przemysłów w branży gospodarki obiegu zamkniętego		X
1.2.8.	Rozwój eko-turystyki	X	X
Cel 2	Zielone Karpaty		
2.1.1.	Transgraniczne standardy dla ochrony środowiska i dziedzictwa	X	
2.1.4.	Nowe korytarze ekologiczne, w tym paneuropejski korytarz karpacki	X	
2.1.6.	Promocja oszczędności zasobów wodnych, recykling wody		X
2.2.3.	Rozwój nowych, ekologicznych źródeł energii		X

²² Na pozycji 11 znalazł się typ projektu 2.2.4. Wsparcie inwestycji w odnawialne źródła energii i gospodarkę o obiegu zamkniętym z 1.1.7. Transformacja istniejących przemysłów w branży gospodarki obiegu zamkniętego, który został uwzględniony w grupie kluczowej.

2.3.2.	System monitorowania i oceny ryzyk środowiskowych		X
Cel 3	Spójne Karpaty		
3.1.5.	Zintegrowany system transport publicznego (informacja, bilety)	X	
3.1.2.	Transgraniczny transport publiczny	X	
3.2.3.	Zapewnienie bezpłatnego dostępu do technologii cyfrowych		
3.1.6.	Preferencje dla ekologicznych środków transportu	X	X

Źródło: opracowanie własne.

W kontekście preferencji wyrażonych przez interesariuszy (część 3.2) można wskazać, że następujące typy projektów mają przy tym znaczny potencjał do **budowy Marki Karpackiej**: (1) lokalne produkty i eko-turystyka, (2) standardy ochrony środowiska i tworzenie paneuropejskiego ekologicznego korytarza karpackiego oraz potencjalnie (3) zintegrowany system transgranicznego ekologicznego transportu publicznego. Ponadto wiele typów projektów zidentyfikowanych jako najbardziej pożądane wpisuje się w rozwój **zielonej gospodarki** poczynając od (1) rozwoju technologii wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych oraz dywersyfikacji źródeł wytwarzania energii, przez (2) gospodarkę obiegu zamkniętego, w tym szczególnie tę chroniącą zasoby wodne, a kończąc na (3) wdrażaniu ekologicznych rozwiązań w takich dziedzinach jak turystyka i transport publiczny oraz monitorowaniu zagrożeń środowiskowych. Natomiast pod względem rozwoju **gospodarki cyfrowej** należy w szczególności zwrócić uwagę na projekty poprawiające dostęp do technologii ułatwiających cyfrową transformację gospodarki i społeczeństwa.

4.2. Propozycje dobrych praktyk

Niewątpliwie dla przedstawionych wyżej typów projektów można wskazać cały szereg dobrych praktyk związanych z działaniami podejmowanymi w różnych rodzajach programów i strategii, w tym dotyczących współpracy transgranicznej. Takie przykłady można znaleźć również w dotychczas realizowanych programach współpracy transgranicznej realizowanych w Makroregionie Karpat. Źródłem inspiracji mogą być też projekty realizowane w ramach Strategii Alpejskiej. Na podstawie tej ostatniej, którą była przedmiotem analiz w ramach prowadzonych badań, można dla wybranych typów projektów wskazać następujące propozycje dobrych praktyk (**Tab. 12**):

Tab. 12 Typy projektów pilotażowych a dobre praktyki EUSALP

Nr	Nazwa	Przykładowy projekt/inicjatywa EUSALP
1.1.1.	Rozwój technologii pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych	Carbon Neutral Alpine Region - Strategic Priority Policy Area 2020-2022

Nr	Nazwa	Przykładowy projekt/inicjatywa EUSALP
		(https://www.alpine-space.eu/projects/alpgov/alpgov2/deliverables/wpt3/carbon-neutral.pdf)
1.1.4.	Rozwój klastrów opartych o produkcję lokalnych wyrobów rolno-spożywczych (np. ser, wino, żywność organiczna)	Boosting the Alpine local agri-food traditional value chains with the "100% local!" approach - Alpine Region Preparatory Action Fund (ARPAF) (https://www.alpine-region.eu/sites/default/files/uploads/event/2411/attachments/100_local_model_eventssummary.pdf)
1.1.7	Transformacja istniejących przemysłów w branży gospodarki obiegu zamkniętego	CirculAlps: Innovation to foster sustainability and circular economy in Alpine forestry value chain - Alpine Region Preparatory Action Fund (ARPAF) (https://www.alpine-region.eu/projects/circulalps-innovation-foster-sustainability-and-circular-economy-alpine-forestry-value)
1.2.8.	Rozwój ekoturystyki	HEALPS 2: Healing Alps: Tourism based on natural health resources as strategic innovation for the development of Alpine regions - Interreg Alpine Space 2014-2020 (https://www.alpine-space.eu/projects/healps-2/en/about/the-project)
2.1.1.	Transgraniczne standardy dla ochrony środowiska i dziedzictwa	INNsieme: a cross-border cooperation for the River Inn - Interreg-Programme Austria-Bavaria 2014-2020 (https://www.innsieme.org/projektziele/uebergeordnete-projektziele/)
2.1.4.	Nowe korytarze ekologiczne, w tym paneuropejski korytarz karpacki	ALPBIONET2030: Integrative Alpine wildlife and habitat management for the next generation - Interreg Alpine Space 2014-2020 (https://www.alpine-space.eu/projects/alpbionet2030/en/project-results)
2.2.3.	Rozwój nowych, ekologicznych źródeł energii	Carbon Neutral Alpine Region - Strategic Priority Policy Area 2020-2022 (https://www.alpine-space.eu/projects/alpgov/alpgov2/deliverables/wpt3/carbon-neutral.pdf)
2.3.2.	System monitorowania i oceny ryzyk środowiskowych	GreenRisk4ALPs: Development of ecosystem-based risk governance concepts with respect to natural hazards and climate impacts – from ecosystem-based solutions to integrated risk assessment - Interreg Alpine Space 2014-2020 (https://www.alpine-space.eu/projects/greenrisk4alps/en/outputs/reports-downloads) ADO: Alpine Drought Observatory - Interreg Alpine Space 2014-2020

Nr	Nazwa	Przykładowy projekt/inicjatywa EUSALP
		(https://www.alpine-space.eu/projects/ado/en/project-results/deliverables-overview)
3.1.5.	Zintegrowany system transport publicznego (informacja, bilety)	LinkingAlps: Innovative tools and strategies for linking mobility information services in a decarbonised Alpine Space - Interreg Alpine Space 2014-2020 (https://www.alpine-space.eu/projects/linkingalps/en/project-results)
3.1.2.	Transgraniczny transport publiczny	CrossBorder: Cross-border mobility in the Alpine Region - Alpine Region Preparatory Action Fund (ARPAF) (https://www.alpine-region.eu/projects/arpaf-crossborder)
3.1.6.	Preferencje dla ekologicznych środków transportu	MELINDA: Mobility Ecosystem for Low-carbon and INnovative moDal shift in the Alps - Interreg Alpine Space 2014-2020 (https://www.alpine-space.eu/projects/melinda/en/about)

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych informacji o projektach EUSALP.

CZĘŚĆ 5. ORIENTACJA TERYTORIALNA DZIAŁAŃ I TYPÓW PROJEKTÓW W RAMACH STRATEGII MAKROREGIONU KARPAT

Działania w ramach strategii makroregionalnej podejmowane są w określonym kontekście przestrzennym. Istotna jest zwłaszcza kwestia współpracy transgranicznej, w tym zwłaszcza tej, która wykracza poza przygraniczne układy bilateralne. W związku z tym szczególną wartość dodaną może mieć rozwój współpracy w ramach trójstyków granic, których w makroregionie karpackim można zidentyfikować siedem. Jednocześnie na ich kanwie można rozszerzać współpracę o partnerów z pozostałych krajów. Ponadto w ramach tych trójstyków we współpracę nie muszą być zaangażowani wyłącznie interesariusze z regionów ze sobą sąsiadujących. Powinny one raczej służyć jako platforma do dalszego rozwoju i rozszerzenia współpracy w ramach Makroregionu Karpat, w tym ujęciu transnarodowym i międzyregionalnym.

Znaczenie ma także orientacja terytorialna działań w ramach Strategii Karpackiej związana z przyrodniczymi i społeczno-ekonomicznymi cechami układów terytorialnych. W efekcie interwencja publiczna w ujęciu makroregionalnym może służyć wykorzystaniu potencjałów lub rozwiązaniu określonych problemów uwarunkowanych terytorialnie związanych np. z obszarami góorskimi, czy z obszarami wiejskimi. Należy jednocześnie pamiętać o istotnej roli również tych działań, które mogą być wdrażane we wszystkich typach obszarów składających się na Makroregion Karpat.

5.1. Potencjał do współpracy w układach trójstronnych

Na podstawie zainteresowania interesariuszy udziałem w przeprowadzonych badaniach ankietowych podjęto próbę oceny, w jakich układach trójstronnych istnieje największy potencjał do realizacji wspólnych projektów transgranicznych. W tym celu wykorzystano trzy wskaźniki. Pierwszy przedstawiał łączną liczbę udzielonych odpowiedzi w danym układzie trójstronnym. Drugi relatywizował te odpowiedzi liczbą mieszkańców regionów wchodzących w skład makroregionu karpackiego. Trzeci natomiast oceniał równorzędność zainteresowania interesariuszy z poszczególnych krajów przy wykorzystaniu wskaźnika koncentracji Herfindahla. Na podstawie tych wskaźników opracowano trzy rankingi, których rezultaty po zsumowaniu dały ogólny ranking potencjału do wdrażania pilotażowych projektów w ramach karpackiej współpracy transgranicznej (**Tab. 13**).

W świetle tych wyników można wskazać trzy pogranicza o największym potencjale do realizacji działań pilotażowych w konwencji co najmniej trójstronnej. Pierwszym z nich jest pogranicze polsko-słowacko-ukraińskie, drugim węgiersko-rumuńsko-ukraińskie, a trzecim pogranicze węgiersko-słowacko-ukraińskie. Natomiast mniejszy, ale też znaczny potencjał do wdrażania akcji pilotażowych można zdiagnozować na pograniczu mołdawsko-rumuńsko-ukraińskim. Najmniejszy potencjał do wdrażania akcji pilotażowych występuje natomiast na pograniczu czesko-polsko-słowackim, węgiersko-rumuńsko-serbskim oraz czesko-węgiersko-słowackim. Należy podkreślić, że te wyniki nie przesądzają o rzeczywistej skali zainteresowania współpracą wielostronną w warunkach istnienia odpowiednich ram instytucjonalno-finansowych, a jedynie wskazują na te regiony transgraniczne, w których

największe szanse na realizację mają ewentualne akcje pilotażowe w aktualnych uwarunkowaniach.

Tab. 13 Potencjał do współpracy transgranicznej w układach trójstronnych

Pogranicze	Liczebność ankiet	Liczebność per capita (10 000)	Wskaźnik Herfindahla*	Ogólny ranking
CZ-PL-SK	117	48,1	0,46	5
CZ-HU-SK	74	37,1	0,42	7
PL-SK-UA	168	67,9	0,35	1
HU-SK-UA	125	61,4	0,37	3
HU-RO-UA	184	53,6	0,41	2
HU-RO-SRB	126	37,8	0,66	6
MO-RO-UA	162	55,9	0,51	4

* im większa wartość wskaźnika tym większa nierównowaga zainteresowania współpracą

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

5.2. Orientacja terytorialna projektów

Specyfika makroregionu pod względem geograficznym związana jest m.in. z siecią osadniczą (miasta duże, średnie i małe oraz obszary wiejskie), ukształtowaniem terenu (terenry górskie), formami ochrony przyrody, a także położeniem względem granic państwowych. W ogólnym zbiorze analizowanych typów projektów (72) nieco ponad 1/3 nie miała orientacji terytorialnej. Te, które były zorientowane terytorialnie w największym stopniu dotyczyły obszarów przygranicznych (około 20%). Typy projektów ukierunkowane na poszczególne elementy sieci osadniczej były reprezentowane w podobnym stopniu z nieznaczną przewagą obszarów wiejskich względem rozpatrywanych osobno a) dużych miast oraz b) miast średnich i małych. Stosunkowo niedużo było natomiast typów projektów dedykowanych głównie obszarom górskim lub obszarom chronionym - po około 10% wszystkich.

W wyniku redukcji typów projektów do najważniejszych (51) wzrosła relatywnie liczba tych typów, które nie były zorientowane terytorialnie. Wśród tych, w przypadku których można było taką orientację wskazać, w większym stopniu widoczne były te ukierunkowane na obszary wiejskie, niż na duże miasta. Pewnemu osłabieniu uległo też znacznie typów projektów dedykowanych obszarom przygranicznym i obszarom górskim. Z kolei wyraźnie wzrosło znacznie obszarów wiejskich oraz małych i średnich miast jako obszarów interwencji. Natomiast zawężenie listy projektów do tych, które mogą stanowić ewentualny przedmiot działań pilotażowych wzmacnia orientację terytorialną działań, w tym zwłaszcza tych skierowanych do obszarów wiejskich, średnich i małych miast, a także obszarów przygranicznych i chronionych.

Tab. 14 Orientacja terytorialna typów projektów w ramach Strategii Karpackiej

	Brak orientacji terytorialnej	Obszary górskie	Obszary chronione	Obszary przygraniczne	Duże miasta	Małe i średnie miasta	Obszary wiejskie
Typy projektów w ogółem (N=72)	26	9	7	16	13	13	15
%	36	13	10	22	18	18	21
Typy projektów w wybrane (N=51)	22	5	5	9	8	10	12
%	43	10	10	18	16	20	24
Typy projektów w pilotażowe (N=13)	5	1	3	4	1	4	5
%	38	8	23	31	8	31	38

Źródło: opracowanie własne.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wielowymiarowe analizy przeprowadzone w ramach badań pozwoliły wskazać te rodzaje projektów Strategii Karpackiej, których realizacja w największym stopniu odpowiada aktualnym uwarunkowaniom rozwoju tego obszaru oraz preferencjom makroregionalnych interesariuszy. W rezultacie zweryfikowano początkową listę 72 typów projektów tematycznych (złożoną z przedsięwzięć proponowanych w projekcie strategii oraz propozycji eksperckich opracowanych na podstawie przeglądu dokumentów strategicznych), którą ograniczono do 51 rodzajów projektów uznanych za kluczowe lub ważne, które wpisują się w 10 działań przewidzianych w ramach Strategii Karpackiej. Wśród nich na podstawie oceny zgodności z uwarunkowania oraz preferencji interesariuszy wskazano 13 typów projektów, które mają największy potencjał wdrożeniowy i powinny sprzyjać realizacji wszystkich trzech celów głównych Strategii Karpackiej.

Tab. 15 Typy projektów predystynowane do podjęcia w ramach działań pilotażowych Strategii Karpackiej

Nr	Nazwa	Ranking zgodności z uwarunkowaniami*	Ranking preferencji interesariuszy	Ranking trafności realizacyjnej
Cel 1	Konkurencyjne Karpaty			
1.1.1	Rozwój technologii pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych	1	7	1
1.1.4	Rozwój klastrów opartych o produkcję lokalnych wyrobów rolno-spożywczych (np. ser, wino, żywność organiczna)	26	2	5
1.1.7	Transformacja istniejących przemysłów w branży gospodarki obiegu zamkniętego	6	14	6
1.2.8	Rozwój eko-turystyki	20	1	4
Cel 2	Zielone Karpaty			
2.1.1	Transgraniczne standardy dla ochrony środowiska i dziedzictwa	26	3	8
2.1.4	Nowe korytarze ekologiczne, w tym paneuropejski korytarz karpacki	14	15	10
2.1.6	Promocja oszczędności zasobów wodnych, recykling wody	5	8	2
2.2.3	Rozwój nowych, ekologicznych źródeł energii	6	12	3

Nr	Nazwa	Ranking zgodności z uwarunkowaniami*	Ranking preferencji interesariuszy	Ranking trafności realizacyjnej
2.3.2 .	System monitorowania i oceny ryzyk środowiskowych	11	9	7
Cel 3	Spójne Karpaty			
3.1.5 .	Zintegrowany system transport publicznego (informacja, bilety)	20	11	12
3.1.2 .	Transgraniczny transport publiczny	4	26	9
3.2.3 .	Zapewnienie bezpłatnego dostępu do technologii cyfrowych	6	36	14
3.1.6 .	Preferencje dla ekologicznych środków transportu	14	17	13

* pozycja ex-aequo w przypadku tej samej punktacji

Źródło: opracowanie własne.

W ujęciu przekrojowym typy projektów przewidzianych do pilotażu mogą sprzyjać tworzeniu **Marki Karpackiej** opartej na trzech filarach: (1) lokalnych produktach i eko-turystyce, (2) jakości środowiska przyrodniczego oraz potencjalnie (3) zintegrowanym systemie transgranicznego ekologicznego transportu publicznego. Ponadto te rodzaje przedsięwzięć będą służyć rozwojowi **zielonej gospodarki**, co stanowi jeden z najważniejszych filarów obecnej polityki Unii Europejskiej. Należy też podkreślić, że interesariusze za najważniejszy wśród celów głównych strategii uznali Cel 2 „Zielone Karpaty”, który ma służyć poprawie jakości środowiska przyrodniczego.

Przeprowadzona ocena zgodności typów projektów z Europejskim Zielonym Ładem oraz EU Next Generation/Celami cyfrowymi UE, która służyła wskazaniu najbardziej zgodnych z nimi przedsięwzięć, pozwala oczekiwać stosunkowo **dużej łatwości pozyskania środków unijnych na ich finansowanie** w makroregionie karpackim. Z kolei przeprowadzone rangowanie istotności poszczególnych rodzajów projektów będzie sprzyjać realizacji tych projektów, które w największym stopniu mogą służyć wykorzystaniu potencjałów rozwojowych związanych m.in. z przyrodniczymi i kulturowymi walorami makroregionu, a także przełamywaniu barier rozwojowych dotyczących m.in. niedorozwoju infrastruktury technicznej, a także mało nowoczesnej struktury gospodarczej.

Przeprowadzony przegląd działań i projektów realizowanych w ramach **Strategii Alpejskiej** pozwolił z jednej strony zaproponować przykłady dobrych praktyk w zakresie pilotażowych typów projektów rekomendowanych do podjęcia w Strategii Karpackiej, zaś z drugiej strony wskazać popularność projektów, które wpisują się w 10 działań tematycznych Strategii Karpackiej. W Strategii Alpejskiej w porównaniu z preferencjami interesariuszy makroregionu

karpackiego widoczna była zwłaszcza większa liczba projektów/środków finansowych alokowanych na tworzenie systemu innowacji, rozwój e-usług oraz dywersyfikację źródeł energii. Z kolei relatywnie mniej projektów - w stosunku do preferencji karpackich interesariuszy - realizowano w zakresie turystyki, systemu przeciwdziałania zagrożeniom naturalnym i zarządzaniu kryzysowego, a także ochrony środowiska. Te różnice można tłumaczyć różnym stopniem zaawansowania procesów rozwojowych pod względem społeczno-gospodarczym i współpracy instytucjonalnej w obu makroregionach. W szczególności w makroregionie alpejskim środki finansowe w większym stopniu mogły być przeznaczane na finansowanie innowacyjnych działań w sytuacji zaspokojenia potrzeb związanych m.in. z rozwojem infrastruktury turystycznej, a także ochroną i zarządzaniem środowiskiem naturalnym.

Warte podkreślenia jest, że w świetle przeprowadzonych analiz wszystkie z proponowanych działań Strategii Karpackiej dysponują istotnym potencjałem wdrożeniowym. Nie stwierdzono zatem konieczności rezygnacji lub modyfikacji działań zaproponowanych w projekcie Strategii Karpackiej. Istotny jest natomiast dobór odpowiednich projektów do ich realizacji, w tym zwłaszcza biorący pod uwagę stopień innowacyjność przedsięwzięć przewidzianych do realizacji. W realizacji tych działań powinny być przy tym zaangażowane możliwie szerokich terytorialnie sieci współpracy transgranicznej. Na podstawie doświadczeń Strategii Alpejskiej nie powinno przy tym przeszkadzać większe zaangażowanie beneficjentów z jednego państwa w kierowanie realizowanymi projektami.

Badania pokazały zróżnicowany potencjał do wdrażania pilotażowych projektów w **ujęciu terytorialnym**. W szczególności największy potencjał zdiagnozowano w układach trójstronnych obejmujących Ukrainę, Węgry, Słowację, Polskę i Rumunię, które stanowią jednocześnie geograficzne centrum makroregionu karpackiego. Ponadto w pierwszym etapie działania pilotażowe w większym stopniu byłyby zorientowane za zaspokajanie potrzeb obszarów wiejskich, przygranicznych i chronionych, a także rozwój małych i średnich miast. Należy przy tym zauważyć, że duże miasta i obszary górskie nie są w tym ujęciu pominięte, gdyż mogą korzystać również z największej grupy typów projektów, które nie mają wyraźnej orientacji terytorialnej.

Natomiast pod względem **narzędzi koordynacji, współpracy i programowania** rozwoju Makroregionu Karpat w ocenie interesariuszy na pierwszy plan wysuwają się pod względem: a) planowania przestrzennego: makroregionalna strategia zagospodarowania przestrzennego, b) współpracy transgranicznej: współpraca i wymiana młodzieży oraz c) programowania: budowa potencjału samorządów lokalnych i regionalnych niezbędna do oddolnej realizacji wspólnych projektów i przedsięwzięć.

LITERATURA I DOKUMENTY

Literatura

Dołzbłasz S., Raczyk A. (2010) *Współpraca transgraniczna w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska.

Flis J., Słomczyński W., Stolicki D. (2019) Kociołek i chochelka: formuła szacowania rozkładu mandatów metodą Jeffersona-D'Hondta, *Decyzje* 32.

Gorzela G., Krok K. (red.) (2006) *Nowe granice Unii Europejskie – współpraca czy wykluczenie*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Gorzela G., Zawalińska K. (red.) (2013) *European Territories: From Cooperation to Integration?* Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Jabłońska K., Sobieraj A. (2013) Metodyka dobierania próby badawczej w naukach społecznych, *BITP*. Vol. 32(4), s. 31-36.

Jenks G. F. (1967), The Data Model Concept in Statistical Mapping, *International Yearbook of Cartography* No 7, s. 186-190.

Medeiros E. (red.) (2018) *European Territorial Cooperation. Theoretical and Empirical Approaches to the Process and Impacts of Cross-Border and Transnational Cooperation in Europe*, Springer.

Smętkowski M. (2013) *Rozwój regionów i polityka regionalna w krajach Europy Środkowo-Wschodniej w okresie transformacji i globalizacji*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Sielker F., Rauhut D. (2018) The Rise of Macro-Regions in Europe, w: Medeiros E. (red.) (2018) *European Territorial Cooperation. Theoretical and Empirical Approaches to the Process and Impacts of Cross-Border and Transnational Cooperation in Europe*, Springer, s. 153-169.

Stead D., Sielker F., Chilla T. (2016) Macro-regional Strategies: Agents of Europeanization and Rescaling?, w: Gänzle S., Kern K. (red.) *A 'Macro-regional' Europe in the Making*, Palgrave Studies in European Union Politics. Palgrave Macmillan, London, s. 99-120.

Dokumenty

ARPAF Managing Body (2019) *ARPAF projects. Cooperation for the Alps of the Future! Alpine Region Preparatory Action Fund – ARPAF*. <https://www.alpine-region.eu/publications/alpine-region-preparatory-action-fund-arpaf>

COWI et al (2017a) *Study on macro-regional strategies and their links with cohesion policy. Data and analytical report for the EUSALP*, European Commission. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/cooperate/alpine/eusalp_links_cohesion_policy.pdf

COWI et al (2017b) *Study on macro-regional strategies and their links with cohesion policy. Final report*, European Commission. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/studies/2017/macro-regional-strategies-and-their-links-with-cohesion-policy

EUSALP (2017a) *Joint declaration on the EU Strategy for the Alpine Region*. <https://www.alpine->

region.eu/sites/default/files/uploads/news/478/attachments/17_02_13_joint_declaration_r
ottach-egern_en.pdf

EUSALP (2017b) *"State of the art" of funding instruments at EU level*. <https://www.alpine-region.eu/p/strategic-funding/reports>

EUSALP (2018a) *Joint declaration on the EU Strategy for the Alpine Region wraz z Annex: Evolving list of political priorities for the implementation of Objectives 1-3 of the EU Strategy for the Alpine Region*. https://www.alpine-region.eu/sites/default/files/uploads/page/24/attachments/joint_declaration_innsbruck_20_november_2018_4.pdf

EUSALP (2018b) *"State of the art" of funding instruments at National level*. <https://www.alpine-region.eu/p/strategic-funding/reports>

EUSALP (2018c) *"State of the art" of funding instruments at regional level*. <https://www.alpine-region.eu/p/strategic-funding/reports>

EUSALP (2019a) *Joint Declaration, wraz z ANNEX to the 2019 Eusalp Joint Declaration*. <https://www.alpine-region.eu/news/eusalp-3rd-annual-forum-2019-joint-declaration-and-annex-published>

EUSALP (2019b) *Study on Available Funding Opportunities for Bioeconomy in the Alpine Region*. https://www.alpine-region.eu/sites/default/files/uploads/result/2240/attachments/final_available_funding_bioeconomy_final_report_antaja_ecg_.pdf

EUSALP (2020a) *An Alpine Macro Regional Strategy at the heart of the future EU funding programmes. Concrete recommendations to managing authorities and EUSALP representatives*. <https://www.alpine-region.eu/news/eusalp-heart-future-eu-funding-programmes>.

EUSALP (2020b) *List of Projects labelled by the EUSALP AG4 Assessment Methodology in 2020*. <https://www.alpine-region.eu/news/labelling-14-projects-macroregional-added-value-fostering-sustainable-mobility-solutions>

EUSALP (2020c) *Manifesto of the States and Regions involved in the European Union Strategy for the Alpine Region "Together to shape a sustainable and resilient Alpine region"*. <https://www.alpine-region.eu/news/eusalp-manifesto>

EUSALP (2021a) *Policy Brief*. <https://www.alpine-region.eu/policybrief2021>

EUSALP (2021b) *Rules of Procedure for the Action Groups of the EU Strategy for the Alpine Region*. https://www.alpine-region.eu/sites/default/files/uploads/page/24/attachments/21-01-12_action_group_rops.pdf.

Interreg Alpine Space programme (2018) *Alpine cooperation stories. Alpine Space programme and the EU strategy for the Alpine region – EUSALP*. https://www.alpine-space.eu/about/cooperation_stories_web.pdf

Komisja Europejska (2013) *Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions concerning the added value of macro-regional strategies* (COM/2013/0468 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013DC0468>

Komisja Europejska (2014) *Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions concerning the governance of macro-regional strategies* (COM/2014/284 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52014DC0284>

Komisja Europejska (2015a) *Commission Staff Working Document: Action Plan Accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions concerning the European Union Strategy for the Alpine Region* (SWD/2015/147 final). https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/cooperate/alpine/eusalp_action_plan.pdf

Komisja Europejska (2015b) *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions concerning a European Union Strategy for the Alpine Region* (COM/2015/366 final). https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/cooperate/alpine/eusalp_communication_en.pdf

Komisja Europejska (2016a) *Commission Staff Working Document Accompanying the document Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the implementation of EU macro-regional strategies* (SWD/2016/0443 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016SC0443>

Komisja Europejska (2016b) *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów oraz Europejskiego Banku Inwestycyjnego: Czysta energia dla wszystkich Europejczyków* (COM/2016/0860 final/2). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0860%2801%29>

Komisja Europejska (2016c) *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z realizacji strategii makroregionalnych UE* (COM/2016/805 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0805&from=EN>

Komisja Europejska (2019a) *Commission Staff Working Document Accompanying the document Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the implementation of EU macro-regional strategies* (SWD/2019/6 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019SC0006&from=EN>

Komisja Europejska (2019b) *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Europejski Zielony Ład* (COM/2019/640 final), wraz z załącznikiem (COM/2019/640 final ANNEX). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A52019DC0640>

Komisja Europejska (2019c) *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z realizacji strategii makroregionalnych UE* (COM/2019/21 final). https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/cooperate/macro_region_strategy/pdf/2_implementation_pl.pdf

Komisja Europejska (2020a) *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Europe's moment: Repair and Prepare for the Next Generation* (COM/2020/456 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0456&from=EN>

Komisja Europejska (2020b) *Digital Economy and Society Index (DESI) 2020. Thematic chapters*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>

Komisja Europejska (2020c) *Draft General Budget of the European Union for the Financial Year 2021. Working Document Part IV: Pilot Projects and Preparatory Actions* (COM(2020) 300). https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/about_the_european_commission/eu_budget/db2021_wd4_pppa.pdf

Komisja Europejska (2020d) *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Nowy plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym na rzecz czystszej i bardziej konkurencyjnej Europy* (COM/2020/98 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=COM:2020:98:FIN>

Komisja Europejska (2020e) *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Plan inwestycyjny na rzecz zrównoważonej Europy. Plan inwestycyjny na rzecz Europejskiego Zielonego Ładu* (COM/2020/21 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0021&from=EN>

Komisja Europejska (2020f) *Shaping Europe's Digital Future*. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf.

Komisja Europejska (2020g) *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z realizacji strategii makroregionalnych UE* (COM/2020/578 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0578&from=EN>

Komisja Europejska (2020h) *Commission Staff Working Document Accompanying the document Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the implementation of EU macro-regional strategies* (SWD/2020/186 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020SC0186>

Komisja Europejska (2021) *2030 Digital Compass. The European Way for the Digital Decade*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-compass>

Konkluzje Rady Europejskiej z 17-21 lipca 2020 r. <https://www.consilium.europa.eu/media/45109/210720-euco-final-conclusions-en.pdf>

Konkluzje Rady Unii Europejskiej w sprawie realizacji strategii makroregionalnych UE z 3 grudnia 2020 r. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13424-2020-INIT/pl/pdf>

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/241 z dnia 12 lutego 2021 r. ustanawiające Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0241>

Schuh B. et al (2015) *New role of macro-regions in European Territorial Cooperation*. ANNEX, European Parliament.
https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540349/IPOL_STU%282015%29540349%28ANN01%29_EN.pdf

Territorial Agenda 2030. A future for all places. Informal meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development and/or Territorial Cohesion (2020).
https://www.territorialagenda.eu/files/agenda_theme/agenda_data/Territorial%20Agenda%20documents/TerritorialAgenda2030_201201.pdf

t33, Spatial Foresight (2020) *Programme Impact Assessment: Interreg Alpine Space programme 2014-2020*.
https://www.alpine-space.eu/about/programme-documents/impact-evaluation_phase-1_final-report-approved-w26-.pdf

von der Leyen U., *Unia, która mierzy wyżej. Mój program dla Europy. Wytyczne polityczne na następną kadencję Komisji Europejskiej (2019-2024)*.
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/political-guidelines-next-commission_pl.pdf

Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (COM/2020/22 final).
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52020PC0022>

Plany prac i inne dokumenty Grup Roboczych EUSALP.

Strony internetowe

Strony internetowe EUSALP oraz keep.eu

Strony internetowe poszczególnych projektów

SPIS RYSUNKÓW I TABEL

Ryciny

Ryc. 1 Rodzaje działalności organizacji/institucji uczestniczących w badaniu [%]*	7
Ryc. 2 Plan inwestycyjny w ramach Europejskiego Zielonego Ładu. Europejski Zielony Ład ..	12
Ryc. 3 Obszar EUSALP w stosunku do Interreg Alpine Space i Konwencji Alpejskiej.....	21
Ryc. 4 Liczba projektów EUSALP w podziale na działania Strategii Karpackiej.....	29
Ryc. 5 Liczba projektów EUSALP w podziale na cele Strategii Karpackiej.....	30
Ryc. 6 Projekty Interreg Alpine Space 2014-2020 w podziale na działania Strategii Karpackiej - metoda I	31
Ryc. 7 Projekty Interreg Alpine Space 2014-2020 w podziale na działania Strategii Karpackiej - metoda II	31
Ryc. 8 Średnia wartość projektów Interreg Alpine Space 2014-2020 (euro).....	32
Ryc. 9 Projekty Interreg Alpine Space 2014-2020 w podziale na cele Strategii Karpackiej - metoda I	33
Ryc. 10 Projekty Interreg Alpine Space 2014-2020 w podziale na cele Strategii Karpackiej - metoda II	33
Ryc. 11 Projekty Interreg Alpine Space 2014-2020 w rozbiciu na cele tematyczne EFSI	34
Ryc. 12 Średnia wartość projektu Interreg Alpine Space 2014-2020 (euro) według celów Strategii Karpackiej.....	34
Ryc. 13 Liczba partnerów w projektach EUSALP w podziale na działania Strategii Karpackiej.....	35
Ryc. 14 Średnia liczba partnerów uczestniczących w projektach EUSALP według działań Strategii Karpackiej.....	36
Ryc. 15 Liczba partnerów w projektach EUSALP w podziale na cele Strategii Karpackiej.....	36
Ryc. 16 Średnia liczba partnerów uczestniczących w projektach EUSALP według celów Strategii Karpackiej.....	37
Ryc. 17 Liczba państw wdrażających projekty EUSALP w podziale na działania Strategii Karpackiej	38
Ryc. 18 Liczba państw wdrażających projekty EUSALP w podziale na cele Strategii Karpackiej	39
Ryc. 19 Średnia liczba państw uczestniczących w projektach EUSALP według działań Strategii Karpackiej	39
Ryc. 20 Średnia liczba państw uczestniczących w projektach EUSALP według celów Strategii Karpackiej	40
Ryc. 21 Liderzy projektów EUSALP według państw*	40
Ryc. 22 Liczba partnerów projektów Interreg Alpine Space 2014-2020, pochodzących z danego państwa*	41
Ryc. 23 Liczba partnerów projektów ARPAF pochodzących z danego państwa*	41
Ryc. 24 Ważność celów Strategii Karpackiej [% wskazań]	43
Ryc. 25 Ważność działań w ramach Strategii Karpackiej *	44
Ryc. 26 Wyrażenie chęci oceny typów projektów w ramach poszczególnych działań [liczba wskazań]	45
Ryc. 27 Sformułowania i słowa najczęściej wykorzystywane przez respondentów przy opisie pożądaných działań w makroregionie karpackim	51

Ryc. 28 Ocena narzędzi do wykorzystania w ramach działania planowanie przestrzenne [% wskazań]	52
Ryc. 29 Ocena narzędzi do wykorzystania w ramach działania współpraca transgraniczna [% wskazań]	53
Ryc. 30 Ocena narzędzi do wykorzystania w ramach działania programowanie rozwoju [% wskazań]	53

Tabele

Tab. 1 Respondenci badania ankietowego według lokalizacji (N=310)	6
Tab. 2 Adresowanie potencjałów, barier i trendów rozwojowych zidentyfikowanych w diagnozie przez typy projektów w ramach Strategii Karpackiej	9
Tab. 3 Zbieżność typów projektów Strategii Karpackiej i priorytetów Nowego Zielonego Ładu	14
Tab. 4 Zbieżność typów projektów Strategii Karpackiej i planu działania dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym	14
Tab. 5 Zbieżność projektów Strategii Karpackiej i planu inwestycyjnego na rzecz zrównoważonej Europy	15
Tab. 6 Liczba typów projektów Strategii Karpackiej, wpisujących się w dany filar/obszar polityki*	18
Tab. 7 Sposób obliczania wartości oceny dla celów cyfrowych oraz rzeczywiste wyniki oceny	19
Tab. 8 Liczba typów projektów, które w jakiejś części mogą odpowiadać obszarom interwencji i wymiarom DESI*	20
Tab. 9 Powiązanie celów i działań Strategii Karpackiej oraz Strategii Unii Europejskiej na rzecz regionu alpejskiego (EUSALP)	23
Tab. 10 Najbardziej obiecujące typy projektów pod względem oczekiwanych rezultatów oraz potencjału współpracy transgranicznej *	46
Tab. 11 Typy projektów predystynowane do podjęcia w ramach działań pilotażowych Strategii Karpackiej	56
Tab. 12 Typy projektów pilotażowych a dobre praktyki EUSALP	57
Tab. 13 Potencjał do współpracy transgranicznej w układach trójstronnych	61
Tab. 14 Orientacja terytorialna typów projektów w ramach Strategii Karpackiej	62
Tab. 15 Typy projektów predystynowane do podjęcia w ramach działań pilotażowych Strategii Karpackiej	63

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1 Szczegółowe wyniki oceny typów projektów tematycznych

Działanie	Numer	Typ projektu	Ranking Zgodności*	Ranking Preferencji*	Ranking Trafności	Grupowanie projektów 1 – kluczowe 2 – kluczowe uzupełniające 3 – ważne 4 – ważne uzupełniające 5- pomocnicze	Działania pilotażowe
1.1. ROZWÓJ NOWOCZESNYCH, CZYSTYCH I ZIELONYCH PRZEMYSŁÓW	1.1.1.	Rozwój technologii pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych	1	7	1	1	TAK
	1.1.2.	Rozwój parków technologicznych i przemysłowych	62	32	53	5	
	1.1.3.	Rozwój przemysłów wykorzystujących karpackie zasoby naturalne (np. produkcja farmaceutyków)	54	20	37	3	
	1.1.4.	Rozwój klastrów opartych o produkcję lokalnych wyrobów rolno-spożywczych (np. ser, wino, żywność organiczna)	26	2	5	1	TAK
	1.1.5.	Rozwój klastra opartego o przetwórstwo drewna - współpraca branży przemysłowej, budowlanej i wzornictwa przemysłowego	59	25	42	4	
	1.1.6.	Opracowanie karpackiej strategii reindustrializacji	50	37	48	4	
	1.1.7.	Transformacja istniejących przemysłów w branżę gospodarki obiegu zamkniętego	6	14	6	1	TAK
1.2. ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONEJ TURYSTYKI	1.2.1.	Współpraca i kooperacja podmiotów branży usługowej i turystycznej - Karpacka Karta Gościa	66	18	41	4	
	1.2.2.	Karpacki Szlak Długodystansowy	66	13	35	3	
	1.2.3.	Karpacki szlak architektury drewnianej	65	45	67	5	

Działanie	Numer	Typ projektu	Ranking Zgodności*	Ranking Preferencji*	Ranking Trafności	Grupowanie projektów 1 – kluczowe 2 – kluczowe uzupełniające 3 – ważne 4 – ważne uzupełniające 5- pomocnicze	Działania pilotażowe
	1.2.4.	Karpacki klaster agro-turystyczny	66	30	54	5	
	1.2.5.	Klastrowanie i promocja mineralnych wód leczniczych i uzdrowisk	51	23	38	3	
	1.2.6.	Organizacja transgranicznego transportu publicznego w celach turystycznych	35	34	36	3	
	1.2.7.	Transgraniczne stacje narciarskie	66	41	63	5	
	1.2.8.	Rozwój eko-turystyki	20	1	4	1	TAK
	1.2.9	Przekształcanie terenów przemysłowych w atrakcje turystyczne	59	63	71	5	
	1.2.10	Stworzenie wspólnego systemu Marki Karpaty promującego Karpaty jako globalną destynację zrównoważonej turystyki	54	6	24	2	
1.3. WZROST KONKURENCYJNOŚCI SEKTORA ROLNO-SPOŻYWCZEGO	1.3.1.	Wspieranie tworzenia nowych klastrów w sektorze rolno-spożywczym	45	5	18	2	
	1.3.2.	Rozwój współpracy pomiędzy jednostkami B+R a sektorem rolno-spożywczym	28	47	40	4	
	1.3.3.	Wspieranie produkcji żywności ekologicznej wysokiej jakości	30	29	25	3	
	1.3.4.	Tworzenie karpackich marek artykułów spożywczych i ich międzynarodowa promocja	54	16	31	3	
	1.3.5.	Utrzymanie tradycyjnego wypasu owiec na halach i wspieranie tradycji pasterskiej	52	51	59	5	

Działanie	Numer	Typ projektu	Ranking Zgodności*	Ranking Preferencji*	Ranking Trafności	Grupowanie projektów 1 – kluczowe 2 – kluczowe uzupełniające 3 – ważne 4 – ważne uzupełniające 5- pomocnicze	Działania pilotażowe
	1.3.6.	Wspólne stanowisko krajów karpaccich w sprawie regulacji dotyczących rozwoju obszarów wiejskich w regionach górskich	46	39	47	4	
1.4. ROZWÓJ MAKROREGIONALNEGO EKOSYSTEMU INNOWACJI	1.4.1.	Wspieranie innowacyjnego rozwoju układów regionalnych i lokalnych dzięki współpracy między sektorem biznesu i nauki	62	24	44	4	
	1.4.2.	Wspieranie rozwoju start-upów i laboratoriów	58	60	69	5	
	1.4.3.	Wspieranie rozwoju innowacyjnego środowiska w Makroregionie Karpat	36	10	21	2	
	1.4.4.	Rozwój innowacyjnych usług turystycznych	46	38	43	4	
	1.4.5.	Rozwój produktów ICT związanych ze specjalizacją Makroregionu Karpat	34	65	56	5	
	1.4.6.	Strategia rozwoju i monitorowanie ekonomii społecznej	59	64	72	5	
	1.4.7.	Rozpowszechnianie tradycyjnej wiedzy z zakresu zachowania krajobrazu i innych naturalnych walorów Makroregionu Karpat	48	57	61	5	
	1.4.8.	Inteligentny rozwój miast	37	48	46	4	
	1.4.9.	Współpraca pomiędzy instytucjami naukowymi z obszaru Karpat (oraz z zewnętrznymi)	43	54	57	5	
2.1. OCHRONA I	2.1.1.	Transgraniczne standardy/wytyczne dla ochrony środowiska i dziedzictwa	26	3	8	1	TAK

Działanie	Numer	Typ projektu	Ranking Zgodności*	Ranking Preferencji*	Ranking Trafności	Grupowanie projektów 1 – kluczowe 2 – kluczowe uzupełniające 3 – ważne 4 – ważne uzupełniające 5- pomocnicze	Działania pilotażowe
ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW ŚRODOWISKA	2.1.2.	Konferencje i szkolenia promujące przyrodę regionu	49	42	52	5	
	2.1.3.	Nowe szlaki piesze, rowerowe i narciarskie	66	27	49	4	
	2.1.4.	Nowe korytarze ekologiczne, w tym paneuropejski korytarz karpacki	14	15	10	1	TAK
	2.1.5.	Współpraca w zakresie ochrony gatunkowej zwierząt, zwłaszcza dużych drapieżników	29	33	29	3	
	2.1.6.	Promocja oszczędności zasobów wodnych, recykling wody	5	8	2	1	TAK
	2.1.7.	Edukacja i propozycje wspólnych rozwiązań regulacyjnych w zakresie gospodarki wodnej	14	21	17	2	
2.2. DYWERSYFIKACJA ŹRÓDEŁ ENERGII	2.2.1.	Rozwój transgranicznych systemów przesyłu oraz magazynów gazu ziemnego i ropy naftowej	62	59	70	5	
	2.2.2.	Rozwój transgranicznych systemów elektroenergetycznych	52	56	65	5	
	2.2.3.	Rozwój nowych, ekologicznych źródeł energii	6	12	3	1	TAK
	2.2.4.	Wsparcie inwestycji w odnawialne źródła energii i gospodarkę o obiegu zamkniętym	6	28	11	2	
	2.2.5.	Wymiana dobrych praktyk w zakresie oszczędzania energii w sektorze publicznym i gospodarki o obiegu zamkniętym	20	49	33	3	

Działanie	Numer	Typ projektu	Ranking Zgodności*	Ranking Preferencji*	Ranking Trafności	Grupowanie projektów 1 – kluczowe 2 – kluczowe uzupełniające 3 – ważne 4 – ważne uzupełniające 5- pomocnicze	Działania pilotażowe
	2.2.6.	Wspólny program zarządzania energią, dywersyfikacji źródeł i rozwoju OZE	19	44	26	3	
2.3. ZARZĄDZENIE ŚRODOWISKIEM I ZARZĄDZANIEM KRYZYSOWE	2.3.1.	Wirtualne Obserwatorium i strategia adaptacji do zmian klimatu	3	55	16	2	
	2.3.2.	System monitorowania i oceny ryzyk środowiskowych	11	9	7	1	TAK
	2.3.3.	Szkolenia służb ratowniczych	66	50	68	5	
	2.3.4.	Transgraniczne systemy prewencji i plany awaryjne	66	35	58	5	
	2.3.5.	Transgraniczne sieci obywatelskie, gospodarcze i naukowe edukujące w kwestiach klimatycznych	20	46	30	3	
	2.3.6.	Współpraca przy kampaniach informacyjnych i mapowaniu ryzyk środowiskowych	12	22	15	2	
3.1. POPRAWA DOSTĘPNOŚCI I TRANSPORTOWEJ	3.1.1.	Plan rozwoju nowej infrastruktury transportowej TEN-T	20	19	20	2	
	3.1.2.	Transgraniczny transport publiczny obsługujący turystykę, lokalne lotniska i rynki pracy	20	11	12	2	TAK
	3.1.3.	Transport autobusowy w modelu na żądanie	12	43	22	2	
	3.1.4.	Poprawa dostępności drogowej i kolejowej atrakcji turystycznych, wykorzystanie infrastruktury krajów sąsiadujących	54	4	19	2	

Działanie	Numer	Typ projektu	Ranking Zgodności*	Ranking Preferencji*	Ranking Trafności	Grupowanie projektów 1 – kluczowe 2 – kluczowe uzupełniające 3 – ważne 4 – ważne uzupełniające 5- pomocnicze	Działania pilotażowe
MAKROREGION I W RAMACH MAKROREGIONU	3.1.5.	Zintegrowany, ekologiczny transport publiczny w transgranicznych regionach turystycznych, parkingi park and ride	4	26	9	1	TAK
	3.1.6.	Preferencje dla ekologicznych środków transportu	6	36	14	2	TAK
3.2. POPRAWA DOSTĘPNOŚCI I CYFROWEJ MAKROREGIONU	3.2.1.	System voucherów na dostęp do szerokopasmowego internetu na obszarach najbardziej oddalonych	37	70	60	5	
	3.2.2.	Dostęp do internetu na obszarze "białych plam"	43	66	66	5	
	3.2.3.	Zapewnienie bezpłatnego dostępu do technologii cyfrowych	14	17	13	2	TAK
	3.2.4.	Usprawnienie tworzenia karpackiego systemu publicznych hotspotów	14	52	27	3	
	3.2.5.	Programy rozwijania kompetencji cyfrowych	14	62	34	3	
	3.2.6.	Poprawa jakości tłumaczenia treści kluczowych stron internetowych na języki makroregionu	37	58	55	5	
	3.2.7.	Tworzenie zachęt dla rozwoju partnerstwa publiczno-prywatnego w dziedzinie infrastruktury łączności w regionach górskich	2	68	23	2	
	3.2.8.	Wspomaganie cyfryzacji małych i średnich przedsiębiorstw	30	40	39	3	

Działanie	Numer	Typ projektu	Ranking Zgodności*	Ranking Preferencji*	Ranking Trafności	Grupowanie projektów 1 – kluczowe 2 – kluczowe uzupełniające 3 – ważne 4 – ważne uzupełniające 5- pomocnicze	Działania pilotażowe
3.3. ROZWÓJ SYSTEMU E-USŁUG	3.3.1.	Wprowadzenie e-usług w administracji	10	67	32	3	
	3.3.2.	Tworzenie elektronicznych platform i sieci współpracy	30	61	51	4	
	3.3.3.	Wspólna platforma dla elektronicznych usług administracji publicznej	20	69	45	4	
	3.3.4.	Digitalizacja zasobów kultury i wiedzy	37	53	50	4	
	3.3.5.	Kampania reklamowa online zachęcająca do korzystania z zaawansowanych technologii cyfrowych przy załatwianiu spraw w urzędach	37	71	62	5	
	3.3.6.	Tworzenie bezpiecznych systemów baz danych i bezpiecznych kanałów wymiany informacji on-line	37	72	64	5	
	3.3.7.	Wypracowanie i wdrożenie podejścia Carpathian Smart Village (digitalizacja społeczności wiejskich)	30	31	28	3	

* w przypadku tej samej punktacji pozycja ex-aequo

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Załącznik 2 Orientacja terytorialna typów projektów w ramach Strategii Karpackiej

Działanie	Numer	Typ projektu	Obszary szczególnie predystynowane do wdrażania danego typu projektów					
			Obszary górskie	Obszary chronione	Obszary przygraniczne	Duże miasta	Małe i średnie miasta	Obszary wiejskie
1.1. ROZWÓJ NOWOCZESNYCH, CZYSTYCH I ZIELONYCH PRZEMYSŁÓW	1.1.1.	Rozwój technologii pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych						
	1.1.2.	Rozwój parków technologicznych i przemysłowych				x	x	
	1.1.3.	Rozwój przemysłów wykorzystujących karpackie zasoby naturalne (np. produkcja farmaceutyków)				x		
	1.1.4.	Rozwój klastrów opartych o produkcję lokalnych wyrobów rolno-spożywczych (np. ser, wino, żywność organiczna)	x		x			x
	1.1.5.	Rozwój klastra opartego o przetwórstwo drewna - współpraca branży przemysłowej, budowlanej i wzornictwa przemysłowego			x			
	1.1.6.	Opracowanie karpackiej strategii reindustrializacji						
	1.1.7.	Transformacja istniejących przemysłów w branżę gospodarki obiegu zamkniętego						
1.2. ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONEJ TURYSTYKI	1.2.1.	Współpraca i kooperacja podmiotów branży usługowej i turystycznej - Karpacka Karta Gościa						
	1.2.2.	Karpacki Szlak Długodystansowy	x					
	1.2.3.	Karpacki szlak architektury drewnianej						x
	1.2.4.	Karpacki klaster agro-turystyczny			x			x
	1.2.5.	Klastrowanie i promocja mineralnych wód leczniczych i uzdrowisk						
	1.2.6.	Organizacja transgranicznego transportu publicznego w celach turystycznych			x			

Działanie	Numer	Typ projektu	Obszary szczególnie predystynowane do wdrażania danego typu projektów					
			Obszary górskie	Obszary chronione	Obszary przygraniczne	Duże miasta	Małe i średnie miasta	Obszary wiejskie
	1.2.7.	Transgraniczne stacje narciarskie	x		x			
	1.2.8.	Rozwój eko-turystyki		x				x
	1.2.9	Przekształcanie terenów przemysłowych w atrakcje turystyczne				x	x	
	1.2.10	Stworzenie wspólnego systemu Marki Karpaty promującego Karpaty jako globalną destynację zrównoważonej turystyki						
1.3. WZROST KONKURENCYJNOŚCI SEKTORA ROLNO-SPOŻYWCZEGO	1.3.1.	Wspieranie tworzenia nowych klastrów w sektorze rolno-spożywczym						
	1.3.2.	Rozwój współpracy pomiędzy jednostkami B+R a sektorem rolno-spożywczym				x		
	1.3.3.	Wspieranie produkcji żywności ekologicznej wysokiej jakości						x
	1.3.4.	Tworzenie karpackich marek artykułów spożywczych i ich międzynarodowa promocja						
	1.3.5.	Utrzymanie tradycyjnego wypasu owiec na halach i wspieranie tradycji pasterskiej	x					
	1.3.6.	Wspólne stanowisko krajów karpackich w sprawie regulacji dotyczących rozwoju obszarów wiejskich w regionach górskich	x					x
1.4. ROZWÓJ MAKROREGIONALNEGO EKOSYSTEMU INNOWACJI	1.4.1.	Wspieranie innowacyjnego rozwoju układów regionalnych i lokalnych dzięki współpracy między sektorem biznesu i nauki				x		
	1.4.2.	Wspieranie rozwoju start-upów i laboratoriów				x		

Działanie	Numer	Typ projektu	Obszary szczególnie predystynowane do wdrażania danego typu projektów					
			Obszary górskie	Obszary chronione	Obszary przygraniczne	Duże miasta	Małe i średnie miasta	Obszary wiejskie
	1.4.3.	Wspieranie rozwoju innowacyjnego środowiska w Makroregionie Karpat						
	1.4.4.	Rozwój innowacyjnych usług turystycznych						x
	1.4.5.	Rozwój produktów ICT związanych ze specjalizacją Makroregionu Karpat				x		
	1.4.6.	Strategia rozwoju i monitorowanie ekonomii społecznej					x	
	1.4.7.	Rozpowszechnianie tradycyjnej wiedzy z zakresu zachowania krajobrazu i innych naturalnych walorów Makroregionu Karpat		x				
	1.4.8.	Inteligentny rozwój miast				x	x	
	1.4.9.	Współpraca pomiędzy instytucjami naukowymi z obszaru Karpat (oraz z zewnętrznymi)				x		
2.1. OCHRONA I ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW ŚRODOWISKA	2.1.1.	Transgraniczne standardy/wytyczne dla ochrony środowiska i dziedzictwa		x	x			
	2.1.2.	Konferencje i szkolenia promujące przyrodę regionu		x				
	2.1.3.	Nowe szlaki piesze, rowerowe i narciarskie	x	x				
	2.1.4.	Nowe korytarze ekologiczne, w tym paneuropejski korytarz karpacki		x				
	2.1.5.	Współpraca w zakresie ochrony gatunkowej zwierząt, zwłaszcza dużych drapieżników		x				
	2.1.6.	Promocja oszczędności zasobów wodnych, recykling wody				x	x	x

Działanie	Numer	Typ projektu	Obszary szczególnie predystynowane do wdrażania danego typu projektów					
			Obszary górskie	Obszary chronione	Obszary przygraniczne	Duże miasta	Małe i średnie miasta	Obszary wiejskie
	2.1.7.	Edukacja i propozycje wspólnych rozwiązań regulacyjnych w zakresie gospodarki wodnej				x	x	x
2.2. DYWERSYFIKACJA ŹRÓDEŁ ENERGII	2.2.1.	Rozwój transgranicznych systemów przesyłu oraz magazynów gazu ziemnego i ropy naftowej			x			
	2.2.2.	Rozwój transgranicznych systemów elektroenergetycznych			x			
	2.2.3.	Rozwój nowych, ekologicznych źródeł energii						
	2.2.4.	Wsparcie inwestycji w odnawialne źródła energii i gospodarkę o obiegu zamkniętym						
	2.2.5.	Wymiana dobrych praktyk w zakresie oszczędzania energii w sektorze publicznym i gospodarki o obiegu zamkniętym						
	2.2.6.	Wspólny program zarządzania energią, dywersyfikacji źródeł i rozwoju OZE						
2.3. ZARZĄDZENIE ŚRODOWISKIEM I ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE	2.3.1.	Wirtualne Obserwatorium i strategia adaptacji do zmian klimatu						
	2.3.2.	System monitorowania i oceny ryzyk środowiskowych						
	2.3.3.	Szkolenia służb ratowniczych						
	2.3.4.	Transgraniczne systemy prewencji i plany awaryjne			x			
	2.3.5.	Transgraniczne sieci obywatelskie, gospodarcze i naukowe edukujące w kwestiach klimatycznych			x			
	2.3.6.	Współpraca przy kampaniach informacyjnych i mapowaniu ryzyk środowiskowych						

Działanie	Numer	Typ projektu	Obszary szczególnie predystynowane do wdrażania danego typu projektów					
			Obszary górskie	Obszary chronione	Obszary przygraniczne	Duże miasta	Małe i średnie miasta	Obszary wiejskie
3.1. POPRAWA DOSTĘPNOŚCI TRANSPORTOWEJ MAKROREGIONU I W RAMACH MAKROREGIONU	3.1.1.	Plan rozwoju nowej infrastruktury transportowej TEN-T				x	x	
	3.1.2.	Transgraniczny transport publiczny obsługujący turystykę, lokalne lotniska i rynki pracy			x		x	
	3.1.3.	Transport autobusowy w modelu na żądanie					x	
	3.1.4.	Poprawa dostępności drogowej i kolejowej atrakcji turystycznych, wykorzystanie infrastruktury krajów sąsiadujących			x		x	x
	3.1.5.	Zintegrowany, ekologiczny transport publiczny w transgranicznych regionach turystycznych, parkingi park and ride			x		x	x
	3.1.6.	Preferencje dla ekologicznych środków transportu						
3.2. POPRAWA DOSTĘPNOŚCI CYFROWEJ MAKROREGIONU	3.2.1.	System voucherów na dostęp do szerokopasmowego internetu na obszarach najbardziej oddalonych	x		x			x
	3.2.2.	Dostęp do internetu na obszarze "białych plam"	x		x			x
	3.2.3.	Zapewnienie bezpłatnego dostępu do technologii cyfrowych					x	x
	3.2.4.	Usprawnienie tworzenia karpackiego systemu publicznych hotspotów						
	3.2.5.	Programy rozwijania kompetencji cyfrowych						x
	3.2.6.	Poprawa jakości tłumaczenia treści kluczowych stron internetowych na języki makroregionu						

Działanie	Numer	Typ projektu	Obszary szczególnie predystynowane do wdrażania danego typu projektów					
			Obszary górskie	Obszary chronione	Obszary przygraniczne	Duże miasta	Małe i średnie miasta	Obszary wiejskie
	3.2.7.	Tworzenie zachęt dla rozwoju partnerstwa publiczno-prywatnego w dziedzinie infrastruktury łączności w regionach górskich	x		x			
	3.2.8.	Wspomaganie cyfryzacji małych i średnich przedsiębiorstw				x	x	
3.3. ROZWÓJ SYSTEMU E-USŁUG	3.3.1.	Wprowadzenie e-usług w administracji						
	3.3.2.	Tworzenie elektronicznych platform i sieci współpracy						
	3.3.3.	Wspólna platforma dla elektronicznych usług administracji publicznej						
	3.3.4.	Digitalizacja zasobów kultury i wiedzy						
	3.3.5.	Kampania reklamowa online zachęcająca do korzystania z zaawansowanych technologii cyfrowych przy załatwianiu spraw w urzędach						
	3.3.6.	Tworzenie bezpiecznych systemów baz danych i bezpiecznych kanałów wymiany informacji on-line						
	3.3.7.	Wypracowanie i wdrożenie podejścia Carpathian Smart Village (digitalizacja społeczności wiejskich)						x

Źródło: opracowanie własne.